

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

VANJA MESERKO

**Mentor: IZREDNI PROFESOR DR. VLADO MIHELJAK
Somentorica: DOCENTKA DR. BRINA MALNAR**

**pomen in konstrukt predsodkov v slovenskem prostoru – na primeru neslovencev iz
bivše jugoslavije**

DIPLOMSKO DELO

LJUBLJANA, 2006

KAZALO

1. UVOD.....	5
2. KAJ JE PREDSEDEK?.....	7
2.1. IZVOR PREDSEDKOV.....	7
2.2. STRUKTURA PREDSEDKOV.....	8
2.2.1. Kognitivna struktura predsodkov.....	9
2.2.2. Družbena struktura predsodkov.....	10
3. OSEBNOSTNA STRUKTURA IN PREDSEDKI.....	11
3.1. AVTORITARNA OSEBNOST.....	11
4. SOCIALNA KATEGORIZACIJA IN PREDSEDKI.....	13
4.1. ZNAČILNOSTI SOCIALNE KATEGORIZACIJE.....	14
5. STEREOTIP IN PREDSEDKI.....	15
5.1. KAJ SO STEREOTIPI?.....	15
5.1.1. VPLIV STEREOTIPOV NA OBNAŠANJE.....	16
6. IZRAŽANJE PREDSEDKOV.....	17
6.1. VPLIV PREDSEDKOV NA OBNAŠANJE.....	17
7. ZMANJŠEVANJE PREDSEDKOV.....	19
7.1. HIPOTEZA STIKA.....	19
8. PRISTOPI K PREDSEDKOM.....	21
9. RAZISKAVA.....	23
9.1. RAZISKOVALNA METODA.....	23
9.2. POTEK IZVAJANJA INTERVJUJEV.....	25

9.3. POSEBNOSTI PRI IZVAJANJU INTERVJUJEV.....	26
10. ANALIZA RAZISKAVE.....	27
10.1. IDENTITETA.....	27
10.2. TEŽAVE.....	30
10.2.1. Življenje.....	30
10.2.2. Šola.....	31
10.2.3. Služba.....	32
10.2.4. Mediji.....	32
10.2.5. Omilitev težav.....	34
10.3. KDO JE "ČEFUR"?.....	36
10.4. KAKO JIH KLIČEJO?.....	38
10.5. PREPOVEDANA DRUGAČNOST.....	39
10.6. RAZLIKE MED SLOVENCMI IN NESLOVENCMI.....	40
10.7. ZAKAJ IMAJO SLOVENCMI PREDSDODKE?.....	43
10.8. PRESEGANJE PREDSDODKOV.....	45
10.9. SPLOŠNE POZICIJE RESPONDENTOV.....	46
11. ZAKLJUČEK.....	48
12. LITERATURA.....	50
13. PRILOGA.....	52

"Tujec si že zato, ker imaš napačen priimek, če tvoji dedki prihajajo z juga, če ješ čevapčiče ali jastoga, če poslušáš sevdalinke ali Azro. Včasih je dovolj že, če tvoj naglas pri slovenski besedi ni pravšnji, če ti ne dišijo pečenice s kislim zeljem, če imaš nekoliko poudarjen nos, če si previsok ali če je barva tvojih oči, las in kože nekoliko temnejša."

Tonči Kuzmanić, Bitja s pol strešice

1. UVOD

Pisala bom o predsodkih in o drugih pojmi, ki so z njimi povezani – stereotipi, stališča, etnična distanca. Za boljše razumevanje in plastičnost le-teh sem se odločila predstaviti domači predsodek/problem z manjšo raziskavo - predsodek Slovencev do Neslovencev¹ s teritorija bivše Jugoslavije.

Kdo so Neslovenci, od kod so prišli in zakaj imajo Slovenci do njih predsodke? Prvi Neslovenci so prišli z notranjimi migracijskimi tokovi, ki do leta 1953 niso bili obsežni. Prvo večje notranje selitveno obdobje je potekalo v letih 1953-1961, ko je bivališče spremenilo okoli 500.000 ljudi. Tako je leta 1961 vsak tretji prebivalec Jugoslavije živel zunaj svojega rojstnega kraja (Mežnarič v Kobolt, 2002:20). Drugi močnejši val priseljevanja se je začel v drugi polovici sedemdesetih let, ko so se trgi delovne sile v zahodnoevropskih državah začeli zapirati. Slovenija, kot najbolj razvita republika v Jugoslaviji, pa je postala vodilna točka selitvenega premika, ki je nudila možnosti boljšega zaslužka in večje možnosti zaposlovanja. Največ priseljencev je prišlo iz Bosne in Hercegovine (Kobolt, 2002).

Med državljani Slovenije in drugimi narodi bivše Jugoslavije sta nestrpnost in etnična distanca² izhajali iz razlik v kulturi, veri in jeziku, tako v 80-ih letih kot tudi pred tem obdobjem. V začetku 90-ih pa se je pojavil nov vir nestrpnosti, ki je izhajal iz političnih, gospodarskih in drugih razpotij. To je obdobje razpadanja Jugoslavije in osamosvajanja Slovenije, ko se je izoblikovala močna pozitivna slovenska nacionalna identiteta in nacionalna vezanost (Živec, 2003).

Na odnos med državljani Slovenije in drugimi narodi je dodatno vplivala tudi vojna v Bosni in Hercegovini ter na Hrvaškem, priliv beguncev, spremenjena razmerja med avtohtonim

¹ Vsakič, ko bom omenjala Neslovence, mislim na tiste iz teritorija bivše Jugoslavije.

² Etnična distanca je oblika socialne distance, ki se kaže kot izogibanje stikov in odnosov s pripadniki določenih skupin. Ponavadi je taka distanca posledica etničnih stereotipov in predsodkov, ki jih imajo ljudje do drugih etničnih skupin (glej Živec, 2003).

prebivalstvom in imigranti ter usmerjanje Slovenije k evropskemu povezovanju. Vse to je spreminjalo percepcijo o narodih bivše Jugoslavije, ki je postala bolj predsodkovna in stereotipizirana. Nastajala je večja etnična distanca, zaostri so se tudi mednacionalni odnosi (Živec, 2003:34-35).

Zakaj sem za svojo raziskavo izbrala ravno potomce Neslovencev? Ljudje iz drugega vala priseljevanja v Slovenijo so starši mojih vrstnikov, mladih med 20 in 30 let – *to so druga generacija priseljencev*. Oni so v Sloveniji rojeni oziroma živijo tu večidel svojega življenja, imajo slovensko državljanstvo, hodijo v Slovenske šole itd., skratka so na vse možne načine vpeti v slovensko okolje. Toda, ti mladostniki še vedno spadajo v kategorijo Neslovencev.

Zakaj Slovenci drugo generacijo priseljencev še vedno smatrajo za Neslovence? Morda zaradi stereotipa o Neslovincih, ki se kot takšen prenaša iz generacije na generacijo? Zaradi stereotipa, ki je trdovraten in ne dopušča sprememb? Morda.

In kakšen stereotip obstaja o Neslovincih? Eden mojih respondentov je na vprašanje, kaj misli, kakšno predstavo imajo Slovenci o "čefurjih" odgovoril: "Magnifiko je imel dobro definicijo čefurja...če poznaš...ljubimo lagodno življenje, privrženci borilnih veščin, fuzbala, ne vem alkohola...da smo mal divji, no..."

"Kdo je čefur? Čefur je oseba, ki živi na teritoriju določene države, vendar ni pripadnik tamkajšnje nacionalne večine. V našem primeru so to ljudje, ki prihajajo iz krajev južno ali vzhodno od reke Kolpe. Med čefurje v večini primerov štejemo tudi njihove potomce. Po svoji fizionomiji se od pripadnikov večinskega dela populacije razlikujejo po: nizkem čelu, skupaj raščeni obrveh, poudarjenih ličnicah in močnejši spodnji čeljusti. Njihove osnovne vedenjske značilnosti so: ljubijo lagodno življenje, preklinjajo, radi imajo alkohol, nežnejši spol in nogomet, obožujejo kič in zlat nakit. Pri srcu so jim borilne veščine in so nemalokrat agresivni brez pravega razloga. Njihova aklimatizacijska doba je pri večini primerov zelo dolga" (Magnifico).

Opis stereotipa, ki ga Slovenci vnaprej in nekritično sprejemajo o Neslovincih, je hkrati tudi poenostavljena sodba, ki omogoča posameznikom, da razvijejo predsodke. Ti so lahko pozitivni (love prejudice) ali sovražni (hate prejudice).

2. KAJ SO PREDSDODKI?

Beseda predsodek izvira iz latinske besede *praejudicium*, ki je skozi čas spreminjala svoj pomen. Za klasične avtorje je *praejudicium* pomenilo "precedens" – sodbo, ki je zasnovana na predhodnih odločitvah in izkušnjah. Kasneje je v angleščini pomenilo sodbo brez predhodnega preverjanja in preučevanja dejstev – nagla sodba. Danes pomeni emocionalno obarvano sprejemanje ali zavračanje, ki mu sledi apriorna in neosnovana sodba (Supek, 1992:58).

Po eni krajših definicij je predsodek "slabo mišljenje o drugih, brez dovoljšnjih razlogov" (La Fargue v Supek, 1992:58). Toda predsodek ima več pomenov. V socialni psihologiji ga pogosto definirajo kot vrsto stališč³, ki niso upravičena, argumentirana ali preverjena, ob spremstvu intenzivnih emocij, katere so odporne na spremembe (Nastran Ule, 2000:163).

Predsodki "pomenijo vnaprejšnje in nekritično prevzete vrednostne sodbe, ki ne temeljijo na logično in empirično utemeljenih presojah, ampak na nekritično stereotipnih, posplošenih predstavah, ki so skrajno poenostavljene in kategorične ("črnici so neumni", "vsi kapitalisti so izkoriščevalski")" (Musek, 1994:27).

2.1. IZVOR PREDSDODKOV

Obstaja več teoretskih razlag, ki izvore o predsodkih tolmačijo drugače. Prvi pravijo, da predsodki izhajajo iz prirojenega strahu pred vsem tujim, nerazumljivim, drugačnim oziroma iz potlačenih frustracij ljudi. Drugi, da izhajajo iz določene strukture osebnosti (anksiozne, negotove vase, avtoritarne). Tretji iščejo vzroke v socialnem okolju (starši, družina, tradicija, vrstniki, množični mediji) (Nastran Ule, 2000, 174).

³ Stališča igrajo centralno vlogo v socialni konstrukciji sveta. So pomemben psihološki pojem ter zajemajo in prikazujejo kompleksno soodvisnost človekove duševnosti in njegovega socialnega obnašanja (Nastran Ule, 2000).

Grobo lahko nastanek predsodkov delimo na dva nivoja: **makrosocialne pogoje** in **mikrosocialne pogoje**. Pri makrosocialnih pogojih razlikujemo: /1/ **ekonomsko-politične**, kjer gre na primer za vpliv spremenjene družbene strukture na formiranje predsodkov in /2/ **kulturno-normativne**, kjer je oblikovanje predsodkov najmočnejše tedaj, ko jih opravičujejo tudi utrjene norme in kulturni vzorci obnašanja.

Za socialno psihologijo so bolj zanimivi mikrosocialni pogoji, katere ločimo predvsem na dva glavna izvora predsodkov: /1/ **zgodnja socializacija**, v zgodnjem otroštvu preko staršev in drugih avtoritet sprejemamo prve močno posplošene sodbe o socialnem svetu okoli sebe. Te enkrat osvojene klasifikacijske sheme se težko modificirajo in so neobčutljive za novo izkustvo. Na te sheme so vezana vrednotenja ter emocionalne naravnosti, ki so podlaga za nastanek in obstoj predsodkov. Otroci pridobijo predsodke iz dveh pomembnih izvorov, družine in medijev (otroška literatura, televizija ...) ter šole. Primarna vrednotenja otrok so enostavna, kjer si otroci določeno podobo o drugih (in o sebi) ustvarijo z opazovanjem in ocenjevanjem.

Drugi izvor so: /2/ **frustracijske in krizne situacije** v odraslem življenju. Namreč predsodki so prenašalci frustracij, strahov, občutkov ogroženosti in sovraštva, na primer na stigmatizirane manjšine. Predsodki torej izhajajo iz potlačenih frustracij ljudi, ki lahko izvirajo že iz otroštva (avtoritarna vzgoja). Tisti, proti katerim so predsodki usmerjeni, so žrtve potlačenih nezadovoljstev, nesreč in frustracij nosilcev predsodkov (Nastran Ule, 2000).

2.2. STRUKTURA PREDSDOKOV

Predsodek ima več komponent: /1/ **kognitivno**, sestoji se iz določenih nepreverjenih posplošenih konceptov, kognitivnih shem in implicitnih teorij, ki se kažejo v produkciji nepreverjenih informacij, govoric, mitologij in verovanj. Ta produkcija je lahko spontana oziroma zavestno ustvarjena za diskriminiranje, /2/ **emotivna oziroma evaluativna** vsebuje ocenjevanje, vrednotenje in pripravljenost posameznika za pozitivne ali negativne emocije do predmeta predsodka. Predsodkom daje ton in služi kot projekcija in racionalizacija lastnih bolečin, strahov

in neuspehov, /3/ **konativna oziroma dinamična**, predstavlja pripravljenost za določeno vrsto obnašanja do kategorije oziroma razreda objektov, do katerih imamo predsodke. Po Devinu so predsodki enako dobro in v enakem obsegu znani ljudem, razlikujejo se v stopnji aktivacije. Tako ločimo med tistimi, ki so močno podvrženi predsodkom in tistimi, ki imajo šibke predsodke (Nastran Ule, 2000).

Sicer so predsodki izrazite kognitivne strukture. "Ta izrazitost je podobna izrazitosti karikatur: tudi karikature so toliko bolj izrazite, kolikor enostavnejše so, zreducirane na nekaj ključnih potez" (Bergler v Nastran Ule, 2000). Na podoben način tudi predsodki potencirajo določene značilnosti ljudi, narodov, objektov in odnosov. Poudarjajo se samo razlike in ekstremni prikazi, nianse niso pomembne (Nastran Ule, 2000).

2.2.1. KOGNITIVNA STRUKTURA PREDSDOKOV

Predsodki se oblikujejo s pomočjo socialnih reprezentacij, ki prevladujejo v družbi. To dejstvo kaže, da predsodki niso le kognitivne strukture v zavesti posameznika, temveč tudi stvar skupin in družb. Seveda s svojimi kognitivnimi učinki v posamezniku. Glavni kognitivni procesi v razvoju predsodkov so: /1/ **generalizacija**, pripisovanje tipičnih lastnosti na osnovi neke ključne informacije, ki zlahka vodijo do napačnih ocen, /2/ **diferenciacija**, ko zaradi ene razlike pripisujemo osebi še več razlik, da povečamo razliko med seboj in njim, /3/ **identifikacija**, uvrščanje posameznikov z njihovo skupinsko pripadnostjo, /4/ **vrednotenje**, vrednostne sodbe zaznamim razlikam oziroma kategorijam ljudi (Nastran Ule, 2000, 166-167).

Kognitivne značilnosti predsodkov so: /1/ **kompleksnost**, predsodki niso samo sodbe, temveč sistemi karakterizacij z različno stopnjo diferenciranosti. Primer karakterizacije je "tipična ženska", ki je emocionalna, občutljiva, socialno zadržana, gospodinja, mati, žena itd., /2/ **strukturiranost**, predsodki in kategorizacije se izoblikujejo z združevanjem/razlikovanjem od drugih kategorizacij in predsodkov. Na primer kategorizacija o Slovencih ima tudi podkategorije. Te vključujejo Primorce, Dolenjce, Štajerce in še naprej Ljubljance, Kranjčane, Celjane itd., in nadkategorije, alpske države, nekdanje socialistične države itd., /3/ **skupinska specifičnost**,

predsodki so stvar skupin, ne posameznika. Kar pomeni, da je stopnja kompleksnosti predsodka odvisna od objekta predsodka in od ljudi, ki imajo predsodek. Predsodek ima nek pomen za določen krog ljudi, /4/ **stabilnost**, predsodki imajo izjemno veliko odpornost na spremembe, a niso absolutno stabilni. Če so posamezniku osebno blizu, so manj stabilni in časovno omejeni, /5/ **splošnost**, nekatere teorije trdijo, da se predsodki neke etnične skupine generalizirajo tudi na ostale. Druge teorije, da pride do tega ob podpori ideoloških dejavnikov (Nastran Ule, 2000).

2.2.2. DRUŽBENA STRUKTURA PREDSDOKOV

Predsodke oblikujemo v socialnih izmenjavah in odnosih z drugimi in jih tudi usmerjamo k drugim. Največ je **negativnih etničnih** in socialnih predsodkov, ki se izražajo z odklanjanjem in sovražnostjo do posameznih skupin, na primer Neslovencev, Romov, črncev, žensk, homoseksualcev, duševno bolnih, invalidov itd.

Na podlagi tega je H. Blumer definiral **štiri osnovne tipe občutkov** in **sodb**, ki so značilne za negativne socialne predsodke v dominantnih skupinah: /1/ **superiornost**, občutek do nekih pravic v določenem času in prostoru, /2/ **lastninska pravica**, občutek moči, statusa, privilegijev, /3/ **strah** in **sum**, da manjšinska skupina ogroža moč, status, privilegije, dominantne, /4/ prepričanost v **manjvrednost** in drugačnost manjšinske skupine (Nastran Ule, 2000).

3. OSEBNOSTNA STRUKTURA IN PREDSDODKI

Predsodki naj bi bili znani ljudem v enakem obsegu. Toda, zakaj eni izražajo več predsodkov in drugi manj? To so se spraševali tudi mnogi avtorji, ki so se ukvarjali s to temo. Odgovore so iskali v osebnostnih faktorjih posameznika.

Pretirano izražanje predsodkov nekatere teorije povezujejo s patološkim tipom osebnosti, z določenim družinskim ozadjem in zgodovino. To naj bi bila oseba s specifično vzgojo, s posebno spoštljivim odnosom do avtoritet, s poenostavljenim in rigidnim kognitivnim stilom ter dojemljivostjo za desno usmerjene politične in rasistične ideje (Brown, 1995).

Najbolj znano raziskavo, ki potrjuje hipotezo o povezavi med predsodki in osebnostnimi značilnostmi, so naredili T. W. Adorno, Else Frenkel-Brunswilk, Daniel J. Levinson, R. Nevitta Sanford in sodelavci leta 1950, z naslovom Avtoritarna osebnost (The Authoritarian Personality). Ta teorija je mešanica med marksistično socialno psihologijo, Freudovo analizo družinske dinamike in kvantitativno psihometrično raziskavo stališč (quantitative psychometric attitude research).

3.1. AVTORITARNA OSEBNOST

Namen Adornove raziskave je bil predvsem ugotoviti, zakaj ljudje sovražijo Žide. Tekom dela so ugotovili, da je problem globlji od antisemitizma in da je le-ta del sindroma predsodkov, ki so povezani z etnocentrizmom in konservatizmom. Ti trije predsodki se povezujejo v skupen sindrom predsodkov, ki ga imenujemo *antidemokratska orientacija*.

Antidemokratska orientacija je vezana na posebno strukturo osebnosti – *avtoritarno osebnost*. Osebe s takšno strukturo osebnosti nekritično sledijo vodjem oziroma večini, držijo se konvencionalnih vrednot in načina življenja, zavračajo nekonvencionalnost in drugačnost. Tipične značilnosti avtoritarne strukture osebnosti so: /1/ **konvencionalizem** (sledenje

avtoritetam, konvencionalna morala, odpor do drugačnega obnašanja), /2/ **avtoritarna submisivnost** (nekritičen odnos do avtoritet), /3/ **agresivnost**, /4/ **antiintraceptivnost** (zavračanje subjektivnega in imaginativnega), /5/ **spoštovanje oblasti** (identifikacija z osebami moči), /6/ **destruktivnost in cinizem** (podcenjevanje humanizma in humanih vrednot), /7/ **pogosta uporaba mehanizma projekcije** (zlasti nezavednih impulzov navzven), /8/ **rigidnost mišljenja in nagnjenost k praznoverju**, /9/ **močan interes za "seksualne deviacije"** (obenem nagnjenost k moraliziranju) (Nastran Ule, 2000).

Poglavitni vzrok avtoritarne osebnosti je med drugim tudi avtoritarna vzgoja v otroštvu. Ta naj bi se v tem obdobju obnavljala. Tako avtoritarni starši vzgajajo avtoritarne naslednike. Sama avtoritarna vzgoja zajema podrejanje konvencionalnim moralnim načelom, prekomerno strogo disciplino, kaznovanje neposlušnosti in odtegotanje ljubezni. Rezultat takšne vzgoje je otrok, ki svoja starša zavestno spoštuje, nezavedno pa sovraži. V kasnejšem obdobju se agresija do staršev preusmeri na druge, ki so običajno šibkejši, slabši in odstopajo od družbenih norm.

Vzgoja pod taktirko konvencionalizma vpliva tudi na kognitivni stil. Rezultat je simplificirano razmišljanje o svetu, kjer so človeška dejanja rigidno kategorizirana na "prava" in "neprava". Takšna oseba dobro loči stereotipe o družbenih skupinah in je nesposobna tolerirati oziroma razumeti kognitivne dvoumnosti ali nejasnosti (Brown, 1995).

V sami raziskavi so se osnovne hipoteze o povezavi med strukturo stališč in avtoritarno strukturo osebnosti potrdile. Kljub temu pa so se pojavljale tudi kritike in dopolnilne študije. Same kritike je vzbudilo povezovanje avtoritarizma samo z desnimi oziroma konservativnimi političnimi usmeritvami. Nove študije so nastajale, da dokažejo druge možnosti. Teh sta se lotila M. Rokeach in P. Tetlock. Rokeach je naredil vrsto raziskav in novih merilnih lestvic avtoritarnosti. Skušal je opredeliti pojem avtoritarnega mišljenja, neodvisno od političnih in ideoloških opredelitev, saj po njegovem mnenju obstaja splošen model dogmatskega načina mišljenja, ki je značilen za različne oblike ideološkega, nacionalističnega in političnega ekstremizma (Sampson v Nastran Ule, 2000). Tetlock pa je ugotavljal, "da je notranja struktura mišljenja manj pomembna za nastanek dogmatizma, avtoritarizma ali nedogmatskega mišljenja, kot pa zunanji, družbeni pogoji, v katerih živi posameznik" (Nastran Ule, 2000:181).

4. SOCIALNA KATEGORIZACIJA IN PREDSDODKI

Osnovni mehanizem, ki vpliva na oblikovanje predsodkov, je – *kategorizacija objektov*. Tako so predsodki procesi socialne kategorizacije, kjer "ljudje informacije o socialnih stanjih stvari sprejmemo in predelamo na takšen način, da poudarimo določene značilnosti socialnih stanj in te značilnosti generaliziramo v stereotipne predstave in sodbe" (Nastran Ule, 2000:170).

Kategorizacija je pomemben proces, saj nam omogoča urediti številne podatke, ki jih dobivamo iz okolja. Šele ko se ti podatki povežejo s prevladujočimi socialnimi reprezentacijami, se spremenijo v posplošena stališča oziroma predsodke. Tako kategorizacija objektov ni vzrok za predsodke, temveč le povod.

Socialno kategoriziranje teži k izoblikovanju manjšega števila različnih tipov ljudi in skupin, ki so le še "tipizirani", "etiketirani" in ne tudi "karakterizirani" (Bergler v Nastran Ule, 2000). Takšni učinki so: /1/ **akcentuiranje razlik**, poudarjanje razlik med socialnimi skupinami, /2/ **asimilacija razlik**, zmanjševanje razlik med člani, ki pripadajo isti skupini. Slednja učinka močno vplivata na medsebojno zaznavanje skupin, stališč in obnašanja članov različnih skupin. Tako je najbolj pogosta socialna kategorizacija delitev na "nas" in "vas" (Nastran Ule, 2000).

"Pri lastni skupini smo bolj pripravljeni upoštevati medindividualne razlike, kot pa pri skupini, ki jo označuje predsodek" (Brown v Nastran Ule, 2000, 170). Lahko je tudi obratno. To se dogaja v primeru, če je socialni status naše lastne skupine manjšinski; primer: črnci v Južnoafriški republiki so diskriminirani s strani belcev in zaznavajo belce za bolj medsebojno različne.

Zanimiv pojav socialnih kategorizacij je zmanjševanje učinkov diferenciacije in asimilacije razlik, ko se v istem socialnem prostoru križa več različnih socialnih kategorij. Nazoren primer je, ko se v istem prostoru srečajo moški in ženske, črnci in belci, mladi in stari ter pripadniki različnih religij, takrat je težko potegniti meje socialnih kategorij. To lahko privede do zmanjševanja moči predsodkov. Ni pa vedno tako, lahko je obratno, da neka delitev prevladuje nad drugimi delitvami. Tako se v Hongkongu uveljavlja delitev po spolu nad drugimi socialnimi kategorizacijami (Nastran Ule, 2000:171).

4.1. ZNAČILNOSTI SOCIALNE KATEGORIZACIJE

Proces kategorizacije ima pet (5) pomembnih značilnosti: /1/ **formiranje velikih razredov in skupin za vodenje dnevnih prilagoditev**, tekom življenja se sklicujemo na vnaprej določene kategorije in v skladu z njimi ravnamo. Tako vemo, če se nebo oblači, je smotrno seboj vzeti dežnik, saj bo deževalo. Tudi če se zmotimo, ravnamo racionalno, ker ima naše ravnanje osnovo v veliki verjetnosti. Torej na podlagi izkušenj formiramo skupine, kategorije in koncepte. /2/ **kategorizacija asimilira čim več v skupino**, ker radi hitro rešujemo težave, je pomembno, da jih pravilno uvrstimo v kategorije, katere uporabimo kot sredstvo za vnaprejšnja sklepanja in rešitev problema. Tako operiramo z določenim številom kategorij, ki nam še omogočajo primerno ravnanje. /3/ **kategorije nam omogočajo hitro identifikacijo objekta, ki ga zaznamo**, vsak dogodek ima določene oznake, ki služijo kot vodilo, da ravnamo v skladu z določeno kategorijo. Slednje imajo takojšnjo povezavo s tem, kar vidimo, našo sodbo in samim ravnanjem. /4/ **kategorija zadovolji vse, kar vsebuje iste koncepte razumevanja in čustvovanja**, nekatere kategorije so bolj intelektualne, pravimo jim koncepti. Tako imajo koncepti poleg "splošnega" pomena (kaj pomeni) tudi "čustveni" pomen (kaj čutimo). /5/ **kategorije so bolj ali manj racionalne**, saj generalno obstaja v kategorijah "zrno resnice". Zato se te krepijo z nadaljnjimi izkušnjami in primeri – to so racionalne kategorije. Obstajajo tudi iracionalne kategorije, ki se oblikujejo na podlagi emocionalnih občutkov, brez dokazov (Allport, 1954/2004:20-23).

5. STEREOTIPI IN PREDSDOKI

Tako kot s predsodki, se tudi s stereotipi srečujemo vsak dan. Kar ni naključje, saj stereotipi igrajo odločilno vlogo pri vsakdanji adaptaciji na socialno okolje in so prevladujoči vir predsodkov. Izkrivljajo realnost in podobo ljudi, kakršni so v resnici – enkratni, različni, spremenljivi individuumi. Stereotipi so že dane forme/definicije naše kulture o različnih kompleksnih pojavih zunanjega sveta, ki si ga skozi njih poenostavljamo. W. Lippman⁴ pravi, da so stereotipi selektivne, samoizpolnjujoče in etnocentrične sodbe, ki konstruirajo zelo nepopolno, neustrezno in pristransko reprezentacijo sveta (Nastran Ule, 2000).

5.1. KAJ SO STEREOTIPI?

Stereotipiziranje je proces opisovanja ljudi na osnovi njihove skupinske pripadnosti in ne na osnovi individualnih lastnosti in posebnosti. To vodi do tipičnih napak v pripisovanju. Tako so posamezniki bolj podobni članom svoje skupine in bolj različni od članov drugih skupin, kot v resnici. Skupine zaznavamo nujno pristransko in diskriminatorno, kar pomeni, da je "naša" skupina boljša od "njihove". Zato so stereotipi v najboljšem primeru poenostavljanja, v najslabšem primeru pa sredstva za tvorjenje predsodkov in patologij.

Največ pozornosti je bilo v preteklosti posvečeno ravno **etničnim stereotipom**. Ti nastanejo z generalizacijo določenih značilnosti in lastnosti o nekem narodu ali skupini. "Raziskave so pokazale, da obstaja množstvo tovrstnih stereotipij; noben narod in nobena etnična skupina nista imuna niti pred avtostereotipi niti pred heterostereotipi" (Musek, 1994:32).

Med stereotipi ločimo: /1/ **avtostereotipe**⁵, skupinski stereotipi o lastnemu narodu, kjer so ocene vedno pozitivne (marljivost, inteligentnost, progresivnost, miroljubnost ...), /2/

⁴ Leta 1922 je v svoji knjigi Javno mnenje (Public Opinion) uvedel pojem stereotip.

⁵ O avtostereotipih in heterostereotipih glej Buchanan, W., Cantril, H. (1953): How Nations See Each Other;

heterostereotipe, stereotipi do drugih narodov, kjer so ocene bolj negativne in /3/ **metastereotipe**⁶, predstava o tem, kakšno predstavo imajo drugi o meni.

5.1.1. VPLIV STEREOTIPOV NA OBNAŠANJE

"Stereotipi so odporni na spremembe. Če so medskupinski odnosi stabilni, skoraj ne prihaja do sprememb stereotipov. Če stereotipi odražajo ali reflektirajo medskupinske odnose, potem je tudi težko pričakovati, da bo prišlo do sprememb vsebine stereotipov, če ostajajo odnosi nespremenjeni" (Nastran Ule, 2000:160).

Napačna je tudi predstava o stereotipih kot rigidnih, nespremenljivih, togih sodbah, saj se stereotipi spreminjajo in variirajo glede na socialni kontekst. Do sprememb prihaja, če pride do realnih/pozitivnih sprememb v medskupinskih odnosih. Ta fenomen se imenuje **hipoteza stika**⁷ (contact hypothesis).

Tajfel je identificiral nekaj osnovnih funkcij stereotipov: vplivajo na tipizacijo in poenostavljanje predstave o svetu (kognitivna funkcija), vplivajo na ohranjanje in reprezentacijo pomembnih socialnih vrednot (motivacijska funkcija), pomagajo ustvarjati in ohranjati skupinske norme pričakovanja (normativna funkcija), predstavljajo sistem razlag socialnih dogodkov in skupinskih aktivnosti (razlagalna funkcija), ohranjajo pozitivne medskupinske razlike v korist lastne skupine (razlikovalna funkcija) (Nastran Ule, 2000).

Za narodnostne stereotipe so značilne naslednje funkcije: identificiranje, identiteta ustvarjene pozitivne podobe o sebi in referenčni skupini, poenostavljajo razlage in atribucije, omogočajo obrambno delovanje (reducirajo bojzani, preusmerjajo agresivnost, omogočajo projekcijo, nudijo občutje skupinske varnosti ...) (Musek, 1994:32).

⁶ Glej Musek, 1994:27;

6. IZRAŽANJE PREDSDOKOV

Predsodki v sebi nosijo psihološko regresivnen ali skupinsko regresiven mehanizem, ki govori o njegovem praktičnem delovanju. Predsodki vplivajo na obnašanje in se s stopnjo intenzivnosti spreminjajo v čisto primitivno obnašanje. Po Allportu razlikujemo pet stopenj izražanja predsodkov: /1/ **obrekovanje**, izraz antipatij do drugih skupin, na družbeno sprejemljiv način (šale in vici), /2/ **izogibanje**, ustvarjanje socialne distance do pripadnikov drugih skupin, /3/ **diskriminacija**, preprečevanje dostopa ogroženih skupin do nekaterih občih dobrin, na primer možnost šolanja, zaposlovanja, bivanja ..., /4/ **nasilje**, ogrožanje fizične integritete posameznikov manjšinskih skupin, /5/ **genocid**, iztrebljanje, fizično preganjanje celih skupin, manjšin, narodov (Nastran Ule, 2000, 183).

6.1. VPLIV PREDSDOKOV NA OBNAŠANJE

Predsodki ne vplivajo samo na obnašanje osebe s predsodki, ampak tudi na osebo, ki je objekt predsodkov. Dober primer je diskriminacija. "**Diskriminacija je posebno obnašanje** do oseb oziroma različna obravnava oseb zaradi njihovih posebnosti, ki so označene kot drugačne, in zaradi njihove pripadnosti "zaznamovanim" skupinam" (Nastran Ule, 2000:184). Zato žrtve diskriminacije pogosto razvijejo občutek manjvrednosti, neadekvatnosti in se začnejo obnašati v skladu s predsodki, ki so jim pripisani. Na ta način dajejo drugim opravičilo za nadaljnje diskriminiranje.

To se dogaja, ker predsodki delujejo kot neke vrste pričakovanje. Primer, "če se oseba A vede do osebe B agresivno in dominantno, ker jo vodi predsodek o lastni večvrednosti in o manjvrednosti osebe B, se lahko zgodi, da se bo oseba B po nekaj poskusih neuspešne izravnave interakcije vdala in se tudi sama začela vesti v skladu s pripisano ji manjvrednostjo" (Nastran Ule, 2000:185). Takšno obnašanje osebe B pa bo potrjevalo mnenje oziroma predsodek osebe A. Zgodi se tudi, da ob ohranjanju takšnega razmerja skozi generacije, podrejena oseba ali skupina

⁷ Več o hipotezi stika v nadaljevanju.

razvije pravo identifikacijo s svojo vlogo. Torej sprejme določen način in obnašanje za svoje lastno. V skrajnih primerih začnejo sovražiti sami sebe, na primer svojo lastno raso.

Naslednji fenomen je **stigma**. Ta označuje posameznikovo lastnost, katera ga loči od večine in za katero sam smatra, da je odklonska, deviantna. Sam predmet stigme je lahko različen, "to so lahko fizične pomanjkljivosti ali poškodbe, izrazi duševne bolezni, odklonski način življenja, kršenje določenih navad in norm, značilnosti iz biografije (na primer preteklost kriminalca ali duševnega bolnika), pripadnost manjšinam itd." (Nastran Ule, 2000:186). Goffman trdi, da stigmatizirani šele s svojim vedenjem omogoča stigmatiziranje, zato so razvili različne strategije za obrambo identitete: /1/ **prikrivanje stigme**, prizadeva si delovati poudarjeno normalno, izogibanje stika z ljudmi, ki bi utegnili prepoznati njegovo drugačnost, /2/ **sprejem stigme oziroma negativne samopodobe**, sprijazni se s svojo pomanjkljivostjo in jo priznava, /3/ **refleksija stigme**, soočanje z razlogi za svojo drugačnost, kognitivna predelava stigme.

Glavna značilnost identitetne politike stigmatizirane osebe je, da se navzven kaže kot normalna oseba. Svoje vedenje kontrolira tako, da ne poudarja niti preveč niti premalo svoje normalnosti in pri tem ne izgubi lastne identitete. Včasih prizadeti ne morejo skriti svoje stigme (na primer revni), kar jih porine v položaj nedoraslega, infantilnega in manjvrednega subjekta. Priznanje normalne človeškosti nastopi šele, ko izginejo odnosi nadmoči in podrejanja (Nastran Ule, 2000:183-188).

7. ZMANJŠEVANJE PREDSDOKOV

V prejšnjih poglavjih sem govorila o predsodkih in stereotipih kot rigidnih, nespremenljivih in togih sodbah. Vendar tudi ti se spreminjajo in so občutljivi na spremembe. Spremembe se dogajajo predvsem na skupinski ravni in ne na individualni. Če so medskupinski odnosi stabilni, torej, če predsodki reflektirajo odnose, so spremembe redke. Do sprememb pride zaradi realnih, pozitivnih sprememb v medsebojnih odnosih članov različnih skupin. Temu fenomenu pravimo hipoteza stika (contact hypothesis) (Nastran Ule, 2000).

7.1 HIPOTEZA STIKA

Hipoteza stika je ena starejših in uspešnejših teorij v zgodovini socialne psihologije. Gre za teorijo o zmanjševanju sovraštva in predsodkov med skupinami, z metodo stikov. Kot že samo ime nakazuje, naj bi bili medskupinski stiki v različnih oblikah dober mehanizem za zmanjševanje predsodkov (Brown, 1995).

Toda samo stik ni dovolj. Ker je ta kompleksen in sestavljen iz različnih variabel, je za njegovo uspešnost potrebna prava kombinacija. Allport navaja različne vidike oziroma variable⁸ stika: **kvantitativni vidik** (pogostost, trajanje, število vpletenih oseb), **statusni vidik** (glede na status osebe iz manjšinske skupine), **vidik vloge** (sodelovanje ali tekmovanje, superiornost ali inferiornost), **atmosfera socialnega okolja** (pristen ali umeten stik, prostovoljen ali neprostovoljen stik ...), **osebnost posameznika** (veliko ali malo predsodkov, zasidranost predsodkov, izkušnje s skupino predsodka ...), **področje stika** (poslovno, religiozno, rekreacijsko, običajno ...) (Allport, 1954/2004).

Zadovoljive rezultate dobimo, če upoštevamo določene pogoje oziroma variable stika. Najpomembnejši pogoji so štirje (4): /1/ **družbena in institucionalna podpora**, obstajati mora mreža podpore za večje število stikov. To naj bi dosegale predvsem avtoritete, kot so ravnatelji

⁸ Glej Allport, 1954/2004:261-281;

šol in učitelji, politiki z dopolnjevanjem zakonodaj ter strokovnjaki, ki bi samo izvajanje opazovali. Ti ljudje imajo močan vpliv in so na pozicijah, da kaznujejo ali nagradijo ne/doseganje predpisanih ciljev (na primer anti-diskriminacijsko obnašanje), /2/ **potencial poznanstva**, le dovoljšna frekventnost, trajanje in bližina dovoljujejo pomemben razvoj med člani različnih skupin - s tem se povečujejo intimni odnosi. Z nasprotnim obnašanjem lahko dosežemo še večja nesoglasja, /3/ **enakovreden status**, udeleženci naj bi imeli tem bolj podoben status. Namreč mnogi predsodki temeljijo na predpostavki, da so člani druge skupine manj sposobni in manj vredni. S podobnim statusom pa lahko tisti, do katerih se gojijo predsodki, lažje dokažejo nasprotno, /4/ **sodelovanje**, člani različnih skupin razvijejo bolj prijateljske in kvalitetnejše odnose, če imajo skupno nalogo oziroma cilj (Brown, 1995).

Nazadnje je treba poudariti tudi stike v šolah. Tu se otroci najpogosteje prvič srečujejo z različnimi skupinami in si odnose z njimi šele gradijo. Zato je pomembno, da učitelji uvajajo desegregacijske ukrepe in skušajo zmanjševati obseg, morda že zasidranih predsodkov in stereotipov. Za to je potrebna čim večja interakcija med samimi učenci ter doseganje enakega statusa med njimi (Golob, 2004:21-22).

8. PRISTOPI K PREDSDOKOM

Krajših ali daljših definicij predsodkov, kot so bile našete na predhodnih straneh, je mnoštvo. Pravilne so vse, saj vsaka jedrnato opiše lastnosti predsodkov. Enako je s teorijami, obstaja jih več in pravilne so vse, saj vsaka vidi in opisuje predsodke z določenega zornega kota. Tako kot Allport, tudi jaz smatram, da je na tem mestu najboljši eklekticizem. Torej, da se upošteva vse vidike teorij predsodkov in vse možne pojasnitve o njihovem obstoju.

Allport omenja šest (6) glavnih teorij predsodkov z različnimi pristopi in poudarki. Prva teorija ima /1/ **zgodovinski poudarek** (historical emphasis), samo popolno poznavanje ozadja etničnih konfliktov, ki leži v dolgi zgodovini, vodi do razumevanja le-teh. Ta pristop poudarja pomembnost ekonomskih determinant; primer je teorija izkoriščanja (exploitation theory), ki so jo iznašli Marx in drugi. Ti razlagajo predsodke kot družbeni odnos, ki ga razširja izkoriščevalski razred z namenom, da stigmatizira inferiorno skupino in omogoča opravičilo za njeno izkoriščanje. Menijo, da so razredne razlike poglaviten razlog za nastanek vseh predsodkov. /2/ **Sociokulturni poudarek** (sociocultural emphasis), razvoj predsodkov je odvisen od socialnega konteksta. Znotraj tega avtorji poudarjajo različne razloge za nastanek konflikta, ti so lahko: tradicija, relativnost navzgor usmerjene mobilnosti, gostota populacije, medskupinski odnosi itd. Tej teoriji sociologi in antropologi podeljujejo veliko težo. /3/ **Situacijski poudarek** (situational emphasis) nam ostane, če sociokulturni teoriji odvezemo zgodovinsko ozadje. Takšna teorija predsodkov je teorija okolja (atmosphere theory), ki pravi, da predsodke sprejemamo, čeprav ne poznamo zgodovinskega ozadja. Gre za neposredne vplive okolja, ki jih že kot otroci konformno ponotranjimo. Druge situacijske teorije poudarjajo naslednje možne vzroke: stanje zaposlovanja, družbena mobilnost, medskupinski odnosi, čvrstost skupin itd. /4/ **Psihodinamični poudarki** (psychodynamic emphasis) poudarjajo vzroke, ki izhajajo iz človeške narave. Filozof Hobbes pravi, da so korenine predsodkov pri človeku nagonске in da vzroki za spore ležijo v njegovi naravi. Trije osnovni vzroki so: tekmovalnost (competition), nezaupanje (diffidence) in slava (glory). V to skupino spada tudi teorija razočaranja (frustration theory), znana tudi kot teorija grešnega kozla (scapegoat theory) in teorija, ki poudarja lastnosti strukture posameznika. Slednja ugotavlja, da le nestrpni, negotovi in v pomanjkanju ljubezni odraščajoči ljudje dodeljujejo predsodkom pomembno mesto v življenju. /5/ **Fenomenološki poudarek** (phenomenological

emphasis), vsak posameznik se odzove na situacijo glede na lastno predstavo/definicijo o svetu. Posameznik napade člane neke skupine, ker jih sam vidi kot odvratne, zoprne, ogrožajoče ali pa se norčuje iz njih, ker jih sam vidi kot neumne in umazane. Ta pristop dopušča usmerjenost vseh faktorjev (iz drugih pristopov) v končno, skupno točko. /6/ **Poudarek "pridobljenega slovesa"** (emphasis on earned reputation), v večini primerov je sloves (reputation) vsiljen in ne pridobljen. Kar pa ne izključuje dejstva, da je lahko ravno obratno, skupina si lahko s svojo pravo naravo nakoplje sovražene odnose (Allport, 1954/2004).

9. RAZISKAVA

Raziskave in same diplome sem se lotila, ker me je več situacij v življenju vodilo k oblikovanju mnenja, da so Slovenci polni predsodkov, predvsem do Neslovencev, ne glede na to, ali so Romi, Črnci, Kitajci ali Bosanci. Zato sem naredila manjšo raziskavo - ki je seveda le približek neke kakovostne raziskave, ki jo lahko opravijo večji inštituti s pravim orodjem in sredstvi - da bi potrdila **mojo hipotezo, da imajo Slovenci predsodke do Neslovencev**. V mojem primeru do Neslovencev s teritorija bivše Jugoslavije.

9.1. RAZISKOVALNA METODA

Odločila sem se za kvalitativno raziskavo, ki označuje "v ožjem in ustrežnejšem pomenu raziskavo, pri kateri sestavljajo osnovno izkustveno gradivo, zbrano v raziskovalnem procesu, besedni opisi ali pripovedi, in v kateri je to gradivo tudi obdelano in analizirano na besedni način, brez uporabe merskih postopkov, ki dajejo števila in brez operacij nad števili" (Mesec, 1998:26). Natančneje, uporabila sem metodo - **globinski intervju**. Ta se mi je zdela najbolj primerna metoda, ker je izredno fleksibilna (vsaj kar se tiče vprašanj), interaktivna in nudi bolj poglobljen način spoznavanja respondenta. Predvsem njegova stališča, preteklo, sedanje ali prihodnje vedenje, njegove motive, občutke in druga čustva, ki jih ni mogoče neposredno opazovati (Haralambos, 1999). Globinski intervju je najbolj pogosta tehnika pridobivanja podatkov ravno zaradi pridobivanja kompleksnih, poglobljenih in individualiziranih odgovorov.

"V kvalitativni raziskavi se odpovemo zamisli reprezentativnega slučajnostnega vzorčenja, ker se odpovemo statistični indukciji in se namesto nje odločimo za analitično indukcijo" (Mesec, 1998:73). Pri izbiri respondentov iščemo relevantne primere in ne reprezentativnih. Vzorec pa je praviloma majhen, vendar ne premajhen. "Kot splošno, grobo pravilo velja, da vzorci študij, izvedenih s tehniko kvalitativnega intervjuja, obsegajo do okoli 50 enot oz. respondentov" (Malnar, 2003:12).

Sama sem izvedla pet (5) intervjujev z mladimi (Ne)slovinci. Te sem izbrala namerno, saj zares niso Neslovinci - imajo slovensko državljanstvo, hodijo v slovenske šole, tukaj živijo vse življenje (ali večino), so vpeti v slovensko okolje itd. Neslovence jih naredijo neslovenske korenine. S takšno izbiro sem želela še dodatno podkrepiti svojo hipotezo; **ne samo, da imajo Slovenci predsodke do Neslovencev, ampak tudi do njihovih, v Sloveniji rojenih potomcev.**

Pri izboru respondentov nisem gledala zgolj na starost od 18 do 28 let, slovensko državljanstvo, neslovenske korenine, temveč predvsem na dejstvo, **da so ti zaradi svojega neslovenstva imeli kadarkoli težave.** Tudi sicer po govoru, videzu in načinu obnašanja (po mojem mnenju) odstopajo od povprečnega Slovenca, kar je še dodatno potrdilo mojo izbiro.

Poudariti moram, da zaradi premajhnega števila respondentov verjetno nisem dosegla analitične zasičenosti raziskovanja predsodkov Slovencev do Neslovencev. Vendar sem kljub temu zajela določene lastnosti in pomene fenomena predsodkov in dobila okvirno podobo le-teh v Sloveniji.

V tem delu moram tudi omeniti, da so me respondenti pogosto spraševali, zakaj njih sprašujem, če imajo Slovenci predsodke do Neslovencev. To naj bi namreč morala spraševati Slovence. Z intervjuvanjem Slovencev bi bila slika o realnem stanju popačena, saj bi bili odgovori zaradi morebitnega strahu pred kritiziranjem ali obtožbami diplomatski. Nihče namreč noče dajati občutka, da je poln predsodkov. Če prikažem enako na drugem primeru, bolj veljavne podatke dobimo, ko raziskujemo, ali je nekdo dobra mama, če o tem sprašujemo otroka, ker je on tisti, ki je deležen njene vzgoje, pozornosti in ljubezni. In enako verjamem, da s spraševanjem Neslovencev dobimo bolj realno sliko o obnašanju Slovencev do Neslovencev, ker so oni tisti, ki so (ali niso) deležni predsodkov s strani Slovencev⁹.

9.2. POTEK IZVAJANJA INTERVJUJEV

Moji **globinski intervjuji** so bili delno strukturirani. "Pri tej obliki spraševanja, ki jo imenujemo tudi **odprti intervju**, ne uporabljamo vnaprej do potankosti pripravljenega vprašalnika, ampak zgolj vodilo ali predlogo za intervju" (Mesec, 1998:80). Predloga oziroma delno strukturirana vprašanja so bila naslednja:

- Ali so tvoji starši Slovenci? Od kod so?
- Koliko časa že živiš tukaj?
- Ali se počutiš Slovenko/ca? Zakaj?
- Ali si imel/a kdaj težave, probleme, neprijetnosti zaradi svojega neslovenstva? (korenine, priimek, izgled ...) Kdaj, kakšne, zakaj? (če so imeli težave)
- Zakaj misliš, da se Slovenci tako obnašajo? Kaj te moti pri njihovem obnašanju? (če so imeli težave)
- Ali misliš, da odstopaš od povprečnega Slovenca? (po izgledu, govoru, oblačenju, načinu ...)
- Ali misliš, da imajo Slovenci pozitivno ali negativno mnenje o Bosancih? Zakaj?
- Kaj misliš, da bo v prihodnje? (spremembe)

Z respondenti sem bila v neposrednem stiku, kar mi je omogočalo odkrivanje nesporazumov pri komunikaciji, sklepanje sporazumov o pomenu sporočil in pridobivanje čim večjega števila relevantnih podatkov. Kolikor je bilo mogoče, so respondenti, poleg odgovarjanja na vprašanja, lahko prosto pripovedovali o stvareh, ki so se jim zdele pomembne. Prekinila sem jih le v primeru oddaljevanja od teme. Vse pogovore sem posnela, kar je bilo za določene respondente vznemirjajoče, saj so potrebovali nekaj časa, da se privadijo diktafona. Poskušali so govoriti zborna slovensko, biti razumevajoči in nekritični do Slovencev, pozabili so tudi, kaj so mi pripovedovali pred začetkom intervjuja itd. Ko je pogovor stekel, so tudi sami postali bolj sproščeni in odkriti.

⁹ Seveda sem tudi tu upoštevala dejstvo, da bi lahko prišlo do pretiravanja ali zanikanja o obstoju predsodkov Slovencev do Neslovencev. V moji raziskavi je bilo več zanikanja kot pretiravanja.

9.3. POSEBNOSTI PRI IZVAJANJU INTERVJUJEV

Z opravljenimi intervjuji sem zadovoljna, toda čuti se, da je to moja prva samostojna raziskava in moji prvi intervjuji. Tako da ni šlo brez težav in napak, na katerih sem se sproti učila. Moj prvi intervju je bil najbolj težaven in po mojem mnenju najslabši med petimi. Bila sem malce napeta, neizkušena, izbrala sem nepravi prostor (intervju sva opravili kar na hodnikih BTC-ja, hale A), moja anketiranka S.M., ki je sicer med anketiranci najmlajša (19) in najbolj neizobražena (dokončana osnovna šola), je bila nesproščena, zaprta, trudila se je govoriti pravilno slovensko, ni znala izraziti svojega mnenja (to me je presenetilo, saj mi je pred intervjujem povedala veliko več zanimivih pripovedi).

Ostale intervjuje sem opravila bolje. Izvedla sem jih v bolj intimnih prostorih (njihovi domovi, prazni lokali). Opazila pa sem drugo težavo, namreč, da imamo drugačno pojmovanje o predsodkih, nestrpnosti. Zato se mi je včasih zdelo, kot da jim odgovore vsiljujem, vedoč, da nestrpnost niso samo nasilje in genocid, ampak tudi izrazi antipatije, izogibanje, preprečevanje dostopa do zaposlovanja itd.

Eden izmed intervjujev je nastal nenačrtno. Po končanem intervjuju z A.R. se nama je pridružila še njena sestra, ki je imela na to temo veliko povedati. Ni je motilo, da sem vklopila diktafon, tako sem opravila intervju še z njo. Izkazalo se je, da je ta zanimiv še z enega zornega kota, saj sem lahko sestri, ki sta odraščali v istem okolju in se družili z istimi ljudmi, primerjala. A.R. je na primer tekom intervjuja vztrajno ponavljala, da Slovenci nimajo predsodkov, da so strpni, da imajo pravico zmerjati Neslovence, rekoč, če jim ni kaj všeč, naj gredo nazaj v Bosno in podobno. S.R. pa ni prikrivala svojih slabih izkušenj, odkrito je govorila o otroštvu, šoli, nesramni sosedi in poudarjala, kako pomembna delovna sila so Neslovenci itd. Iz tega sem sklepala, da je A.R. imela slabe izkušnje, le da jih raje spregleda oziroma ne poudarja. Kar pa ne pomeni, da ne obstajajo.

10. ANALIZA RAZISKAVE

Intervjuje sem analizirala po določenih kategorijah, ki so nastajale sprti. Določene kategorije prikazujejo konkretne predsodke, ki jih občutijo Neslovenci s strani Slovencev, druge, kako jih ti rešujejo, tretje, zakaj do predsodkov prihaja, četrte, kako jih reševati itd. Kategorije so naslednje: /1/ identiteta, /2/ težave - življenje, šola, služba, mediji, omilitev težav, /3/ kdo je "čefur", /4/ kako jih kličejo, /5/ prepovedana drugačnost, /6/ razlike med Neslovenci in Slovenci, /7/ zakaj imajo Slovenci predsodke, /8/ preseganje predsodkov in /9/ splošne pozicije respondentov.

10.1. IDENTITETA

Identiteta je nekaj, kar nas opredeljuje, osmišlja ter govori o nas, tako drugim kot nam samim. Je zelo pomembna in je tekom našega celotnega življenja v procesu izgradnje, dopolnjevanja in utrjevanja. Nedvomno je ta proces intenzivnejši v prvi četrtini našega življenja, kjer se na splošno gradimo kot osebe.

Prava identiteta je za vsakega posameznika različna, ni dveh enakih identitet, lahko sta si podobni ali zelo podobni. Tako, da prave identitete ni. Obstajajo pa bolj dovršene, bolj trdne in tiste majave, ki se spreminjajo. Na splošno je identiteta zelo komplicirana in kompleksna struktura, saj je sestavljena iz neoprijemljivih pojmov, kot so stališča, prioritete, vloge, narodnost, družbeni položaj in podobno. Najlažje je, če imamo te pojme razčiščene in jih ne spreminjamo prepogosto.

Moji anketiranci so v posebej težkem položaju, saj so rojeni v Sloveniji, imajo slovensko državljanstvo, vendar starše, ki so močno povezani z drugo narodnostjo, ki ni slovenska, so druge vere itd. Kar pomeni, da so celo življenje živeli z mešano vzgojo in občutki. Doma so jih naučili, da so drugačne narodnosti in vere ter, da morajo to negovati, hkrati pa so bili intenzivno vključeni v slovensko okolje, kjer so rojeni, hodijo v šolo, imajo prijatelje in so neizogibno vpleteni z vsem, kar je slovensko.

Ta razdvojenost se izraža tako, da niso prepričani, kam pripadajo, kdo so. Zavedajo se, da so Slovenci, ker imajo slovensko državljanstvo in tukaj živijo, toda poznajo svoje korenine, jih spoštujejo in jih nočejo zavreči, saj je to nekaj, kar je v tesni povezavi z njihovimi starši, sorodniki in njimi. Zato verjamem, da se je težko odločiti, kaj in kako. Moji anketiranci so imeli težave odgovarjati na vprašanje o tem, kako se počutijo kot Slovenci ali Bosanci. S.M. je odgovorila sprva, da je Črnogorka, hkrati pa se je spomnila, da se večkrat počuti tudi kot Slovenka.

V: ... a pa se počutš, kako ... se počutš kot Slovenka al kot Črnogorka ...

S: Kot Črnogorka ...

V: Kot Črnogorka ...

S: Včasih tut kot Slovenka ... ampak saj bo ...

V: Kaj pa je razlika ... mislm, kdaj pa se počutiš kot Slovenka, kdaj pa kot Črnogorka ...

S: Kdaj se počutim kot Slovenka ... včasih k delam ... al pa ne vem, ne vem ...

V: Kako pa to občutš ...

S: Ja ne vem ... al pa če sem med Slovenci, na primer zdaj, a veš ... tko hočem bit kao Slovenka ...

Odgovor M.V. je bil prvotno obraten, da se počuti kot Slovenec, ker ima slovensko državljanstvo, tukaj živi, navija za slovensko nogometno moštvo ...

V: ... a se ti počutš kot Sloven'c ali Nesloven'c ...

M: Sloven'c, ja ...

V: Sloven'c, resno ... Sloven'c ...

M: Ko je Slovenija igrala, smo mi za Slovenijo navijal.

V: Dobro, pa brez zajbancije ...

M: Brez zajbancije, pizda ... res, pizda ...

V: Torej se imaš za Slovenca ...

M: Kle hodm v šolo ... kaj mene briga za une tm ... kaj pizda matrna, imam jaz od njih, ne ... nič razumeš ...

... tekem pogovora, pa sem ugotovila, da kadar govori o NAŠIH, torej o skupini, do katere čuti neko tesnejšo pripadnost, govori o Bosancih. Slovenci pa so ONI.

V: ... zakaj pa rečeš MI ...

M: ... ja mi sošolci, k smo bli kao "basinci" ... zmeri ...

V: ... ahhaaa ... vi, basinci ... kako rečeš ... basinci ...

M: ... to tko kao, basinac ...

V: ... b-a-s-i-n-a-c ...

M: ... bosanac, basinac, no ... tko mal, no ... za foro ...

V: ... zakaj rečeš pol mi, zakaj ne rečeš ...

M: ... kako ona dobro čuje sve, jebote ... ne vem ...

V: ... če si reku, da si Sloven'c ...

M: No, sej jaz sem uradno Slovenec, če tko gledaš, na primer ...

V: ... sej to ja, ampak jaz te sprašujem kako se ti počutš ...

M: ... pač ne vem ... lej tko bom reku, lej...pizda jaz ne vem kako se jaz počutm, u pičku materinu ... na primer, Sloven'c sem, kao, tut če me kdo upraša iz kje sem ... iz Slovenije, Sloven'c sem ... po narodnosti pa tut vem, na primer kaj sem, a veš, Srb ... ko je men moj Božič, valda, da bom na primer, a veš ... bom za sebe šou tm ... kaj bom jaz slavijo slovenački, to ni moje, a razumeš, kaj čem jaz tm, to nima zame pomena v glavi, a razumeš ... ni unga vzdušja tapravga ...

Pri zgornjih primerih gre bolj za neko osebno neopredeljenost, Slovenija ti je blizu, ker jo najbolj poznaš, na drugačen način ti je bližje kultura staršev, ki je povezana z domom. To neopredeljenost nehote poudarjajo tudi drugi, okolica, ki opazi tvoje "znake" neslovenstva oziroma sorodniki, ki vidijo nasprotno, "znake" slovenstva. To so potrdili tudi moji anketiranci. E.B. pravi, da se ima za tipičnega Bosanca¹⁰, ko pa pride v Bosno opazi, da je drugačen in da je nekaj na temu, ko sorodniki pravijo, da je Slovenec.

V: Kaj pa to ko greš na obisk, dol k svojim sorodnikom?

E: Eni pravjo: gde si "Slovenac" ... sorodniki valda te majo za ...

V: Kako že ti rečeš ...

E: Janez ...

V: Došao Janez ...

E: Ja, dodže Janez, ja ...

Tudi A.R. je istega mnenja, tukaj si "čefur"¹¹, v Bosni pa te imajo za Slovenca.

A: ... če pogledaš pri nas Bosance, nismo nikjer pristali niti tuki ne dol, a veš ... tuki si čefur, prideš dol: oooo, dže si Janez, a veš ...

¹⁰ V intervjuju pravi: "drugač sem jaz tipičen Bosanec...sam ko pridem v Bosno, pa vidm, da sem različen, da sem drugačen...".

¹¹ Izraz za Neslovenca, ki prihaja oziroma ima korenine iz držav bivše Jugoslavije.

10.2. TEŽAVE

Vsakdo je imel kdaj težave ali neprijetne situacije, ki so jih povzročili drugi. Če nisi premajhen, si prevelik, si ženska, imaš prenizko izobrazbo, previsoko izobrazbo, nisi prave vere, imaš čuden priimek, prevelik nos itd. Vse naštetu je lahko v določenih situacijah, z določenimi osebami sporno. Moji anketiranci so se v takšni situaciji znašli, ker so Bosanci¹² v slovenskem okolju.

10.2.1. ŽIVLJENJE

Težave zaradi svojega neslovenstva so omenjali na različnih področjih, v šoli, v zvezi s službo, na cesti ali pa na splošno kot narod v Sloveniji. Nekako bi lahko predvidevali, da bi se največ težav lahko zgodilo ravno na cesti, v barih, na avtobusih in na podobnih javnih prostorih, kjer se potikajo vse sorte ljudje. No, takšnih težav na javnih mestih ni nič manj, kot v institucijah tipa šola, kjer se pričakuje krotenje primitivnosti in neciviliziranosti. Dobro prepoznavanje Neslovencev tem prinese največ težav.

M: A lej ga ... ampak tko ... na avtobusu ... k sem ti takrat razlagu ... na ceumu busu ona mene ... od vseh ljudi, a razumeš, od vseh ljudi ... ti mi pokaž torbo ... e ne bom pokazu ... pol policija pršla, pol nič ... a mene, a razumeš, mene ... sej tut tko, če bi policija kam pršla, boš vidla Slovenčke, Tomaža, Andrejček, a veš vamo tamo ... pejt domov, to je to ... k basinac uno na ič, uno, a veš uno ... jebiga ...

Da nestrpnost rodi samo nestrpnost, nazorno prikaže naslednji primer.

M: Ja, na primer prejšnjič na primer, evo glih zaradi tega ... smo bili tm na bureku ... in ne vem kaj je blo ... čak jaz sem bil glih z unim tam z enimi kolegi in smo šli tja in ne vem kaj je blo pol ... mislim, da je glih en rabu vžgalnik ... pa sem jaz njemu reku ej ... glih ene štir, pet jih je blo tko, tipični slovenčki ... sem reku, ej a maš vžigalnik mogoče ... pol je un reku a užigalnik al vžigalnik ... pol sem se mal ustavu, sam pogledu, kaj se delaš norca, če sem ti lepo reku vžigalnik, zakaj morš tko neki ... povej al maš al nimaš, koji kurac, a razumeš, kaj se zdj ... pol je bil mal pametn in pol smo se mi ... smo se mal poigral ... z njimi ...

¹² Kot bomo videli v nadaljevanju biti Bosanec ne pomeni biti samo druge narodnosti oziroma imeti korenine od tam dol, temveč za sabo potegne še druge karakteristike, kot so jezik, kultur, vera itd. Vse to pa še dodatno loči Bosance od Slovencev.

10.2.2. ŠOLA

Veliko težav so imeli kot otroci oziroma najstniki, kasneje so se te težave umirjale. Njihovi starši, večinoma delavci, ki so prišli v Slovenijo iskati boljše življenje, so prišli v obdobju, ko je še obstajala Jugoslavija. Nihče jim ni zameril, da niso obvladali slovensko, imeli drugačne navade in podobno. Ko se je Slovenija osamosvojila, večina mojih anketirancev je bila takrat v osnovni ali srednji šoli, so se stvari spremenile. Bolj se je poudarjalo, kdo si, od kod si, kako govoriš, kako se obnašaš itd. Najslabše je bilo biti Bosanec.

V: Daj mi povej, a pa si mela kdaj ... a ti je kdo daju včasih, kdaj občutek, da si res tisto ... ej ti si pa neslovenka, zato te bomo tretiral drugač, al pa ...

S: Zdaj pa to ... to je blo pa v osnovni šoli ...

V: Osnovni šoli ...

S: Ja ...

V: Kdo ti je pa to kazal, pa na kakšen način ...

S: Sošolci so mi govoril, smrdiš Bosanka, zgin v Bosno ... res ...

V: A je blo več takih dogodkov ...

S: Ja, pa ne vem ... tko, ko smo moral pred tablo, al pa tko kej povedat, a lej Bosanka k nč ne zna, eeeuuuu ... šut bo dobila, al pa kj tazga ... kaj je blo še ... tepl so me, ne ...

V: A res ...

S: Ahaaa, z dežniki ...

V: Ne ...

S: Mhh ... kaj je blo še ...

V: Še kakšna taka situacija ... kaj pa tist, k si enkrat razlagala, zaradi hiše, pa neki ...

S: A ja ... k smo pršli v Slovenijo živet, smo živel v baraki in pol ... jaz pa sem mela postajo blizu hiše, tam k me pobira avtobus šolski in valda k sem šla ven, aaaaa Bosanka zdj gre v smrdečo bajto, a veš al pa kj tazga ... kaj je blo še ...

V: A te to prizadane ...

S: Ja valda ... prej me je ful prizadel ... skos sem jokala, ko sem prišla domov, nisem hotla it v šolo ... k me zafrkavajo ...

Otroci znajo biti najbolj kruti, ker so iskreni in v vsakem trenutku povedo, kar jim pade na pamet in hkrati govorijo naglas tisto, kar si mislijo njihovi starši. Odrasli so bolj spretni pri brzdanju svojih miselnih tokov, zato kažejo svoje nestrpnosti na bolj posreden, latenten način.

V: A si imela kdaj občutek, da si bila zaradi tega tretirana kot neka drugorazredna oseba al pa drugač ...

A: Ne ... edin v šoli recimo, ko je tovarišica klicala ne vem Mojca, Špela ni rekla [ime] ampak je rekla[priimek], a veš ... sam jaz si to nisem gnala k srcu, razumeš ... pač tko je ... jaz to razumem ... saj ko si v osnovni šol si zelen, a veš in to po moje folk sliši doma ... Bosan'c pa ono pa tretje in

pol misli, da je to, ne vem, razumeš ... uuu, bosanac životinja, ne vem, razumeš ... jaz si nisem to nikol gnala k srcu, dokler moja sestra ...

10.2.3. SLUŽBA

Kako izbrati enega posameznika med enakovrednimi kandidati za neko delovno mesto? Naloga vsekakor ni lahka, da se jo rešiti tako, da vpleteš svoje osebne preference in subjektivnost. Tako bo na primer dobil delovno mesto nek moški, ki v nasprotju z njegovo enakovredno žensko tekmico ne bo šel na porodniški dopust. Ali pa bo prednost dobil nekdo, ki je bolj slovenskega porekla, ker Slovenci držijo skupaj in si morajo pomagati.

E: ... drugač pa glede službe ... to pa je največja težava ...

V: Kakšne težave si imel?

E: Pošlješ prošnjo pa ne dobiš odgovora, al pa sploh službe ne dobiš, ne ...

V: Zakaj misliš da je tko? Zaradi priimka?

E: Ja, zaradi priimka, ja zato ... recimo ker odgovarjaš za kakšen ših, pač recimo znaš to delat bla bla pa, če pošlješ sto prošenj in dobiš dva odgovora pol nekje je problem, al je pa res pr nas taka nezaposlenost, da te res ne rabjo ...

Tako kot v zgornjem primeru, ima tudi S.M. podobne težave. Verjame, da ji njen hitro prepoznavni muslimanski priimek onemogoča, da bi našla redno zaposlitev.

S: Kot prvo ... prideš iskat službo, to recimo ... prvo je to, prideš iskat službo se oblečeš, zrihtaš vse lepo ... ja, vaše ime [ime], priimek [priimek] ... aha v redu vas bomo poklical, odgovora ni ... pa še posebej če iščeš redno službo ... to jaz vem, sem imela že izkušnje s tem ... ja, kot prvo služba ... pa še drugo, pa sploh ni tolk, kar bi blo ful pomembno ...

10.2.4. MEDIJI

Množični mediji imajo pomembno vlogo, zato jih politične in druge elite izkoriščajo; na primer za širitev etničnih predsodkov. Tudi v Sloveniji in "v slovenskem novinarstvu naletimo na kršitve

10. člena Kodeksa¹³ novinarjev RS predvsem pri poročanju o neslovenskih državljanih, beguncih ter odnosih med Slovenijo in Hrvaško (ali drugimi bivšimi jugoslovanskimi republikami)" (Polar, 1997:213).

Navkljub zaščitam pred diskriminacijo¹⁴, so množična občila pod nenehnim vplivom političnih in ekonomskih sfer. Tako ne poročajo samo o dogodkih, temveč tudi sodelujejo v nastajanju podobe nekega dogodka. In ker mediji močno vplivajo na ljudi, so ti zlahka zapeljani.

E: ... no pa to recimo za džamijo ... k so čist presrani vsi, da to pa ne ... ne to pa ne sodi s'm ... lahk je en budističen tempelj, lahk je pravoslavna cerkev, lohk je taka, lohk je una, sam džamija pa ne ... čeprav ne bom not hodu, ker nikol nism, ampak, če folk hoče met, naj ma, zaradi mene, če bi predelovalnico ajvarja hotl postavl, pa naj jo postavjo kaj, če hočjo tko met, naj ma ... sploh pa, kao muslimanov 50.000 v Sloveniji, to pa glih ni mal, ne ...

V: Ja, pa kaj misliš, da se bojijo spet?

E: Bojijo se, da bo to terorističen center ratal, da to bodo rakete letele, pa bombe pokale ... pa čeprav jaz ne vem, pizda, če bi šel kdo v Bosno pa bi vidu, kako tam živijo ... bi vidu, da živijo čist isto kot tuki ... tam zlo mal' žensk vidiš zavutih ... so pač une verne, saj jih noben ne pretepa zaradi tega, ne ...

V: A misliš, da pol to pride zaradi nepoznavanja?

E: Sigurno, pa zaradi televizije, ne ... pač, če en preseda ob televiziji, vsak dan ... po televizij, pa v filmih, da so bed "gajs" Rusi, Srbi, pa muslimani ... pa dobiš najbrž tut ti tak občutek, da so res, ne ... če s zabit ... pr nas je pa itak večina folka zabitga, ne ...

Včasih človek res nehote pomisli, da samo določeni ljudje povzročajo nasilje, kradejo, ubijajo, se streljajo in podobno. To omogoča medijska realnost, ki zaradi bolj zanimivega naslova vztraja pri izpostavljanju, na primer Neslovencev, Romov ali konfliktnih Hrvatov.

E: ... glede težav se mi zdi isti kurac, če greš na Ig al pa, ne vem v kakšno "selo" kjer živijo sam Slovenci, je ... sam uni zbijajo ... sam mogoče v cajtngu bol zanimiv naslov, a veš v kakšnih Novicah, Brkič dubu trideset let al pa ne vem ... saj je zadnč en džanki zaklal svojo mamo ... pa je bil Sloven'c recimo ... isto dva dni nazaj en v avtu ustrelu eno svojo prijateljco k sta nehala, pa štrnajst dni nazaj en ženo ubov ... ne vem ... brez zveze, ne vem ...

¹³ "Nezdružljiva s kodeksom je diskriminacija na osnovi spola, pripadnosti etnični, verski, socialni ali narodni skupini, žalitev verskih čustev, vojno hujskaštvo ter netenje mednacionalnih trenj" (10. Člen Kodeksa novinarjev RS v Polar:212)

¹⁴ Zaščito pred diskriminacijo zagotavlja tudi Ustava RS v 63. členu, Mednarodni pakt o državljskih in političnih pravicah v 20. členu in Parlamentarna skupščina Sveta Evrope v 33. členu resolucije št. 1003 (Polar, 1997, 213).

Predsodki in stereotipi izvirajo iz zrna resnice ali pa tudi ne. Njihov obstoj je lahko opravičilo za sovražnost, lažje kategoriziranje ali kot projekcija osebnih konfliktov. Možen pa je tudi dodaten razlog za njihov obstoj: množični mediji (časopisi, televizija, radio), s čigar strani so družbeno podprti, vedno znova obujeni in skovani (Allport, 1954/2004:200).

10.2.5. OMILITEV TEŽAV

Vsak od anketirancev se je zavedno ali nezavedno, preko različnih načinov, poskušal ogniti težavam. Nekateri so si to omogočili z vpisom na srednje šole, kjer prevladujejo Neslovenci. Tam so si tudi ojačili narodno zavest, kot tudi samozavest. Prijateljevali so predvsem z Neslovenci oziroma s Slovenci, ki so jim želeli biti podobni, zahajali so v lokale, kjer se je vrtela njihova domača narodna glasba, gostje pa so bili pretežno Neslovenci.

S: K sm pršla v prvu letnik srednje šoletakrat se je pa to nehal ... zato ker je bilo več čefurjev k Slovencev ...

V: Kako si se pa pol počutla ...

S: Ja pol sem se počutla, kaj boste zdej vi ... no ne me zdj ... zdaj me noben ne upa "zajbavat" več ... a veš, valda več nas je, če mi bo un reku Bosanka smrdljiva ... kaj je Sloven'c prit sem, če si upaš ... a veš k vidš od drugih, pol si pa še ti tak ...

V: Pol si v šoli najdla nek tak azil mislm, kot neko tako zatočišče, kjer ti nobeden ne more ...

S: Ja ja ja ... k sem imela tut take kolege ... te naše, ne ... k so se jih Slovenci pač bal ... bal ... tko ja na ta način ... pol so mi rekl Sanela, noben ti ne sme nč, če ti kdo kaj reče ti samo povej ...

Ko si med svojimi, si na varnem in ker smo ljudje radi na varnem, k temu težimo. Če se ognemo težav s tem, da obiščem nek drug lokal, potem to tudi naredimo.

S: Ne, ko smo šli vn ni blo nikol ...

V: Zakaj pa ...

S: K sem šla ven ... mislš k sem šla vn, tko ... mislš na pjačo pa to ... ni blo nikol nč, ne vem ...

V: A misliš, da zato ker ste hodil ...

S: Ne, jaz sem hodila v tako, take lokale, a veš, ko so pretežno ti naši, ko je naša muska ... tko, da ni blo nikol nč no, ko sem šla vn ...

Umikanje in grupiranje pa nista edina razloga, zakaj Neslovenci ne občutijo več takšnega neodobranja s strani Slovencev. Nekateri so se Neslovencev navadili, jih sprejeli, spoznali njihove karakteristike, jim dovolili, da se pokažejo v boljši luči ...

M: ... dobr, sej zdej sem vidu, k da se mamu zdej bol fajn ... se izboljšujemo, a veš ... prej si sploh nebi mogu predstavljat ... zdej k sem vidu, kok folka je šlo v Beograd nazaj ... v Beograd je šlo neverjetno velik busov ... zdej so mogoče bl taki ... ti študentje, oni so bl taki, a veš, zdej ta generacija k je tle ... zdej k so oni z njimi blo tko odraščal nekaj tle, pa tko ... kakšen reče, ja sploh ni tko, kšni so bl taki ... kakšne maš pa še zmer prou zagrizene, ne un, kaj bo on men ...

V: Kaj misliš, da se situacija izboljšuje, da smo Slovenci bolj strpni ...

M: ... ja, k da se mal ... ne vem, počas se mal izboljšuje ... k učasih si sploh nisem mogu predstavljat, da bi šuo Sloven tm u Sarajevo, a si noramalen, tko ... zdej pa videš, pa u Beograd grejo pa to, a veš ... ušeč jim je ta scena pa to ... pa to je res dobr za jest, k mate tm ... oni si res prvoščijo ... prou vidu smo k so jedl pa to ... jedi, jebem te, pizda ... probaj ti čevape ...

M.V. meni, da so bolj strpni predvsem mladi, ki so z (Ne)Slovenci od rojstva, tako v izobraževalnih institucijah, službah in vsakdanjem življenju. Predvsem izobražena mladina je postala bolj strpna, kot generacija njihovih staršev. Neslovenska kultura jim je postala všeč, jo raziskujejo, spoznavajo in sprejemajo.

10.3. KDO JE "ČEFUR"?

Na splošno med ljudmi ločimo tiste z moralo, vrednotami, določeno stopnjo kulture in tistimi, ki so neobvladljivi, primitivni in družbeno destruktivni. Čefurji spadajo v drugo kategorijo, ker naj bi bili nekulturni, agresivni, primitivni, nepošteni, povzročitelji pretepev, kraj, umorov in vsega hudega. Toda slednjih lastnosti moji respondenti ne odobravajo, zato poudarjajo, da se ne obnašajo vsi Neslovenci enako in niso vsi čefurji.

E: ... glej men gre tut folk na kurac, če se ne da obnašat pa zdaj kdor ... karkoli je, no ... sam ni pa treba, zdaj vse v isti koš dat ...

V: Kaj misliš pol, da obče imajo Slovenci pozitivno ali negativno mnenje o "čapcih" ...

E: Jaz mislim da negativno ...

V: Negativno?

E: O čapcih imam jaz tut negativno mišljenje, valda ... sam zgago delajo ... pač zato ker so čapci, če bi bili pa skin headi ... isti kurac ...

Čefur kot kategorija se je tekom let razvila v prepoznaven način življenja, obnašanja, ki je sprva res opisoval zgolj Neslovence. Sedaj je Čefur lahko tudi na primer Slovenec, ki je sprejel takšen način in vrsto izražanja. Dobili smo dvojen pomen te kategorije: /1/ prvoten, ki predstavlja Neslovenca s teritorija bivše Jugoslavije, in /2/ novonastali, ki predvsem označuje določen način. Slednji je bolj reprezentativen in po mojem mnenju bolj točen.

M: ... ja, ja, ja ... čefurji ...

V: ... tut Slovinc je lahk čefur ... ful je Slovencev ...

M: ... k se tko oblačjo ... ja, ja ... to sem zdej opazu ... to si dobr rekla ta čefur al pa čapac ... oni to bodo ugotovil a si čapac ... kaj maš oblečen, sploh ni važn kaj si ... sam večinoma so to kao te čefurji ampak zdej kao sm vidu tut kakšne Slovence, da je nekako tko oblečen ... gobica, zabrit, spodi uno, razumeš ... poglej ga čapac, uno čapela ... tut če je on Janez, Tomaž je lahk ... lej ga čapac, sklepaš ... ni to sam tko ...

Potrebno je poudariti, da je kategorija čefur (z vsemi zgoraj naštetimi lastnosti) prvotno torej opisovala Neslovence, ki so prišli s selitvenimi tokovi v Slovenijo. To so bili pretežno Bosanci iz podeželja, ki jim je bilo novo mestno okolje popolnoma tuje. Zato so s svojim obnašanjem izstopali. Enako bi bilo, če bi nekdo s slovenskega podeželja odšel v Beograd, veljal bi za primitivnega, neotesanega in neprilagodljivega. Zato na tem mestu ne velja princip

posploševanja, kjer bi sklepali, da so vsi Neslovenci takšni, kot tisti, ki so prišli v Slovenijo v drugi polovici sedemdesetih let.

M: ... puuj, pljune brate moj, a veš kao prostak no, seljak ... a ne sam, a veš zakaj je to tko, dost jih je pršlo delat prou iz sela, prou sa sela, pizda je pršou model in v grad ... uzem njega iz grada ... sam to ni pršu iz grada, to večina pride iz sela, kao v en boljši lajf, pa to ... iz Beograda boš ti težko vidu modela, da bo pršu sm ... al pa ne vem iz Zagreba, na primer ... če pride model iz Zagreba al pa iz Beograda iz grada, gradski čovjek, k pride ... normalno, da bo vse kulturno ... tut tle kmeta poglej, kmet ttuuutt ... tut ta ne zna uno, a veš ... kulturno ... pol se pa reče: ti Bosanci, kakšni so, sam ... morš tko gledat, pizda ...

Potomci priseljencev so se večinoma že adaptirali na slovensko mestno okolje in tudi njihovo obnašanje je primerno in sprejemljivo. Vendar stereotip o Bosancu je ostal, zato vse, kar diši po Neslovenstvu, pripisujejo negativne lastnosti. Tako so na primer bosanske zabave razgrajaške, slovenske pa veseljaške, čeprav se na zabavi ljudje obnašajo podobno. V socialni psihologiji bi temu rekli temeljna napaka pripisovanja¹⁵, kjer obnašanje drugih skupin hitreje obsojamo, ga pripisujemo osebnostnim lastnostim in karakteristikam posameznika in ne nekim zunanjim, eksternim dejavnikom. Zato obnašanje Slovencev na zabavah pripisujemo okoliščinam, ker se na zabavah tako obnaša (glasen, pijan, pretirano sproščen), obnašanje Bosancev pa njihovi naravi.

¹⁵ "Temeljna napaka pripisovanja, kot jo je poimenoval Pettigrew (1979), pomeni, da razlagamo vedenje članov drugih skupin raje z internalnimi kot eksternalnimi razlogi; npr. raje ga pripišemo osebnostnim značilnostim ali "naravi" posameznika kot situacijskim oz. zunanjim vzrokom. Nasprotno pa v razlagah vedenja članov svoje skupine raje upoštevamo vpliv okoliščin in drugih zunanjih dejavnikov kot psihološke razloge. Tu gre za temeljno napako kategorizacije" (Nastran-Ule, 2000:171).

10.4. KAKO JIH KLIČEJO?

Izraz Neslovenec¹⁶ velja za politično korektnega in "se v slovenski javnosti uporablja predvsem od osamosvojitve naprej kot vrednostno nevtralni korelat pejorativne oznake Bosanec" (Baltić, 2001:164). Sama beseda Bosanec lahko označuje prebivalca Bosne in Hercegovine, lahko pa je tudi sinonim za nekoga, ki je slab, ne-dober, neumen, grd, goljufiv itd. Beseda Bosanec s slednjim pomenom je v Sloveniji večkrat uporabljena tudi kot žaljivka. Moja respondentka meni, da izrazi, s katerimi označujemo ljudi, ki so povezani z jugom, niso samo žaljivi, temveč tudi zaničevalni. S takšnimi izrazi vzamemo veljavo in ugled.

S: ... čefur, ne uporabljam tega izraza, sploh ... mislim, meni je to tako zaničevalno ...*

V: ... a je zaničevalna ...

S: ... ja, je zaničevalna ...*

V: ... sam ...

S: ... čefurji, buskurji, to je zaničevalno ...*

Vrednostno komplementni izraz Bosancu je Čefur (izvor besede je Čifut, kar pomeni Žid), ki ravno tako ne označuje samo prebivalca Bosne in Hercegovine, ampak je predvsem oznaka, obremenjena s številnimi predsodki. Sicer ozadje besede Čefur povezujemo "s časom nacistične Nemčije in zaničevalnimi izrazi v tem obdobju za Žide, Rome in Slovane" (Jularić, 2005:40).

V: ... ej, dej povej kaj pa izrazi ... kakšne vse izraze imajo Slovenci za Bosance ...

M: ... uuuuhh ... kaj ti misliš ...

V: ... pa tebe sprašujem ... to čapac, čefur ... al pa kako si vi med sabo rečete ...

M: ... čaki mal: busanc ... k vidm bu ... jebem ti ... ej, busanc ... a kako oni, na primer Slovenci kličejo basince ... ja čefurji, čefurji kao ... čapac, čefur, to je za njih ...

V: ... kaj si še slišu ...

M: ... busanc, čefur, sem slišu ... pizda ...

Izrazov za Neslovence je še več. Čefurji, čapaci, bosaneci, basinci, buskurji, balkanci, balkanski stvorčki, bitja s pol strešice, jugoklateži, južnjaki, jugovići, jugosi, "tisti od dol", "psi balkanske pasme", "roba z juga" itd. - vse to so izrazi, ki jih Slovenci uporabljajo za označevanje Neslovencev s področja bivše Jugoslavije (Kuzmanić, 1999).

¹⁶ Nejugoslovanski tujci ne štejejo za Neslovence. Namreč, Neslovenec se uporablja predvsem v zvezi z delavskim razredom in kriminalnimi združbami (Baltić, 2001). »Tako oznaka Bosanec in Neslovenec ne delujeta kot etnični, temveč kot vrednostni socialni oznaki« (Gazdić v Baltić, 2001:165)

10.5. PREPOVEDANA DRUGAČNOST

Na tem mestu mislim predvsem na drugačnost, ki jo prinese s seboj druga kultura, vera, navade. Drugačnost, ki jo prinese tujstvo. Zanimivo je nekaj, namreč "Slovence tujstvo na eni strani fascinira in navdušuje (vse, kar je zahodno, nemško, evropsko itd.), na drugi strani pa ga zavračajo (vse, kar je južno, balkansko, vzhodno itd.)" (Velikonja v Baltić, 2001:165). In to opažajo tudi moji respondenti. Slovenci so nestrpni samo do določenih tujcev, na primer do Bosancev, razen takrat, kadar imajo od njih kakšne koristi.

E: ... veš tuki je recimo fuzbal tekma ... vsi navijajo za Zahoviča, pa vsi navijajo za Ačimoviča, karkol so že ti fuzbalerji, pa vsi so carji the best, vsi nosjo drese ... to jih ne mot' ... mot' jih pa pol k vid, ne vem, tm eno družino, ki jim dere Brena vn iz avta, to jih pa mot' ne ... so pa že uni od dol, čefurji, pa Bosanci ... viš, en dan pluva po njih, en dan pa navija za njih, ne ... pa se odloč, pizda ... al boš z njimi, al pa boš pa proti ...

Iz tega sklepam, da imajo Slovenci več koristi od evropskih narodov. Ti jih navdušujejo, zato njihovo drugačnost sprejemajo in je ne želijo spreminjati. Slovence, kadar gre za drugačno govorico, ne moti angleščina ali nemščina, ampak srbohrvaščina. Ta je skrajno neprimerna in znak nespoštovanja, ne glede, ali se osebe v tem jeziku pogovarjajo med seboj ali s Slovenci. Torej, kdor ne bo govoril slovensko (kar v bistvu pomeni, kdor bo govoril srbohrvaško), gre lahko tja, od koder je prišel. Enako je z drugimi primeri drugačnosti: način življenja, vera ...

A: ... tko ko vsakmu rečem čefurju ... če sem na slovenskem se moram pač prilagodit temu načinu življenja in temu sistemu in temu jeziku in ne vem karkoli že vse ostalo. Normalno da v duši imam rada svoje, sem pravoslavka in isto cenim tut spoštujem, jaz spoštujem tut Slovence ... drugač od tega ... saj, če mi kaj ni prav grem lahko tudi v Bosno ... saj me noben ne drži tle, a veš ... tko kot vsakega ne ...

Večkrat dobim občutek, kot da bi se Neslovenec v slovenskem prostoru njihova kultura, jezik, način življenja itd. zdeli grdi, slabši, neprimerni. Zakaj? Ali čutijo dolg Slovenec, ker so jih dobro sprejeli, zdaj pa jim v zameno ponujajo svojo identiteto. Zakaj na primer, kadar gre za ohranjanja živalskih vrst, naredimo vse, da bi preživele, ostale edinstvene in drugačne. Sta pri ljudeh različnost in drugačnost nezaželeni? Najverjetneje vsaj za nekatere Slovence in tudi že Neslovence, ki verjamejo, da je srbohrvaščina, turbofolk in burek primeren samo za štirimi stenami med tistimi, ki naj bi to razumeli.

10.6. RAZLIKE MED SLOVENCMI IN NESLOVENCMI

Razlike med narodi obstajajo in dvomim, da bodo kdaj izginile. Tudi med Slovenci in Neslovenci (narodi bivše Jugoslavije) obstajajo razlike. Največ je takšnih, ki so povezane z religijo, kulturo, vrednotami. Tudi te niso tako izrazite, kot če bi Slovence primerjali s Kitajci, toda so. Opazijo jih tako eni kot drugi, moji respondenti so jih opisovali, posploševali in poudarjali. Ena bolj opaznih razlik je drugačen koncept dobrega življenja. Za Neslovence je to dobra zabava, veselje, obilo hrane in pijače, za Slovence pa dober avto, stanovanje, oblačila.

E: ... zato ker dol folk zna uživati, ne ... tuki, jaz mislm, da ne vem, skor bi reku da povprečen Sloven'c da ful velik za avto, pa za imidž, za "lajf" pa nč, ne ... a veš tm se krka, pije, zabava ... tuki se pa Poli posebna je, pa ful dobr avto se voz, ne ... pa joj pa dejmo tko, pa me bo un vidu, pa joj kaj mam oblečen dons, pa ... tam pa dol mal dol visi za take stvari ...

Slovenci med Neslovenci veljajo za preračunljive in varčne, zase pa pravijo, da so bolj potrošni, vsaj kar se tiče hrane in pijače. Iz tega lahko sklepam, da med Slovenci velja "da daš nekaj nase", če imaš urejen na primer stanovanjski problem, med Neslovenci, da uživaš življenje.

M: ... smo šli u Sarajevo, smo šli za novo leto, a veš tko ... tko študenti, gremo mi do tja ... pridemo mi v Zenico ... človek, eno marko je burek, eno marko burek, pa pol marke uno za en jogurt ... kaj je to 100 tolarjev ... neeee, una dva slovenčka z nami, nč tko, drugač tko kul ampak ... neeee, en burek pa na pol če ga date ... una tm tko gleda ... pa žejna je, a bi en jogurt, ne kr dejte mi en kozarc vode zraven ... jebote stari, jaz gledam, pa žejen je, 100 tolarjev stari, sta se dva najedla notr, ne ni hotu, stari ... sej nisi vsak dan tm, un, a razumeš ... ne rečem tle je 5 mark, kle je drag burek, to je ful ... to ni vreden, ni šans, 450 tolarjev ... ampak 1 marko, pa še tm si, a razumeš, uno stari ... ne, bomo pol šli raj na eno kavico, pa to ... eeejjooooooooojjj ... najraj bi ga nazaj k vidm, da špara, jebem mu mater ...

Neslovenci so bolj veseljaške narave, radi dobro jedo, se zabavajo in veliko praznujejo. Slovenci po mnenju mojih respondentov na to gledajo s kritiko in nerazumevanjem ter svoj čas in denar raje izkoristijo za bolj življenjsko pomembne stvari.

M: ... pa tut če tko pogledaš ... če je tko kakšno slave al pa kej . ..a veš, to se takoj ve, uno ... to se na to daje a razumeš ... Slovenci pa na to ne bo dau ... ko je slava, to se bo takoj prase ispeklo, to ... a veš uno ... jebiga ... kurba, vi pa date na takšne stvari, a veš ... jebiga basinc je ... Slovenc je pa pametn, on bo Cliota kupu na kredite, pa vse bo lepo kupu, a veš aaaaa ...

Tako naj bi imeli Slovenci popolnoma drugačno mentaliteto in naj bi bili tudi bolj kulturni. To naj bi bil še eden izmed razlogov, zakaj Slovenci ne razumejo neslovenskega načina življenja.

M: ... k boš šou na primer na vrt ... to se okrene, gremo mal roštiljat, okrene se prase, peku se čevapi, uno malo muzika, veselje uuuuuu, a veš kao ... vole se veselit, da se smiju ... oni so pa taki kulturni, a razumeš ... rečejo: lej kako se derejo, vamo, tamo, razumeš ... a da mu daš jagnje, takoj bi ga uzal, to se prou spomnem ... taki pač ... drugačna mentaliteta ... oni se veselijo, te pa tega ne bojo razumel, na primer ... ker mu je krivo, mamu mu jebem ... po pa kaj: kauuuu ... kaj te boli kurac, veseli se i ti ... kaj morš one kredite ... men gre najbolj na živce ... uni zajedalci ... k mi kr neki tko ...

Pomembna razlika je tudi v različni naravi. Slovenci so bolj hladni, zaprti, skoraj nedostopni, medtem ko so Neslovinci bolj topli in odprti.

A: Ne pač tko ... drugačna sem ... tut po duši ... mi smo bol topli bol tko, a veš ... oni so ... Slovenci so bolj hladni pa tko ... čist tko ...

Tako Slovenci kot Neslovinci so delavni, toda Neslovinci naj bi bili bolj. Namreč, slednji so zelo dobri, pridni in učinkoviti delavci. Delajo, kot če bi delali zase. In ravno oni opravljajo veliko težkih, fizičnih in slabo plačanih del (gradbena dela, čiščenje ...).

A: ... smo pa ful delavni ... saj ne rečem da Slovenci niso delavni, so, razumeš ... sam smo mi, se mi zdi bolj ... zato, ker pri nas je tko mi, ko delamo neko delo je ku da delamo za sebe, a veš, da je čim bolj, da je čim uno, da je vse lepo pa prov, da ti kdo ne pride od vzadi pa reče, to pa ni, to pa ni, a veš ... ne vem k smo pa bolj delovni to pa sigurno, to stojim za tem k sm to rekla in je res ...

Neslovinci so bolj načelni in imajo več ponosa. Slovence vidijo kot "ritoliznike", ki so pripravljene izdati tudi svojega prijatelja, da pridejo do želenega cilja.

A: ... vi Slovenci edino kar ste, ste ... ne me zdaj slabo razumet ampak, da bi se povzpeli kam, bi tut svojga prijatla potunkali ... taki ritolizniki, da ne rečem drugače, a veš ... mi smo bolj ponosni, a veš ... zato imamo tudi vojne zaradi našega ponosa ... mi smo preponosni, razumeš ... jaz ne vem ...

Zavedajo se da jih prevelik ponos spravi tudi večkrat v nepotrebne težave (vojne, pretepi). So namreč občutljivi, zato jih že manjša provokacija ali neprave besede razjezijo in užalijo. Zase pravijo, da so zelo vzkipljivi in agresivni.

A: ... kjer so Bosanci je takoj pretep ... mislim, ful agresivni smo, a veš ... ne vem, če te kdo samo slučajno postrani pogleda, gotovo je že ... naši so se ful topli in zato smo se tudi jaz pa moja sestra umaknle, ne ... jaz ne bom ... glih zaradi tega ... ne bom zaradi vas tudi drugi tako gledajo ... ona se družijo pa z unimi Bosanci ... glej jo Bosanka, pa to, a veš ...

V: Pa zakaj se radi tepejo, kaj misliš ...

A: To je v krvi, agresivni a veš ... taki vzkipljivi, ne vem ...

Pri opažanju razlik med Slovenci in Neslovenci so respondenti za svojo skupino največkrat omenjali pozitivne lastnosti, kot so veseljaška narava, toplost, uživanje življenja (dobro jedo, veliko praznujejo, se zabavajo), delavnost, pridnost, učinkovitost, ponos in malo manj negativne lastnosti, potrošnost, vzkipljivost, agresivnost. Slovence opisujejo bolj negativno, so zaprti, hladni, kritični, materialistični, preračunljivi, ritualizirani, izdajalski, vendar tudi pozitivno, so kulturni, delavni in varčni. Takšna podelitev lastnosti je značilna, saj ko gre za ocenjevanje lastne skupine (avtostereotipi), ji pripisujemo bolj pozitivne lastnosti, ko pa gre za ocenjevanje druge skupine (heterostereotipi), pa bolj negativne oziroma slabše lastnosti. Dejstvo je da, "pristranost v ocenjevanju lastne skupine v primerjavi s tujo izvira iz potrebe po pozitivni samooceni (self-definition). Pozitivno socialno identiteto ljudje dosežejo s pozitivno razliko v korist lastne skupine v primerjavi s tujo skupino" (Nastran Ule, 2000:160).

10.7. ZAKAJ IMAJO SLOVENCİ PREDSDODKE?

Ena izmed razlag, zakaj imajo Slovenci predsodke, je lahko razlaga M. Horkheimerja¹⁷, ki pravi, da psihološki izvor socialnih predsodkov in nacionalističnega sovraštva leži v potlačenih strahovih in zavisti ljudi. Ti pa so posledica pomanjkanja zadostne širine izkustva in življenjske radosti, ki nastanejo zaradi pomanjkanja kulture uživanja v sodobnih množičnih družbah. Tako je preseganje predsodkov in tolerantnost do drugačnosti možna samo pri uravnovešenih ljudeh brez zavisti, to pa so tisti z zadostno širino izkustva.

V: ... ali so Slovenci nestrpni ...

S: ... ne vsi ...*

V: Ampak, če bi mogla na splošno povedat ...

S: Veš kateri, aaaa ... kako bi rekla, nizko izobraženi, tisti, ki imajo končano samo osnovno šolo ali poklicno šolo, mogoče tudi srednjo šolo ... tisti, ki hodijo na fakulteto, pa tako razumeš, da so vidli en tolk sveta al pa kaj ... saj ne rečem, da so vsi z njižjo izobrazbo nestrpni, je pa večina ...*

Da so nestrpni in polni predsodkov predvsem tisti brez zadostne širine izkustva, opazajo tudi moji respondenti. To vidijo predvsem v izobrazbi, razgledanosti, razvitosti, potovanjih itd. Menijo tudi, da imajo Slovenci predsodke iz preprostega razloga, ker niso dovolj civilizirani!

M: ... kakšni imajo predsodke, k niso dost civilizirani ...

V: Kdo Slovenci ...

M: K niso dost mentalno razviti, a veš ... oni tko gledajo ... če boš šla pogledat mal na zahoda, pa mal v Nemčiji poglej, veš pa čist drugač gledajo ...

Sicer, v teoriji, predsodke povezujemo z avtoritarno osebnostjo. To naj bi bila oseba, ki ima zelo tog odnos do sveta, strogo upošteva delitev na "naše" in "druge" ter zavrača nekonvencionalnost in drugačnost (Nastran Ule, 2000). Tudi v Sloveniji lahko določen delež ljudi s predsodki povezujemo s takšno predpostavko.

E: Zakaj se tako obnašajo. Zato ker se bojijo drugačnosti. Tukaj pridejo trije črnici in hodjo po centru pa takoj štrajkajo po cestah, pa ... saj zdj, ko bo ta Evropa, ko bodo navalil Romuni, Poljaki ...

¹⁷ glej Nastran-Ule, 2000, str.189-190;

Osebe s predsodki niso odprte za nove dražljaje in informacije. Posledica ignoriranja pozitivnih informacij pa je ohranjanje stereotipnih podob, tudi na primer o Neslovencih. Takšno izrinjanje vodi do posploševanja in tipičnih napak v pripisovanju.

A: ... ker oni po parih ljudeh mislijo, da smo vsi taki, a veš ... ne vem, kako naj rečem ... saj tudi jaz sodim kdaj enga Slovenca pa niso vsi taki, pol si sama sebi rečem, saj niso vsi ...

Logično in jasno je dejstvo, da niso vsi Slovenci nestrpni in imajo predsodke. Najverjetneje pa imajo izoblikovane predstave, heterostereotipe o drugih skupinah. Tudi o Neslovencih. Ker so heterostereotipi skoraj nujno označeni s slabšimi lastnostmi kot avtostereotipi, večkrat pride do vnaprejšnje in nekritične sodbe tudi o Neslovencih.

10.8. PRESEGANJE PREDSDOKOV

Spreminjanje predsodkov je odvisno od zasidranosti le-teh v posamezniku. Lažje je spreminjati tiste, ki so posledica konformnosti do okolja, saj te lahko spremenimo že s spremembo tega. Težje pa je spreminjati tiste, ki ohranjajo posameznikovo samopodobo in predstavo o svetu, torej tiste, ki služijo kot projekcijski oziroma racionalizacijski mehanizem proti lastni nesreči in negotovosti (Nastran Ule, 2000:189).

M: ... preveč tak, zaprt ... to sam zaradi tega k sliš ... nej enkrat poskušajo ... poskuši, pol pa ti reageri pa povej ... ne pa, neki sm slišu pol pa ja ... pol pa s tem posploševat ... naj prej iskušajo, ne vem pizda ...

Človeška odprtost in dajanje priložnosti sta lahko eni izmed strategij spreminjanja in razbijanja predsodkov. Mojim respondentom se ti strategiji zdita enostavni in učinkoviti. Seveda obstajajo tudi ostale strategije, kot so razni zakonski akti, ki preprečujejo diskriminacijo, informiranje v šolah, neposredni kontakti s skupinami, ki so tarče predsodkov (Nastran Ule, 2000:189).

M: ... a veš kako se mi zdi ... priložnost, razumeš ... ne takoj una presoja ... prvo mene preizkuši, pol pa me presod, razumeš ... ne pa tle neki na osnovi govoric neki ...

Nadaljnja možnost za spreminjanje stereotipov in predsodkov je, če marginalizirana in stigmatizirana skupina uspe izkazati nove poteze, ki so pomembne in pozitivne v očeh večine. Takrat obstaja večja verjetnost spreminjanja stereotipov o določeni skupini in tudi postopno opuščanje predsodkov do nje (Nastran Ule, 1999:320). Toda tudi za to so potrebni določeni pogoji.

10.9. SPLOŠNE POZICIJE RESPONDENTOV

Respondenti so pripovedovali svoje zgodbe, razmišljanja o Slovencih in njihovem odnosu do Neslovencev. Intervjuji so bili vsebinsko zanimivi in različni. Prav slednja posebnost mi je omogočila vpogled na široko paleto problemov in različnosti med Slovenci in Neslovenci. **Posamezniki so poudarjali različne stvari.**

/1/ A.R. Tekom intervjuja je poudarjala, da Slovenci nimajo predsodkov, da niso nestrpni. Kratko malo jih je zagovarjala, da imajo pravico obsojati obnašanje Neslovencev, ker, dokler so v Sloveniji, se morajo obnašati kot jim narekujejo Slovenci. Kar pomeni, nič več javnega govorjenja v neslovenskem jeziku, poslušanja neslovenske glasbe, poudarjanja neslovenskih korenin itd. Če tega ne znajo ali ne želijo, gredo lahko namreč kadarkoli nazaj v Bosno. Ona sicer tudi govori neslovensko in posluša neslovensko glasbo, ampak doma, ker se to edino spodobi. Ob tem sem pomislila na svoje sorodnike v Ameriki, namreč tudi oni živijo v drugi deželi. In čeprav otroka, zdaj že odrasla, večidel svojega življenja živita tam, z družino govorita slovensko, poslušata slovensko glasbo in poudarjata svoje korenine itd. Ne predstavljam si, da bi bilo drugače. Na primer, da bi v javnosti govorili med seboj angleško. **/2/ E.B.** Poudarjal je, da veliko svojih neuspehov lahko pripisuje dejstvu, da je Neslovenec. Njegov tipičen priimek potrjuje neslovenstvo, zato tudi ne dobi dobre službe ali pa mu v trgovini neštetokrat preverijo plačilne liste, če želi kaj kupiti na obroke. Menim, da se mu godi krivica. Ni mu všeč, da se o Neslovcih govori slabo in negativno tudi po televiziji in ostalih medijih. Namreč ni res, da so vsi Neslovenci slabi, da samo lenarijo, se streljajo, kradejo in poslujejo s prepovedano robo. **/3/ M.V.** Začel je s trditvijo, da ni imel nikakršnih slabih izkušenj, da je Slovenec in da se tako tudi počuti. No, kasneje se je le izkazalo, da je takšnih izkušenj bilo več in se počuti kot Srb. Veliko je primerjav med Slovenci in Neslovenci. Prvi se mu zdijo preveč zategnjeni, preveč racionalni, ne znajo se zabavati in veseliti, drugi ravno obratno, zapravljivi, veseljaški, odprti. Bolje se definira s svojo narodnostjo, saj kadar govori o Neslovcih, pove samo pozitivne stvari. Obsoja le, kadar gre za nekultivirane Neslovence ali primitivne najstnike, ki se ne znajo obnašati. **/4/ S.R.** Želela je poudariti pomembnost Neslovencev, kako so nepogrešljivi za Slovenijo. Namreč, so zelo dobra delavna sila, so pridni, delavni in delajo, kot da bi delali zase. Moti jo, če kdo govori, da jemljejo Slovencem delo, ker to ni res. Slovencem primanjkuje delavne sile, še posebej na področju

gradbeništva in drugih nizko kvalificiranih del (čistilka, smetar ...). To so dela, ki jih Slovenci nočejo delati, ker jim je izpod časti, so preveč fini. Njen mož je inženir, pa dela v livarni kot navaden delavec. To kaže na pravi položaj Neslovencev v Sloveniji. So premalo cenjeni in izkoriščani. /5/ **S.M.** Najbolj srečna je bila, ko je prišla v srednjo šolo, kjer so bili večinoma Neslovenci. Končno se je počutila močnejšo, boljšo, zavarovano. Raje je hodila v šolo kot prej. Nestrpnosti s strani Slovencev ne čuti, ker ima neslovenske prijatelje oziroma takšne prijatelje, ki so jim naklonjeni. Večinoma obiskuje lokale in diskoteke, kamor zahajajo Neslovenci in se vrti neslovenska glasba. Ker je še najstnica, vidi razlike med Slovenci in Neslovenci predvsem v oblačenju, ličenju in obnašanju v partnerskih zvezah. Neslovenke se bolje oblačijo, močnejše naličijo, v zvezah pa so moški bolj dominantni in imajo zadnjo besedo.

11. ZAKLJUČEK

Mojo izhodiščno hipotezo, da imajo Slovenci predsodke do Neslovencev s teritorija bivše Jugoslavije, lahko glede na dobljene rezultate iz raziskave potrdim. Toda, upoštevati je treba dejstvo, da zaradi majhnosti vzorca nisem dosegla analitične zasičenosti in da dobljenih rezultatov ne gre nekritično posploševati. Kljub tej pomanjkljivosti pa je bilo možno oblikovati splošen vtis o predsodkih Slovencev do Neslovencev.

Predsodki kot takšni namreč niso izginili, prej bi lahko rekli, da gre le za njihov premik in drugačen medij izražanja. Zato je "vtis o zmanjševanju moči in obsegu predsodkov prej iluzija kot stvarnost" (Crosby idr. v Nastran Ule, 1999:323). Tudi moji respondenti opažajo spremembe v izražanju nestrpnosti. Te niso več tako neposredne kot so bile v preteklosti, so bolj prikrite.

Tradicionalne predsodke so torej začeli nadomeščati **moderne predsodki**, ki niso več direktni, temveč prikrito simbolni in se kažejo predvsem skozi izogibanje stikom. In kot pravi Nastran Uletova, "sodobni rasisti ne trdijo več, da so na primer črnci manj inteligentni kot belci, da so leni, temveč, da imajo preveč pravic, da zahtevajo preveč privilegijev". Enako počnejo Slovenci. Ne trdijo več, da so Neslovenci nekultivirani in leni, ampak, da imajo preveč pravic, da zahtevajo preveč privilegijev (dali so jim državljanstva, cerkve, službe, lokale).

Pettigrew in Meertens sta poimenovala tradicionalni in moderni rasizem, **kričavi** in **subtilni rasizem**. Tako subtilni rasizem ne izraža odkritih negativnih čustev do manjšin, ampak se le vzdržuje vseh pozitivnih čustev do njih. Kričavi rasisti zagovarjajo nasilen izgon neželenih etničnih manjšin, subtilni pa le tistih, ki nimajo urejenih osebnih dokumentov ali so zagrešili kriminalna dejanja (primer izbranih v Sloveniji). V bistvu je rasizem ostal enak, le da gre pri enem za aktivno zavračanje, pri drugem pa pasivno odklanjanje oziroma ignoriranje (Nastran Ule, 1999:324).

Spremembe pa se ne kažejo samo v načinu izražanja predsodkov, ampak tudi v preoblikovanju vrednot. Te so se preoblikovale tako s strani Slovencev, kot s strani Neslovencev. Prvi počasi sprejemajo kulturni pluralizem in poskušajo živeti z različnimi etničnimi skupinami, drugi,

predvsem druga generacija, pa se navajajo na slovenski načina življenja, vendar ne opuščajo neslovenskega. Verjetno bo preteklo še nekaj časa, preden se slovenska družba popolnoma navadi na Neslovence, Neslovenci pa na slovensko družbo.

Za novo generacijo Neslovencev je značilno, da si predsodke ne ženejo več k srcu, jih ignorirajo. Mnogi se jim ognejo tudi nezavedno, z izogibanjem konfliktom in težavam, ki bi jih nemara imeli ob stiku s Slovenci. Temu so priča "prostori", namenjeni Neslovincem in neslovenski kulturi, na primer lokali, kamor zahajajo večinoma Neslovenci (Tramontana, Bounty, Janez), šole (Center strokovnih šol) in naselja (Fužine). To so "varni prostori", kjer se Neslovenci ne počutijo odrinjene, neprimerne, drugačne in se jih nihče ne izogiba.

Tako predsodki do Neslovencev v Sloveniji obstajajo in, ko že zgloda, da so na dobri poti, da izginejo, opazimo, da so le spremenili formo ali pa so v tistem trenutku manj aktualni.

12. LITERATURA

I. Samostojne publikacije:

1. Adorno, T. W.; Frenkel-Brunswik, Else; Levinson, J. Daniel; Sanford, R. Nevitt (1950/1964): *The Authoritarian personality*, Science Editions, New York.
2. Allport, Gordon W. (1954/2004): *The Nature of Prejudice*, Perseus Books, Cambridge, Massachusetts.
3. Brown, Rupert (1995): *Prejudice*, Blackwell, Cambridge, Massachusetts.
4. Dekleva, Bojan; Razpotnik, Špela (2002): *Čefurji so bili rojeni tu*, Pedagoška fakulteta v Ljubljani, Ljubljana.
5. Eco, Umberto (1977/2003): *Kako napišemo diplomsko nalogo*, Vale-Novak.
6. Goffman, Erving (1963/1986): *Stigma*, A Touchstone Book, New York.
7. Golob, Andrej (2004): *Predsodki med mladimi*, Diplomsko delo, Ljubljana.
8. Haralambos, Michael; Holborn, Martin (1999): *Sociologija, Teme in pogledi*, DZS, Ljubljana .
9. Kobolt, Alenka (2002): *Zdej smo od tu – a smo še čefurji?*, Založba Ljubljana, Ljubljana.
10. Kuzmanič, Tonči (1999): *Bitja s pol strešice*, Open society institute, Ljubljana.
11. Malnar, Brina (2003/04): *Raziskovalni seminar - študijsko gradivo* .
12. Mesec, Blaž (1998): *Uvod v kvalitativno raziskovanje v socialnem delu*, Visoka šola za socialno delo, Ljubljana.
13. Mežnarič, Silva (1986): *"Bosanci". A kuda idu Slovenci nedeljom?*, Krt, Ljubljana.
14. Musek, Janek (1994): *Psihološki portret Slovencev*, Znanstveno publicistično središče, Ljubljana.
15. Poler, Melita (1997): *Novinarska etika*, Magnolija, Ljubljana.

16. Supek, Rudi (1992): Društvene predrasude i nacionalizam, Globus nakladni zavod, Zagreb.
17. Toš, Niko (1988): Metode družboslovnega raziskovanja, Državna založba Slovenije, Ljubljana.
18. Toš, Niko (1997): Vrednote v prehodu I. Slovensko javno mnenje, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
19. Toš, Niko (1999): Vrednote v prehodu II. Slovensko javno mnenje 1990-1998, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
20. Toš, Niko (2004): Vrednote v prehodu III. Slovensko javno mnenje 1999-2004, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
21. Nastran Ule, Mirjana (1999): Predsodki in diskriminacija, Znanstveno publicistično središče, Ljubljana.
22. Nastran Ule, Mirjana (2000): Temelji socialne psihologije, Zbirka Alfa, Ljubljana.
23. Živec, Jana (2003): Nestrpnost do ljudi drugačne nacionalnosti na primeru socialne distance v 80-ih in 90-ih, Diplomsko delo, Ljubljana.

II. Članki v revijah in zbornikih:

1. Zbornik raziskovalnega projekta: Nacionalna varnost in medetnični konflikti v Republiki Sloveniji, 1998, Ljubljana.
2. Baltić, Admir, Predsodki "Neslovencev" do Slovencev, Časopis za kritiko znanosti, let. 30, št. 209/210, str. 161-180.
3. Jularić, Lidija (2005): Od Bosancev do "čefurjev", Dnevnik – 26. november.

13. PRILOGA

Priloga A: intervju z A.R. (24)

V: Prvo bi rada začela, da mi poveš kolk si stara pa kaj delaš...

A: Stara sem 24 let, sem poslovodkinja v [ime trgovine] ...in prodajalka...

V: Dj mi povej iz kje so pa tvoji starši...

A: Moji starši...moji starši so originalno iz Bosne...mama je tam iz Gradašca, tata iz Gračanice...

V: ...iz kje...

A: ...Gračanica...

V: A res...a veš da je moj bratranc tm je diplomo naredu...iz Gračanice..

A: No...

V: Veš kaj me pa zanima ti si pa rojena kje...

A: Jaz sem rojena v Šempetru pri Novi gorici...

V: Aha...v Sloveniji. A imaš oba državljanstva...

A: Ne. Slovensko imam...

V: Samo slovensko imaš. Pa se počutš kot Slovenka...

A: Tko bom rekla...jaz se počutim tolko Slovenka ne...ampak mislim spoštujem jaz pač tako govorim...tko ko vsakmu rečem čefurju...če sem na slovenskem se moram pač prilagodit temu načinu življenja in temu sistemu in temu jeziku in ne vem karkoli že vse ostalo. Normalno da v duši imam rada svoje, sem pravoslavka in isto cenim tut spoštujem, jaz spoštujem tut Slovence... drugač od tega...saj, če mi kaj ni prav grem lahko tudi v Bosno...saj me noben ne drži tle, a veš...tko kot vsakega ne...

V: Zakaj pa se ne počutš Slovenka...iz osebnih razlogov al...

A: Ne pač tko...drugačna sem...tut po duši...mi smo bol topli bol tko, a veš...oni so...Slovenci so bolj hladni pa tko...čist tko...

V: Kaj pa misliš, da so temeljne razlike med...ko ne rečem neslovenc ampak bosanc bom mislila na vse bivše države Jugoslavije...kaj pa misliš, da naredi Bosan'c drugačen od Sloven'a...

A: Prvo nekultura...ker Bosan'c je tko...

V: Kdo je nekulturen...

A: Bosanci so nekateri...nekateri, to govorim nekateri, ne vsi...recimo jaz sem kulturna...so ful nekulturni recimo...tko ti bom povedala, stojim na prehodu za pešce in k se pripelje kakšen Audi črn pa narodnjaki notr, mene je sram kaj sem...hvala Bogu mi ne piše na čelu, ker če neki poslušaj al pa neki delaš, deli za sebe ne pa da še vsi zraven poslušajo, a veš...pri Slovencih je tko oni gledajo svoje, razumeš tko...saj tud mi...jaz samo rečem, mi imamo dosti privilegijev, ful jih imamo, res...če bi slovenska manjšina bila v Bosni, sigurno se nebi tako obnašala...

V: V kakšnem smislu...

A: Tko recimo mi imamo in svoje lokale in vidiš sama se govori čefursko na avtobusih tko...če bi bila kakšna manjšina, recimo primer pri nam Banja luka k je srbska pa to...ne bi dolg cajta tko govorili...zdaj pa recimo k slovinci... mogoče za muziko nebi nč rekla ampak tko, a veš...ker naši se ful neprimerno obnašajo...

V: Pol misliš, da so Slovenci kaj tolerantni...

A: Ja so, ja...saj imamo in svoje cerkve...saj mam vse, vse imamo in dali so nam državljanstvo k bi lahko mirno rečeno cbnli preko Kolpe...ja dobesedno, a veš...danes je to možno, ker tisti ki niso vzeli, ker so se delali neki šta sam ja...ne vem primer musliman, srbin...to so sami sebi u hrbet skočili, ker danes do državljanstva prvo ne moreš niti v šolo it, ne moreš se na faks vpisat, ne moreš službe dobit, ne moreš nič, a veš...

V: Kaj pa misliš a imajo...tko na konc koncev Slovenci pozitivno mnenje o Bosancih ali negativno...

A: Kukr kdaj...

V: Pa tko če vzameš vesplošno...

A: ...na splošno...še zmeri tisto...recimo ko jaz, ko sem bila v osnovni šoli...o bosanka, a veš...saj ne rečem, da nas sovražjo al pa tko razumeš, pa...

V: Veš kaj me zanima...zanima me a imajo pozitivno ali negativno...ali kakšno mišljenje imajo o Bosancih...

A: Prvo Slovenci morjo razjasnit pojem Bosanci...Bosanci kot narod ne obstajajo..ni, je sam Bosna in Bosna ima tri narode: muslimane, Srbe in Hrvate...ni Bosancev...so bosanski srbi, so bosanski hrvati, so bošnjaki, tako kot so po ta novem muslimani nazivaju...ni, oni sploh ne razjasnijo, oni zmečejo vse v isti koš, za njih je tut Makedon'c Bosan'c...

V: Ja vem...to je tko k so mene ne vem, kdaj rekl Bosanka...

A: Ne razlikujejo to...povej mi sam to...ker oni po parih ljudeh mislijo, da smo vsi taki, a več...ne vem, kako naj rečem...saj tudi jaz sodim kdaj enga Slovence pa niso vsi taki, pol si sama sebi rečem, saj niso vsi...jaz vedno pravim, prej ti bo Sloven'c pomagal, ko pa tvoj...to je dejstvo...a prej bo Slovincu Bosanc pomagu kot pa Sloven'c, a več...zgleda da ste fovš to pa je...

V: Kaj pa misliš, da si Sloven'c misli kaj so tipični karakteristike Bosanca...tko al karakterno al na videz...a misliš, da ti spadaš pod tipično bosanko...

A: Ne...ker se tko ne obnašam...

V: A te drugi a misliš da te drugi tko vidjo...

A: Ne, meni vsi pravijo, če me prvič vidjo tko ne vejo, da sem Bosanka...pa tut če mam črne lase in ne vem kaj...tipična čefurka, duga crna kosa pa tko...zato ker se ne obnašam...saj vidiš v [ime trgovine] k pride, točno jo vidiš kakšna je...mislim k se prov uno hoče pokazat...meni je tata vedno govoru tko...ne pokaži kaj si k itak vsak ve, a več...tudi tko, jaz vem, ko je bla ta vojna v Bosni pa to k smo vn hodili...jaz priznam, jaz sem se takrat družila s čefurajem v Gorici ne. ampak...

V: Pa kaj...kako ste se recimo vi ločil od...zakaj ste bli...zakaj rečeš s čefurji...mislim, to zdj že ni več da je nekdo recimo iz...čefur je že ratu karakter oziroma način kako se nekdo obnaša ni...ni več tko da si državljan...al pa da so tvoji starši od nekje, ne...po čem ste se recimo vi ločil od Slovencev...

A: Ločili smo se zato ker je v bistvu tko...kjer so Bosanci je takoj pretep...mislim, ful agresivni smo, a več...ne vem, če te kdo samo slučajno postrani pogleda, gotovo je že...naši so se ful topli in zato smo se tudi jaz pa moja sestra umakne, ne...jaz ne bom...glih zaradi tega...ne bom zaradi vas tudi drugi tako gledajo...ona se družijo pa z unimi Bosanci...glej jo Bosanka, pa to, a več...

V: Pa zakaj se radi tepejo, kaj misliš...

A: To je v krvi, agresivni a več...taki vzkipljivi, ne vem...

V: To je kaj...Sloven'c vidi Bosanca reče...rad se tepe, agresiven, vzkipljiv...

A: Nekulturen...

V: Nekulturen...

A: Ker nekateri so res ful nekulturni, ne...saj vidiš že sama k v trgovino pridejo k začnejo tm tult po bosansko...mislim halo, daj človek, saj si v eni javni ustanovi...razumeš, če si pršu v trgovino dj govori normalno a več...

V: Pa kaj še recimo...kaj delajo probleme...

A: Kako naj ti rečem...ti lahk po bosansko povem...Slovenci se ne ističu, znaš kaj mislim, a naši se...

V: Ja razmem...

A: A več...naši so uno...šta sam ja, ko sam ja...ustvari nije niko i ništa...ker mene je sram povedal, ampak ful mal čefurjev študira, kar je žalost, ne...k majo vse možnosti in vse in jaz sem tut fulkat rekla tudi temu svojim kolegom...če ste tko pametni pejte študirat in dokažite, da ste tut vi neki, a več...pusti ti Slovence...Sloven'c ima plačo tristo jurjev, a ti gagaš za sto jurjev ceu mesec, a več...je pa tut res, da je pa pr' Slovenkah...tko bom povedala za mal starejše recimo... Slovenke čistilke ne boš videl, redko...ker to je njej po moje, mislim...ne poniž, poniževalno ji je...moja mama je sama čistilka, a več...pa tud recimo k pogledaš gradževina, a več...kdo dela šiptarji, bosanci, ne vidiš...veš, zato se mi za mal zdi preklet bosanc uno, tretje...pa čaki, če ne bi blo njih ti ne bloka ne bi imel, ti ne avtoceste, ti ne bi mel nč, mi smo...ja pa res ful dela, to pa je...smo pa ful delavni...saj ne rečem da Slovenci niso delavni, so, razumeš...sam smo mi, se mi zdi bolj...zato, ker pri nas je tko mi, ko delamo neko delo je ku da delamo za sebe, a več, da je čim bolj, da je čim uno, da je vse lepo pa prov, da ti kdo ne pride od vzadi pa reče, to pa ni, to pa ni, a več...ne vem k smo pa bolj delovni to pa sigurno, to stojim za tem k sm to rekla in je res...

V: A pa se ti kdaj zdi recimo...zdaj vse te karakteristike negativne, ki si jih naštela...pa verjamem, da je tut povhn dobrih, sam zdej se o tem ne pogovarjava...a se ti zdi da si kdaj na podlagi tega da nimaš tipično slovensko ime, nisi Jožica, Micka, Francka, ne vem še kaj vse Špela, Mojca, Maja...[priimek in ime]si, ne...z mekim č...

A: Da bome...

V: A si imela kdaj občutek, da si bila zaradi tega tretirana kot neka drugorazredna oseba al pa drugač...

A: Ne...edin v šoli recimo, ko je tovarišica klicala ne vem Mojca, Špela ni rekla...[ime] ampak je rekla [priimek], a veš...sam jaz si to nisem gnala k srcu, razumeš...pač tko je...jaz to razumem...saj ko si v osnovni šol si zelen, a veš in to po moje folk sliši doma...Bosan'c pa ono pa tretje in pol misli, da je to, ne vem, razumeš...uuu, bosanac životinja, ne vem, razumeš...jaz si nisem to nikol gnala k srcu, dokler moja sestra...

V: Misliš da si mislijo to Slovenci...

A: Kaj...

V: Recimo si rekla, bosanac životinja...

A: Ma mogoče nekateri...

V: ...ampak recimo zakaj...a teb se pa to nikol ni zgodil...kakšna krivica...

A: ...ne...krivica...mogoče se mi je ampak jaz si to ne ženem k srcu, a veš...

V: Ampak recimo, če bi mogla opredelit a so...recimo a misliš...če se ti je kdaj tko zgodil, da si bla ti pa še ne vem...karikiranje totalno...da bi ti prišla, ne vem službo iskat pa bi bla ti pa še ena Špela in da bi zdaj ona dobila na podlagi svojga čistega priimka službo, ti pa ne...mislim, a se ti je kej podobnga zgodil...kaka diskriminacija al pa ne vem...ti je kdo kaj rekel, ne vem na podlagi tvojga porekla...kej grdga...karkol...

A: ...a se kej spomnem...ne vem...

V: Al pa tvojim prijatlom al pa kj...pol misliš, da smo Slovenci strpni...

A: Ste, zakaj pa ne...pa sej, a je vam sploh potrebno nas trpet, ni...a je...jaz rčem to vsakmu Bosancu...če ti ni prov v Sloveniji, vozi v Bosno...pejt dol radit za tristo maraka pa da te vidim kako boš preživel, razumeš...mislim...

V: Pa še zmeri ne razumem kaj misliš, da so ali niso...

A: Strpni...

V: Ja...

A: So. Slovenci so do nas strpni...

V: Kaj pa pol, ne vem...čefurji ravs, ne vem...

A: To so posamezniki, a veš...to so posamezniki...

V: A pa vse te stare mame k tko zviška gledajo...

A: Ja stare mame govorijo dokler je bila Juga je blo dobr, a veš...to tudi vsaka mal realno pove dokler je bila Juga je blo še v redu, kaj pa tle...saj smo silili v Evropo, sam bom več lačnih kot sitih...bo pršu cajt k boš hotel delat pa dela ne bo...

V: Kaj pa a imaš recimo več prijateljic k so slovenskega porekla al k so neslovenski...

A: Jaz imam svoje dobre kolegice, so vse Srbkinje...so vse, edino imam to cimro tuki, pa ta še ena Vesna so tudi Slovenke...

V: A pa misliš, da na podlagi tega nimaš občutka, da si ne vem drugačna al pa zdj kdo postran gleda...a se ti zdi ne vem...[ime] je včer reku, da imate svoje lokale, pač družte se med sabo, [ime] se zdi fino, da k je prišla v šolo, da ima neko svojo gručo, da je noben ne more dotaknt...da imaš pol občutek, da če si med enakimi, da imaš neko azil in da ti je kul in da ti daje to občutek varnosti in da pol ne dobiš občutka, da te nekdo postran gleda...mene zanima, če to obstaja tko nekje potih, da še zmer točno ve Sloven'c...če ti nekdo reč...če ti zaslišiš ej čefur je hodu po cesti, kako si predstavljaš pol...kakšno osebo...

A: Čefur...to je že tko ratalo v žargonu, da razumeš...čefur, ne vem...

V: Mislim kdo je čefur...kakšen zgleda čefur...mislim kdo je čefur...kaj dela...

A: Čefur...tipičen čefur kako zgleda...

V: Kaj dela...

A: A tipičen čefur je ostrizen na gobco, pobrit ocpodi, hlače, bodi majco, patike Nike dol...in kaj dela šverca, družga ne zna k se mu ne da delat...

V: A misliš da imajo Slovenci pravo podobo o Neslovenskih...

A: To moraš pa Slovenca vprašat...če mene vprašaš pa dobro...kako bi rekla...to je vse odvisno od posameznika, kako se kdo gleda na to stvar, razumeš...

V: Ej kaj pa če primerjaš, recimo...koga bo Sloven'c lepš sprejel, če pride en Francoz, Italijan, Nemeč al če pride nekdo iz ne vem, Bosne...se ti ne zdi, da...

A: Ja, prej bo Nemca pa Francoza sprejel kakor...

KONEC KASETE (del teksta manjka)

...a veš mi smo pa Balkan...Balkan...morš razumet, da oni so še vedno del Balkana...

V: ...kaj pa je...kaj pa Slovence mot na Balkanu...

A: Ne vem, mogoče jih moti to, da recimo, da je tm doli v Bosni...je ful fol folka prišlo gor...mogoče jih tut to moti, a veš...tudi dosti je Slovencev brezposelnih...a veš, mogoče jih to moti...mogoče, ne vem...tut to, da se...razumeš...zdej sem pa pozabila, neki sem hotela reč...

V: ...no vidiš, lej...zdej si spet seb...v kontradikciji si, ne...praviš, nismo nestrpni, če pa primerjaš s tujci, ker tud francozi so tujci, ne...smo pa še zmer bolj nestrpni do teh Neslovencev iz Balkana...

A: ...do Bosancev...

V: Pa zakaj, zakaj...kaj, kradejo službe, odžirajo nam plače, kaj...ne vem..

A: ... mogoče...ne vem...

V: Zakaj je zdaj Francoz boljši od Bosanca...

A: Sej ti pravim...zato, ker je z zahoda pršu, a veš...kako bi to razložila, sej ne vem...

V: Se Sloven'c bolj identificira z Bosancem al s Francozom...

A: Po moje se bolj poistoveti s Francozom kot z Bosancem, no...zato ker, saj ti pravim...mogoče se...da bi se mi tle razširli, mogoče se tut tega bojijo, a veš...ker nas je ful, dobesečno nas je ful, a veš...od dva milijona Slovencev, en milijon čefurjev...ja, ma sigurno, a veš in mogoče se tega bojijo, a veš...ker so toliko let živeli pod Jugoslavijo in zdej so se odcepli, pa uno pa tretje in mogoče si, a veš...si mislijo, dej bodite vi dol, mi smo pa za sebe, a veš...taki so približno tudi Hrvati, ne...na tak način, ne...joj, Balkan, joj, a veš... a še zmeri smo vsi sestavni del Balkana in bomo vedno...

V: ...pa kaj pa misliš česa se pa še bojijo...če pol tako gledaš, je to taka tiha, latentna ta...ti pravš, da ti misliš, da so Slovenci strpni, ampak spet pol iz tvojih besed lahko razbereš, da pa spet niso...da drugač tretirajo tujce...

A: ...pa sej to ni tko nestrpnost...

V: ...ampak a si ti nestrpnost predstavljaš tko...uuuu, dejmo prefukat čefurja...ko rečem nestrpnost, to so tut te čist male, majhne stvari...

A: ...pol očitno so nestrpne...no, ker jaz to ne smatram pod nestrpnost...ne vem...

V: A ti misliš, da imaš ti tok že debelo kožo al pa ne vem...je čez generacije postala toleranca tako visoka...pa ne samo nestrpnost, nesramnost, prezirljivost...

A: ...ja, to...

V: ...al pa zviška, da te je kdo gledu kdaj...to vse je lahko nestrpnost...al pa, da te ogovarja zato, ker si drugačna, al pa da te je gledu zato, ker si drugačna, kar kol vse so take...nikoli nisi tega občutla...ampak, če pravš, drugačna sem od Slovencev...

A: Drugačna sem za...mentaliteta je drugačna, a veš...sej ti pravim, sem tuki, sem se prilagodila ampak sem drugačnega mantiliteta...a veš, vi ste bolj hladni, bolj zaprti...že na splošno Ljubljančani, ni važno a je to Slovec al je to čefurja...recimo mi s primorske, čist drugačni smo...in odprti, komuniciramo in ne vem...a v Ljubljani tisto, ne vem...to so kuča za sebe, a veš...mi smo bolj topli...

V: Kaj a to Slovincem paše ali ne paše...

A: Ja kokr komu, ne vem...po mojem, ne..ne vem, kokr komu...a veš...

V: Zakaj pa potem misliš da Slovenci niso nestrpni...

A: Niso nestrpni...

V: Zakaj misliš, da se obnašajo tako kot se...a misliš, da so pol čist sprejel, recimo pač...

A: Ja, prou čist sprejel niso...mislim po moje, ne vem...tko...

V: ...ja, pa če jih niso...zakaj pa jih niso...

A: Mogoče zaradi drugačnosti, ne...

V: Sam kako...kako pa so drugačni...ker zdej je to tak krog, a veš...k se mi zdi, da smo včasih ljudje taki, da si nočmo priznat, da se nekaj dogaja recimo, da te nekdo drugač gleda, ne...tko je kot je [ime] včer reku, kaj me briga, k me sosed skoz gleda trtrtrt to je prav...on se prou tega prav zaveda in noče bit...noče zdej podlešt...tko kot bo Anglež pil ob petih svoj čaj, tako bo pač Bosanc na svoj božič obrnu odojka...

A: ...odojka, a ne...

V: ...zdaj bo Slovenc gledal, poglej ga prasca tlele odojka vrta sred vrta...

A: ...mi še povabimo...imamo prijatelje...pa oni nas kličejo za njihov božič, oni pa pridejo za naš božič...recimo, mi imamo Djurdjev dan, a veš...oni pridejo glih tko k nam...se prilagodijo, a veš...

V: O.K, dejva zdej to razčistit...to z nestrpnostjo, pa se izjasni...

A: ...no povej...

V: ...nestrpni ja ali ne...vsak odgovor mi utemelji prosim...

A: S tem, kar si ti meni povedala...iz mojih besed pride ven, da so nestrpni ne pa strpni...

V: ...zakaj pa misliš, da si si ti to tko interpretiralat...

A: ...zato, ker si razlagam po svoje, a veš...samo mogoče se je res komu zgodila krivica...al pa, ne vem, da je bil, ne vem...tko kot si rekla za je službo...bo prej izbral Slovenko, ker je pač [tipično slovensko ime], una pa je [tipično bosansko ime], a veš...mogoče zaradi tega, mogoče...men se osebno to nikol ni zgodilo, mogoče se mi je ampak jaz sem šla mimo tega, ker to so stvari za katere se jaz sploh ne obremenjujem...jaz živim v bistvu svoj lajf in...ne vem...vi Slovenci edino kar ste, ste...ne me zdaj slabo razumet ampak, da bi se povzpeli kam, bi tut svojga prijatla potunkali...taki ritalizniki, da ne rečem drugače, a veš...mi smo bolj ponosni, a veš...zato imamo tudi vojne zaradi našega ponosa...mi smo preponosni, razumeš...jaz ne vem...primer, meni, da pride moj direktor in me napizdi za brez veze, se bom postavla, ne bom pa bla, saj imate prav, ne nikoli...če jaz vem, da to ni res, meni se ne bo godila krivica za nekaj kar nisem naredila al pa kar nisem rekla, a veš smo taki ponosni, vsaj jaz sem, razumeš...dokaž mi, da je to blo to tko kot ti meni govoriš, pa da vidimo...Slovenci so pa taki, jaaaa, noooo, a veš...me pa moti, me pa moti to recimo...mam par, tko sem jih poznala frendic...Slovenke čistokrvne in mi oponaša neke čefurke, ne...to, to, to mi pa ful gre na živce...

V: ...zakaj pa misliš, da se to dogaja...

A: ...zato ker so v taki družbi, po moje, a veš...primer ena Petra, katera je tut v [ime trgovine] ...ona je delala z mano...mislim ne z mano, ampak...je bla in...ona posluša vse narodnjake, ki sploh jih jaz, recimo ne poslušam, ona pa jih posluša...in govori po čefursko...

V: ...zakaj pa misliš da je to tko...

A: ...zato da se pokažete...mogoče, da je neki več...ampak ni...veš kaj reče naša...to ti bom prou grdo povedala...ena v bloku, Slovenka, šta si misli, hoče, da bude Bosanka...a veš, to je žalostno...

V: ...ja, zakaj pa misliš, da se to dogaja...da hoče bit Bosanke...

A: ...ne vem, hoče biti...hoče bit, ne vem, čefurka...če že ni tok karatker naj bo tko, a veš...in to posluša to muziko in da govori in ne vem kaj...čaki mal, bodi to kar si...al te bo družba sprejela al pa ne, halo...pa jaz se ne bom nikomu prilagajala, zdej se bom jaz delala Slovenko, če nisem, recimo...nisem in konc...jaz ne bom nikoli bla...pa če še stokrat tle živim v Sloveniji...mam slovensko državljanstvo to je pa tut vse...ampak, po duši jaz vem kaj sem...in to sem pravoslavka...

V: Kaj pa misliš, kako se bojo odnosi med Slovenci in Bosanci odvijal v prihodnje...

A: V sloveniji...

V: A misliš da bo čez 20 let še nekdo rekel: oooo, lejga čefur...

A: Bo, ker to je vzgoja doma...

V: Zakaj pa to delajo, kaj pa misliš kako bi se to rešil?

A:aaaaaaaaa....

V: A ni čefur nekaj grdga, kao, pizda si čefur, ej...

A: Ne, to je zdaj že tisto, nadimak na bosanc, čefur, čefurka, a veš...to je že nadimak tko da...men je blo to ful čudno, ko sem prišla v Ljubljano...to sem prvokrat v Ljubljani slišala...tko pri nas se ne govori čefur....

V: Res, kaj pa...čapac...

A: ...ne, bosanc, al pa, ne vem, karkoli, a veš...in čefur, ti si zdaj baaaaa...še jaz sama rečem, poglej jo čefurko, a veš...sama rečem, to je že tko postalo...po moje se noben niti ne užali, a veš...ne vem kaj bi še rekla...če pogledaš pri nas Bosance, nismo nikjer pristali niti tuki ne dol, a veš...tuki si čefur, prideš dol: oooo, dže si Janez, a veš...

V: ...ja, ja...

A: ...v bistvu nismo...res nismo nikjer pristali...če bi blo tko, ne vem...samo jaz sem rekla, jaz v Bosni nebi mogla živet...edino včasih me je motlo tko, ko je rekla moja soseda mami, ne tko...ja, ti ješ naš kruh, ne...moja mama je itak tiho, ne...pa sem rekla...ja ma, sej mi služmo za ta kruh, sej nam ga noben ne da...

V: Ja lej, a ni to nestrpnost...

A: Ja je, ja...to je že žalitev bolj, a veš tisto...

V: A se ti nikol v življenju ni več takih stvari zgodil...men se zdi to ful nesramno, da ti nekdo to reče...a tuki si pošteno...

A: ...al pa ne vem...recimo...za primer ti bom dala mojga tatu...kaj je blo vojna v Bosni in to...aaa, vojna v Sloveniji...pol čist na začetku, s temi državljanstvi, pa to, ne...moj tata ga je takoj vzela za vseh nas in to...in bosanci...ja, Pero šta če ti državljanstvo, ti si prodana duša, ti si ovo, ti si ono...moj tata je vedno bil tiho, tak človek je, a veš...ne da je, kako bi rekla, potuhnjen, pa to...ampak je vedno tiho...zato je tut ostal na delovnem mestu kjer je, a veš...ker vsi tisti, ki so delali srbi in muslimani, hrvati...vsi so leteli iz službe, vsi...razumeš in...

V: A ni to nestrpnost, da ne smeš bit tist kar si...

A: Ja, ma čaki...sej pravim...bodi ti v duši kar si, bodi ti doma kar si, noben ti ne prepoveduje tega...a čaki, ti si v Sloveniji in se temu načinu prilagodiš življenje...kaj misliš, da so naši švabi v nemčiji kaj bolj kot mi tle...nč še hujši so oni kot mi tle...

V: ...zdaj si pa predstavlja to...kot si jaz ne predstavljam recimo, ko sem bla letos v Ameriki, pri mamini sestri, da bi se jst mogla, recimo v trgovini, se pogovarjat z mojo sestrično po anglešk...mi na kraj pamet ni pršlo...lepo sva po slovensk tovkle, logično...

A: ...pa saj tut tle...

V: ...ja pa sej, se mi zdi logično...ampak kok ljudem pa ti pravš, kako lahko ti dve puncu prideta v trgovino in se pogovarjata po bosansk...kje jim je kultura...a glih tko je kot je...

A: ...čaki, čaki, drugo je, da pride meni sestrična iz Bosne, k nima pojma slovensko, a drugo je k oni živijo tle pa znajo slovensko...

V: ...med sabo se pogovarjajo...to je tko kot, ne vem...

A: ...ja lahko se med sabo...a ne da mi potem tuljo po trgovini...ej dže si bolan...

V: ...ja zakaj ne...

A: ...ja grdo je...

V: Ja, če pa reče ena slovenska, ej Špela prid sem, je pa kul...

A: ...ja mislim...ne vem, jaz to gledam tko, a veš...

V: ...mogoče si pa že ti tok utopljena v to protičefursko akcijo...

A: ...nisem protičefurska...

V: ...dejmo poslovenit vse kar je drugačno...

A: ...ne, ne ni to, sploh ne, ampak...zdaj ti bom jaz nekaj povedala...ali je lepo ker imamo mi naš božič 7. januarja...prideš pred našo cerkev kot da si prišel na vašer...veš kaj je vašer...vašer je, kako bi ti rekla, tko kot pride, ne vem...kot greš na rožnik, fešta...mislim, a je to lepo...

V: ...ne vem zakaj se to dogaja...

A: ...a pol greš pa na slovenski božič 24. ko je polnočnica...pride v cerkev, zmoli in gre domov...a naši petarde, kolo, pištola, mislim halo...mislim, a zdaj moram it v cerkev zato, da se bojim, da mi metak v čelo prileti...a to mi ni...to je meni van pameti...

V: ...dobro pa to še ne pomen, da se moraš odreč svoje kulture...

A: ...nisem rekla, da se ti morš odreč svoje kulture...

V: ...in svojga jezika..

A: ...sploh nisem tega rekla...

V: Veš kaj se men zdi...moja sestrična pride, hodiva po cest, ona ne zna slovensk...valda da se pogovarjava po hrvašk...pa se en obrne pa prav: a ne znata slovensk...pa čaki mal...a bi blo boljš, da govorim anglešk...

A: ...ne, to je...

V: ...to je men grozen, ker ti ne veš...ti ne veš a onidve znata slovensk al ne...ti se pač pogovarjaš v tistem jeziku s katerim se počutiš najboljš...in če je to njima bosansščina, ej govor...a veš to je kot se jst in moj ne vem kdo, recimo Barbara, če se zjabbava in govoriva kot nevem da sva z juga amerike, how are you...pa kdo mi more kaj, noben...to sem jaz, to delam, jaz sama o seb odločam kaj bom...ker jaz nobenga ne ogrožam s svojim jezikom, s svojim obnašanjem...se lahko obnašam tko kokr se, ne...zakaj bi se zdj en Bosanc popolnoma prilagajal Slovenijni, samo zato, da ga bodo čist sprejet...a ne bi Slovenija rajš bla mal bolj strpna ..

A: ...saj te lahko sprejmejo tudi tko...a ni...

V: Ja sej, ampak ti govoriš pa drugač...

A: Ja...

V: Zakaj misliš, da je to boljše, da se začneš delat, da si tak kot Slovenc, a doma si drugačen...a ni to tako kot da si v manjši zadregi...

A: ...ja pa kako...meni se zdi, da...jaz pridem in rečem, ne vem...greva kupit žetone za autobus, izvinite dajte mi dva žetona...

V: Ja čaki, če znaš, pol ja...če si pa z prijateljico, pa da se pogovarjaš se mi pa ne zdi nič narobe...pa to je tko, kot da bi pršu, ne vem pa reku: inšuldigung, ne vem, ein zeton bite...valda, da te ne bo razumel, ne...pač vse, dokler nekoga ne užalš, ne vem...a misliš, da je to žaljivo...a je Slovencem to žaljivo, da nekdo govori bosansk...

A: Ja, jasno...

V: ...zakaj...

A: Zato ker Slovenci so taki: ja, saj si v Sloveniji, govori slovensko, a veš...

V: A misliš, da bo v prihodnosti obstajala razlika med Bosanci in Slovenci...

A: Ja to pa vedno...saj bo vedno...

V: Zakaj pa pol moraš skrivat...bosanci, pa...

A: Saj ne skrivajo...a skrivajo...

V: Ti skrivaš...

A: Ne, ne skrivam...kaj skrivam...

V: Zakaj pa pol ne smejo govorit bosansko v trgovini...

A: Zato ker meni to nekak ni zgedalo...to je osebno moje mnenje, mogoče sem edina od dva milijona, ki tako misli...ampak to je pač moje osebno mnenje...si sama si rekla, ko sem imela v soboto stranko, da je grdo, če se bosansko pogovori...

V: To nisem jaz rekla...

A: Kdo pa je reku to...

V: To si ti rekla...

A: Ja, ampak ti si meni enkrat že prej rekla nazaj...točno ti si mi rekla...

V: Ne, jaz sem rekla, da ni prav...da znamo vsi slovensko, da čez stranko se zdaj dereš a veš bolan, haso...

A: A vidiš...

V: ...veš zakaj...jaz verjamem, da so Slovenci nestrpni, ti ne verjameš...jaz pa verjamem, da Slovenc takoj grdo pogleda, če ne...in to zato ker ne mara Bosancev...

A: Ja, saj sem rekla da jih ne marajo...

V: Zakaj pa ne...

A: Zakaj ne...zato ker smo različni, drugačni smo...

V: ...kako...

A: ...ma, po vsemu Vanja...

V: ...dej opiš mi to drugačnost...

A: ...ne vem drugačnost...drugačnost...saj ti pravim, saj sem ti prej naštela par, tko...drugačnost, ne vem...mi smo...

V: A pa Slovenci tolerirajo to drugačno ali ne...

A: Nekateri te sprejmejo, nekateri te ne, a veš...drugačnost, mislim...ne zdaj na jezik, pa to...tut to v bistvu, jezik...ne vem, drugačnost, karakterna drugačnost, ne vem, delovna drugačnost...saj sem ti glih prej povedala par stvari, ne...topli smo, mi smo...

V: ...zakaj bi bilo to Slovencem bedno...

A: ...zato, ker nismo isti, a veš...v bistvu, vi se lahko primerjate s šavabami...primer, vi se lahko komot z nemcem al pa z avstricem, zato ker ste, so trdi, hladni, taki ste tudi vi...a veš, mi smo pa bolj topli, pri nas je tisto...ne preračunano...

(v sobo je prišla njena sestra in prekinila intervju...ker je ozračje postajalo že bolj napeto, večino stvari pa sem jo že tudi vprašal, sva na tem mestu intervju zaključili)

Priloga B: intervju z M.V. (22)

V: Dajva začeti s tem, recimo, da mi poveš iz kje so tvoji starši, kaj delajo...

M: Kaj delajo, iz kje so...

V: Ja, a veš...

M: Ja, iz kje so iz spodnje Jugoslavije...ja, iz Republike srbske...hočeš kaj...mesto, da povem...

V: Povej, kar češ...

M: Dangerlike city...

V: OK, pač niso Slovenci...so pač iz bivše Jugoslavije...

M: ...niso, niso....

V: Kolk časa pa že živita tle oziroma tvoji starši...

M: Pizda, ne vem...tam približno...kaj jaz vem 23 ali 24 let...mal več..

V: Ti si pa rojen kle...sej vem...sam moram tko vprašat...

M: Rojen sem tuki, ja...

V: Dj mi povej tko...pa lahko začneva od otroštva al pa kjer kol...al pa, če te tko vprašam...a se ti počutš kot Sloven'c ali Nesloven'c...

M: Sloven'c, ja...

V: Sloven'c, resno...Sloven'c...

M: Ko je Slovenija igrala, smo mi za Slovenijo navijal..

V: Dobro, pa brez zajbancije...

M: Brez zajbancije, pizda...res, pizda...

V: Torej se imaš za Slovence...

M: Kle hodm v šolo...kaj mene briga za une tm...kaj pizda matrna, imam jaz od njih, ne...nč razumeš...

V: Ja pa se počutš, da si tak kot ostali Slovenci al, da si drugačen...

M: Pa odvisno na katerem področju a veš...

V: Ja recimo način kako se obnašaš, kako govoriš, kako se oblačiš...

M: Govorim slovensk, normalno se oblačm, kaj manjka...kaj majca normalna, normalne hlače...

V: Ja pa se ti ne zdi da obstajajo razlike...

M: So misliš...kakšni imajo predsodke, k niso dost civilizirani....

V: Kdo Slovenci....

M: K niso dost mentalno razviti, a veš...oni tko gledajo...če boš šla pogledat mal na zahoda, pa mal v Nemčiji poglej, veš pa čist drugač gledajo, tm na primer natakarkar...

V: Tam pa turka pretepejo, kaj ti pa je...

M: Ne, na primer tko ti bom povedu...glede na to, da ti bo natakarkar pršu delat...pa ti ne bo znal slovensk...pa ne bo glih un znal, a veš uno: kva je zdej...nau zdej glih prou uno, tok, da zna govort, a razumeš...tm k sem jaz delu prakso...tam tacga človeka takoj...un ga pač ni hotu da dela...zarad gostov kao...da gosti kao tega nebi trpel, a veš...da zna, razumeš...tem je bil en človek, ki je, ne vem, dvanajst let delu v Nemčiji...jebiga, zna tega mal man, sam zna drugo...na primer zna nemšk zlo dobr, zna anglešk, francosk, a razumeš...k pa je delu v Nemčiji ta pa ja sam zahteva, da ti znaš gor...sam, da se ti z gostom lahk sporazumeš in on to že vse..pa je lohk tam dvanajst let dela, tuki bo pa po enem tednu, tamo vamo, neki, a razumeš...

V: A si mel ti kdaj kj tazga...

M: Ne, jaz nikol...

V: Noben ti ni nikol težil, ne vem...

M: Težil men...a kje v službi, ne...

V: Zarad službe, al v šoli, ne vem...

M: Ne, ne...

V: Nikol nisi...pa pizda jaz sem imela težave, pa zgledam dost bl Slovenka kot ti...

M: Kakšne težave si imela ti...

V: Pa nm jaz zdj...ne boš ti zdj mene spraševal...navš reku, da ti nikol v lajfu ni noben naredu krivice zato ker si ti [ime in priimek], ne vem ker nisi [slovensko ime in priimek], ...

M: Je mogoče, ne vem...Dolenšek...[slovenski priimek], a to je prov priimek al kaj...to je po moje kakšen šiptar verjeten...

V: Dj no ker se moj fant tako piše...

M: A njemu [slovensko ime], ime...kako mu je ime...

V: [slovensko ime], ...

M: [slovensko ime], ...kje si ti njegov priimek dala...

V: K sm se spomnila...

M: Črkuj njegov priimek...

V: [slovenski priimek], ...a pa recimo mene zajebavajo v šoli k...

M: Brez za...

V: Kaj...

M: ...predn skapira...mane jebavajo v šoli...to je zajbancija...kaj te hecajo v šoli...

V: Recimo, da mam ful te mehke čeje, da mam...

M: ...a res...

V: ...ti tut ne govoriš tipično slovensko...

M: ...a ja...a veš kaj mi je zadnč rekla una...mi je rekla sam, ne vem če je prov...pa zakaj ti [priimek] zmeraj govoriš, na primer, tko, da sta zdej dva...bom zmeraj reku, na primer, tko sem pač tak...a greva jaz pa ti pol tja...nikol ne bom reku greva midva, a veš...

V: A ja, jaz pa ti...

M: Zmeraj sošolci moji umerajo od smeha, pa zakaj zmeraj ti tko govoriš jaz pa ti, zakaj ne rečeš midva, a veš pač...to je mogoče zaradi te dvojine...pa sploh ne vem zakaj tega nikol ne rečeš...zmeraj rečem, če sta dva...evo, greva jaz pa ti, zmer bom tko povedu...zdej ne vem a je to pravilno al ni...

V: ...čak, pol ti osebno nisi imel nikol nobenih težav...nikol ti ni recimo dala Bajžlca slabše ocene zato ker si pač, ne vem Bosanc...

M: Ne, ona mi je glih dobre, ker sem kao bosanc pa sem dobro znau, a veš, a razumeš...dobre ocene mi je dala...pr njej sem mel celo štiri...mislim tko prema drugim ocenam...

V: A kaj pa ne vem v družbi, kaj pa k greste ven a nikol...niste nikol, ne vem bili v fajtu ne vem, da ti je nekdo reku, a dj preklet bosan'c zafukan...

M: ...ja, to se je pa res prejšen let zgodil...

V: ...mamu ti nabijem...

M: Vem kaj misliš...ja parkrat je blo, ja sej...

V: Dj mi mal opiš te dogodke...zakaj misliš, da se je to zgodi...

M: Ja, na primer prejšnjič na primer, evo glih zaradi tega...smo bili tm na bureku...in ne vem kaj je blo...čak jaz sem bil glih z unim tam z enimi kolegi in smo šli tja in ne vem kaj je blo pol...mislim, da je glih en rabu vžgalnik...pa sem jaz njemu reku ej...glih ene štir, pet jih je blo tko, tipični slovenčki...sem reku, ej a maš vžigalnik mogoče...pol je un reku a užigalnik al vžigalnik...pol sem se mal ustavu, sam pogledu, kaj se delaš norca, če sem ti lepo reku vžigalnik, zakaj morš tko neki...povej al maš al nimaš, koji kurac, a razumeš, kaj se zdj...pol je bil mal pametn in pol smo se mi...smo se mal poigral...z njimi...

V: A to je to...

M: A vidš ja to...

V: No ampak dj se probi spomnt še teh primerov...glih to me zanima hočem da mi to poveš...ravno te stvari me zanimajo a to obstaja...

M: ...non stop se to dogaja...take stvari...

V: Dj mi par primerov povej...

M: Glih ja, glih učeri, joj...primer zdej...pridem jaz na poroko, vidm jaz ena ženska tm ful znana, razumeš, tm starejša...pizda mi je znana neki...pravm jaz: gospa od kje se mi poznamo, prav ona: tm iz hotela Strah...aaaa, ja...pol se pa jaz spomnem, jaz sem pa tm u hotelu Strah delu obvezno prakso...ona je bla pa gor, kot pravi gost, to ti ze mal pove...in ona je bla zmer taka mal...ja zjutri je tko vedno hotla mal, k so samopostrežni zajtrki, ja [ime] dej mi prines še en francoski rogljiček, pa ne vem neko kavico, pa ne vem kaj še vse, da ji prnesem gor...ja, hvala...prov tko uno, videm jaz njej, tko...nebo ona men tko delala, vidm jaz njej po očima, kako ona mene to, a veš...mamicu ti...prov taka je bla, kao visoka, pa to, se neki dela, a razumeš...kaj mene boli kurac...a videš kako se to fino okrene, pol pa zanalš učeri...jaz sem pa šou glih do bratranca, sem se usedu, nek sem se pogovarju, sem nekje dol sedel, tko pač sem pršu, da se usedem...k sem vidu, z unim vozičkom k je prišla...aaa, živjo gospa, vi ste...pol sem zanalš reku: dej ti kle eno kokakolo...pa sploh mi ni pasal, tko...sam tko, da mi ona njo da, da jaz njo gledam...OK, ne...mamicu ti...tko lepo se vse obrne na konc...na konc sem jaz bil gost, razumeš...zarad tega ni dobr

nobenga nikol podcenjevat...kaj on ve, lahk bi na primer un...klošar, na primer un...pač tko, ti povem sam primer...pa bi tm pršu, pa bi jaz pol začel, kao...dej prnes mi to, a veš...zarad tega ti...nikol ne nobenga podcenjevat, razumeš...ker nikol ne veš kaj se bo obrnl, razumeš...ne mi take k ona...zanalš pol že, eno kokakolo mi daj...namjerno, nisam sam takav...ne me podcenjevat...nikol ne veš, pizda...

V: A misliš, da se je ona do tebe tko obnašala, ker si....

M: ...a veš, pač bla je ponosna, a razumeš...

V: Kaj pa vem, a te je kdo kdaj zajebavu...pač morš razumet...

M: ...valda uno v srednji šoli, k so me uno...na moji srednji šoli so bili većinoma te...sam...

V: ...kdo...

M: ...ja, basinci...

V: ...basinci...

M: ...bosnian people...aaaa, so bli pa naprimer...čaki zdej, kaj sem hotu rečt...mal sem se začel zbunjevat...aaaa, ja, na primer, a vidš, taktika...ja [ime]...zdej v glavi, vem kaj si misli...te bosanci, veš kao...kr on bo tebe z avtom...ne bom ti ga dovolila, a veš...kje je policija, zakaj nč ne uredijo...a razumeš, a jaz vem kaj je to...a njen sin je klošar, hašišarček...a veš...najbolj me to...potem sreču...ona sam to nnnneenneneeee, moj sinko pa ne, on je pa priden, razumeš...on je tak, a on je pa tak lisica...pride vn, sam dobar dan...men mt kaže, da neki glumim...pač to je tko, kao...klošarček pa reče, ja mami cccuuucucu...ko pride ven pa se ga zaduva, vem k je velik sam dome...šiptar je reku...cela paljba je bla pri njemu...to je bla ganja, a razumeš, scena...ne da sem jaz kadil, oni so vsi kadil, a razumeš...

V: Zakaj misliš, da se to dogaja...recimo, da se kakšni Slovenci grdo obnašajo...al pa da majo negativno mnenje...

...DRUGA STRAN KASETE (del besedila manjka)

M: ...sam, da si iz tm dol...če bi bil Dudek, da bi bil Hrvat...pol bi bla že druga scena, pol bi se že bl...bl tm od juga...

V: ...a misliš, da Slovenci ločijo Hrvate, Srbe, Bosance...

M: ...ja, ja, ja valda...ne rečem, ne rečem...oni majo za ns, vse isto...

V: ...vsi so Bosanci...

M: ...sam ne, ne, ne, maš ti prou njih...par jih je takih, k pa prou ve...tut po imenu, bo prou vedu kaj je...kakšen k reče on tko...Elvis na primer...on na primer ne ve, da je to musliman...jaz bom takoj vedu, da je on Bosanc, pa musliman, bom vedu...kakšen bo reku, kaj pa vi ste vsi isti...maš pa te, kakšne k prou vejo, na primer...Srbi so taki, oni bi se sam klal, a veš...pa valjajo...maaaa dej bejž...ma pober se mi...kaj to men sploh govoriš, kaj to mene briga, a razumeš stari moj...to so pol take scene...

V: A potem misliš, da Slovenci nismo nestrpni do tujcev na splošno, ampak...

M: ...ampak do določenih...

V: ...no, dej to mi povej...

M: ...a veš, če bi bil kakšen Nemček šel mem, na primer, da bi kakšen "švabenzi" tle... a si gledala un film Kajmak in marmelada...

V: ...nisem...

M: ...jaaaa, ta film bi morala gledat...eeee prou tko je, prou tko je kokr un film...tko je, tako je stanje v Sloveniji...eeee ta film, poglej si ga...

V: ...povej o čem se gre...

M: ...k je en tm takoj reku...Djuro se glih tm neki skrega z uno Tanjo Ribič, tem ji je ime Špelo...neki se tm skregata, pa mu vrže ključe v kontejner, kao prasec...ej susjed a lahko grem samo...kao čez njegov balkon...kaj se je pol zgodil, kao prav čez balkon...ne, ne, ne sej kdo se pa strela po gostilnah, sam vi, mi se ne strelamo, sej se vi strelate...pa take stresa...fak stari...pol pride on tko, ja...pol on še zmer ni najdu ključev, še zmer trka...ta pa: zdej te mam pa dost, zdej te mam pa dost, vi ste pa taki, res nikol ne veš...tko Djuro išče po kontejnerju ključe...bliz kontejnerja, pa un smečar, pač voznik Slovenc, uzadi pa

basinca...a veš una dva zadi k stojita...in tko pride, pa tko pride zdej un voznik vn, pa reče: kva ti delaš tuki, prav tko, klošar en...glih nič jih ne zanima, da zdej on išče ključe...ja kva bi pa zdele reku, pizda, kakšen nemški turist, a veš...za nemškega turista ga pa takoj, a veš...ma, da bi ga...kaj bi pa reku nemški turist, če bi šel tle mim...prav, ne vem kaj bi tuki delu nemški turist...a un reče od uzadi, jebiga zemo, šef je Slovenac...prov morš gledat ta film, ne me jebat stari...prou hud je, prou tko je...prou tako stanje je...prou pogledam tko...pr uni Špeli doma, tko oči pa mami, uni henčki, a veš tko, lalalallaa...ja knedlček, ne bo knedekčekov...pa tko juhca...ne nč ne bomo metal stran...vse lepo...nč ne bomo metal stran, lepo še nazaj...ja kaj, vsaka čas...sej zarad tega pa ma, mater mu jebem...a veš on vse to...jaz vem tkole...fak ne me jebat stari...smo šli u Sarajevo, smo šli za novo leto, a veš tko...tko študenti, gremo mi do tja...pridemo mi v Zenico...človek, eno marko je burek, eno marko burek, pa pol marke uno za en jogurt...kaj je to 100 tolarjev...neeee, una dva slovenčka z nami, nč tko, drugač tko kul ampak...neeee, en burek pa na pol če ga date...una tm tko gleda...pa žejna je, a bi en jogurt, ne kr dejte mi en kozarc vode zraven...jebote stari, jaz gledam, pa žejen je, 100 tolarjev stari, sta se dva najedla notr, ne ni hotu, stari...sej nisi vsak dan tm, un, a razumeš...ne rečem tle je 5 mark, kle je drag burek, to je ful...to ni vreden, ni šans, 450 tolarjev...ampak 1 marko, pa še tm si, a razumeš, uno stari...ne, bomo pol šli raj na eno kavico, pa to...eeeejooooooooojjj...najraj bi ga nazaj k vidm, da špara, jebem mu mater...

V: A je pol drugačna mentaliteta...

M: ...ja itak, stari moj...oni so...pa tut vem k smo bli v srednji šoli, a veš...unim se je prou vidl tko...jaz sem vsaj mel...ne rečem...za kej tko nism hotu dnarja, sm tko za hrano za sebe, jaz sem zmer za to dal z veseljem, boli me kurac, za mene gre, razumeš...drugi...zmer je bla ta fora, kao pršparu bom, pun kurac...pol pa tm enmu zmanca dnarja, dej posod al pa ostane 200 tolarjev, kaj bo z njimi, sam za neki jih boš zapravo, za brez veze jih boš vrgu...bol, da vsaj neki dobr jem, boli me kurac potem dnar...Bosanci vi pa dobr jeste, a veš...za nas so vedel, da smo mi dobr jedel, pa še pol sladko...na to pa damo...

V: ...zakaj pa rečeš MI...

M: ...ja mi sošolci, k smo bli kao "basinci" ...zmeri...

V: ...ahhaaa...vi, basinci...kako rečeš...basinci...

M: ...to tko kao, basinac...

V: ...b-a-s-i-n-a-c...

M: ...bosanac, basinac, no...tko mal, no...za foro...

V: ...zakaj rečeš pol mi, zakaj ne rečeš...

M: ...kako ona dobro čuje sve, jebote...ne vem...

V: ...če si reku, da si Sloven'c...

M: No, sej jaz sem uradno Slovinc, če tko gledaš, na primer...

V: ...sej to ja ampak jaz te sprašujem kako se ti počutš...

M: ...pač ne vem...lej tko bom reku, lej...pizda jaz ne vem kako se jaz počutim, u pičku materinu...na primer, Sloven'c sem, kao, tut če me kdo upraša iz kje sem...iz Slovenije, Sloven'c sem...po narodnosti pa tut vem, na primer kaj sem, a veš, Srb...ko je men moj Božič, valda , da bom na primer, a veš...bom za sebe šou tm...kaj bom jaz slavijo slovenački, to ni moje, a razumeš, kaj čem jaz tem, to nima zame pomena v glavi, a razumeš...ni unga vzdušja tapravga...

V: Kako pa pol misliš, da...misliš, da imajo neko negativno sliko o Bosancih al negativno...

M: Kdo, a Slovenci...

V: Slovenci...

M: Večina, ne rečm...sm tut vidu, k so čist kul, uno modeli...kako bi reku, tko iz izkušnj, doskrat oni, prenaprej, prehitro presodjo, a razumš...sam vidjo eeeeuujjeeuuu, uno...k bojo enkrat enga modela ubil, a veš...to ga je sigurno Bosanc, a veš...sam jebiga, če pogledaš konc koncev, a razumeš...sam ne, većina bom pa reku, da nima, da majo bol...da bol na minus sceno vleče, kdo krade, kdo se strela, prou iz tega...kdo se pa strela po lokalih, a se mi strelamo...

V: Kakšno sliko pa misliš, da imajo...kaj je za Slovenca tipičn Bosanc...

M: ...na splošno na primer...

V: ...kaj dela, kaj je...

M: ...oblačila...

V: ...s čim se ukvarja, kako je oblečen...

M: ...ja, lej...pr Slovincu vem kako je, k sm šou k njim jest, jaz sem znoru...jaz bi tm izstradu...ja a boš jedu z nami [ime]...ja, OK...pridem gor, špagetke pa kečap...sam to špagete pa kečap...tko oni dajo na

sredino, ja...tko lepo...veš kakšno bajto majo, stari moj...pol sem bil pa pr eni pički k je bla z mano v Sarajevu...pa to je vila, a veš kaj pomeni vila, stari moj...res uno, vid se no, majo modeli dnarja, ni kej...budža scena, a razumeš...a boš jedu z nami [ime]...ajde dobr... ne to se skuha...par dekagramo tm špagetkov...pa na mizi tko kečap...jaz gledam kaj jim bo ta kečap... tam špageti tko sami, tko...men nič jasn zdej pizda...vidm jaz tko, oni seb uzemajo cp, cp, cp...pol pa mal kečapa in to oni pol jejo...fak, ne me jebat...a veš uno ma dnarja, uno stari...jaz sploh, obroka brez mesa, jaz to ne morem...ne morem si sploh predstavljat, razumeš...pa tut če tko pogledaš...če je tko kakšno slave al pa kej..a veš, to se takoj ve, uno...to se na to daje a razumeš...Slovenci pa na to ne bo dau...ko je slava, to se bo takoj prase ispeklo, to...a veš uno...jebiga...kurba, vi pa date na takšne stvari, a veš...jebiga basinc je...Slovenec je pa pametn, on bo Cliota kupu na kredite, pa vse bo lepo kupu, a veš aaaaa...

V: ...dej čakaj zdej, ne bova se o Slovencih pogovarjala...jaz hočem, da ti men poveš, kako misliš, da oni vidjo tebe, kot Bosanca...

M: ...vidjo ga u očima, mater majku milu, a veš...

V: ...ne, dej ti men povej, kako misliš, da oni tebe vidjo, ne vem...tko kot jaz vidm Angleža, ne vem...kot nek fin človk...

M: ...neuglajenga...

V: ...k pije ob petih čaj...govori tko trrrr..kako pa misliš, da Slovenec vid Bosanca...

M: A lej ga...ampak tko...na avtobusu...k sem ti takrat razlagu...na ceumu busu ona mene...od vseh ljudi, a razumeš, od vseh ljudi...ti mi pokaž torbo...e ne bom pokazu...pol policija pršla, pol nič...a mene, a razumeš, mene...sej tut tko, če bi policija kam pršla, boš vidla Slovenčke, Tomaža, Andrejček, a veš vamo tamo...pejt domov, to je to...k basinac uno na ić, uno, a veš uno...jebiga...realno, če pogledaš v časopis sami na ić...sej je res pizda materna...

V: ...to se spomnem...tebe pa Želeta ni blo doma...sej ne vem, a sta vidva mela kej zraven al ne, no...ampak je blo tko, da je pač...policija je tlele nekoga gonila, ker je ukradu neko vespo...in ta vespa...

M: ...kdaj to, kolk časa nazaj...

V: ...letos polet...

M: ...a ja en let, a ja neee...ja spomnem se, da je bla ena v kleti, ja...

V: ...ja in pol je nekdo kr spizdil...in pol mene, jaz tko gledam čez balkon...on posvet gor: gospodična pridte dol...a mogoče tlele kakšna dva brata živita...ja mamu tko tlele tri pare k so bratje...vidva, [drug priimek], pa tamala dva...pol sem mogla dat priimke, pa kok je kdo star...

M: ...ne, drugič ne dajat, nč...

V: ...vem, pa sej je tut vidu, no...in pol je za foro reku, ja kakšna pa sta...pol pa tko, ma ja [drug priimek], in jih prečrta dol...kao nista onadva kriva, ne...a [priimek in ime], Željko je ostal gor...pol k sem pršla dam, sem rekla, da sem ful ogorčena, da enostavno zaradi priimka so oni vas...vidva sta bla kriva ker sta [priimek]...

M: ...ja, ja, ja majku mu jebem...jaz vem kdaj je to blo...jaz hodm domov...glih takrat sem hodu domov...glih takrat sem mel prakso...in jaz hodom domov, jaz vidm dva kriminalista sta v eni Laguni, al ne vem v kerem avtu sta bla, zdej se ne morem spomnt...tm v prtličju, on je mel še gor en plašč, policija je gor pisal, je blo to takrat...

V: ...ja, ne vem...vem, da je prov kriminalist pršu...tlele je bil parkiran na pločniku...

M: ...kratke lase je imel...ja, ja, ja...

V: ...vem ker avto je mel, karavana...

M: ...pizda ne morem se res spomnt...tablice policija je imel gor..grem jaz domov, dobr da sem bil v srajci, veš...grem jaz domov...in kr od enkrat, to je blo zjutri enkrat, okol treh zjutri, šterih...in kr na enkrat: stoj, policija...kva je s tabo, pizda, še domov ne morem pridt...jaz tko, prosm...gor roke dej gor, roke dej gor...kva ti je...pol k je vidu srajco...delam, delu sm zdele, si normalem, pust me, kva je s tabo...a jaaaa...nč mi ni hotu povedat glede skuterja...jaz takoj na balkon, kadim en cigaret, pa jaz njih gledam, zanalš dol...in pol kr naenkrat vidm, pride en velek en skuter je bil...in pride avto vleka...

V: ...tak oranžen je bil mne se zdi...

M: ...in oni ga dajo iz kleti ven...potegne ven ta skuter al ne vem kaj...in ga gor naložijo...majku mu jebem, stari...direkt mene...

V: Pa je še kakšen tak primer...

M: ...kaj jaz vem...

V: ...dej povej še enga...al pa kako tipično vid Slovenec Bosanca...kot kakšnega...

M: Ja, tko kao veš...z nejemu sam problemi uno vamo tamo...nebo mi hotu tko, delu mi bo probleme...Slovinc a veš, vsak ma raj tko...na primer v službi...vsak bo raj slovenčka, da nau problemov, da nau to...na spolšno, ne rečem...

V: ...ja, ja, ja na splošno govor...

M: ...vedno maš ti ene ljudi izjeme...ampak na splošno...raj bojo enga slovenčka vzel, k bo manj problemov, lepš mu bo delu...uno, to, a veš...

V: Pa kakšn je pol tipičn Bosanc na primer, dela probleme...

M: ...ja, v njihovih očeh...

V: ...ja, ja vem...sej tko, ne zares...dela probleme...

M: ...dela probleme, kregu se bo za vsako pizdo matno, razumeš uno...noben, tko, da bi jih imel tko v stanovanju...evo na primer...jaz kakšnega Slovenca razumem tut kdaj uno, a veš pizda...tut drugač te Bosance...res, če sem enkrat vidu tm od enga klošarja sestra, na rolarjih ženska, slušalke, pa tko še cel radio nosila, pa narodno trrrrr, pa se rola, pa gre...pa stari jaz ne vem, pa ni čudno, stari, uno...

V: ...ja čak, a ti zdej ne boš smel lastne muske poslušat, a vsi poslušamo MTV, pa anglešk pesmi, pa trrr...

M:to mi gre, to mi gre na živce...

V: ...al pa v naši trgovini...če pride kakšen naš...ker pride dost tujcev, ne...če pride zdej slučajno kakšen Hrvat, ne vem iz Zagreba...pa se pač punce k znajo, k so po većinoma Neslovenke...

M: ...znajo one, znajo...

V: ...pač govoriyo po hrvaško z njimi, ne...in šef ful jezen...nesmemo poslušat jugo muske, trrr...a če pride Anglež, no problem if you speake english, it is great...

M: ...ja, ja, ja valda...

V: ...kaj še pol...

M:take predsodke imajo do njih...

V: ...kaj...strelajo se v lokalih...kradejo...

M: ...kradejo kao non stop...

V: ...kaj, a so nekulturni...

M: ...puuuuj, pljune brate moj, a veš kao prostak no, seljak...a ne sam, a veš zakaj je to tko, dost jih je pršlo delat prou iz sela, prou sa sela, pizda je pršou model in v grad...uzem njega iz grada...sam to ni pršu iz grada, to većina pride iz sela, kao v en boljši lajf, pa to...iz Beograda boš ti težko vidu modela, da bo pršu sm...al pa ne vem iz Zagreba, na primer...če pride model iz Zagreba al pa iz Beograda iz grada, gradski čovjek, k pride...normalno, da bo vse kulturno...tut tle kmeta poglej, kmet tttuuutt...tut ta ne zna uno, a veš...kulturno...pol se pa reče: ti Bosanci, kakšni so, sam...morš tko gledat, pizda...

V: ...to s pa dobr poguntu...

M: ...hmmm...1: 0...dobr, sej zdej sem vidu, k da se mamo zdej bol fajn...se izboljšujemo, a veš...prej si sploh nebi mogu predstavljat...zdej k sem vidu, kok folka je šlo v Beograd nazaj...v Beograd je šlo neverjetno velik busov...zdej so mogoče bl taki...ti študentje, oni so bl taki, a veš, zdej ta generacija k je tle...zdej k so oni z njimi blo tko odraščal nekak tle, pa tko...kakšen reče, ja sploh ni tko, kšni so bl taki...kakšne maš pa še zmer prou zagrizene, ne un, kaj bo on men...

V: Kaj misliš, da se situacija izboljšuje, da smo Slovenci bolj strpni...

M: ...ja, k da se mal...ne vem, počas se mal izboljšuje...k učasih si sploh nisem mogu predstavljat, da bi šuo Sloven tm u Sarajevo, a si noramalen, tko...zdej pa videš, pa u Beograd grejo pa to, a veš...ušeč jim je ta scena pa to...pa to je res dobr za jest, k mate tm...oni si res prvoščijo...prou vidu smo k so jedl pa to...jedi, jebem te, pizda...probaj ti čevape...

V: ...ej, dej povej kaj pa izrazi...kakšne vse izraze imajo Sovenci za Bosance...

M: ...uuuuhh...kaj ti misliš...

V: ...pa tebe sprašujem...to čapac, čefur...al pa kako si vi med sabo rečete...

M: ...čaki mal: busanc...k vidm bu...jebem ti...ej, busanc...a kako oni, na primer Slovenci kličejo basince...ja čefurji, čefurji kao...čapac, čefur, to je za njih...

V: ...kaj si še slišu...

M: ...busanc, čefur, sem slišu...pizda...

V: ...al pa če si kje kdaj kej prebrau, ne vem...čefurji raus...

M: ...ja to sem...

V: ...al pa kšen grafit neumen...

M: ...kličejo nas čefurji...

V: ...zakaj misliš, da se Slovenci tko obnašajo, zakaj misliš da so taki...da žalijo...a se boji, al kaj...

M: ...ja sej po eni strani je tut to res, pizda...da bi bila obrnjena situacija...a veš, kle pridejo sem, pa jih res pol uno mal maltretira...pa to jebiga, namjerno njega kao...k so oni taki a veš, k so prou taki uno slovenčki, a veš...a veš uno, ne jaz bom tko, uno, a veš uno...

V: ...taki čistuni...

M: ...ma ja, preveć se oni majo, a razumeš...visoki kako, a razumeš...

V: ...zakaj se pol oni tko obnašajo..

M: ...ma jebo ti mater, kaj jaz vem, stari...će ti rećem, ne vem, pizda, sej će obrneš situaciju, razumeš, da bi tko...da pridejo sm te, kao...bi oni njih še mal maltretiral...basinci kao Slovence...na primer jaz si obratne situacije nebi nikol mogu zamislit, da bi oni prou pršli v njegovu zemlju, na primer...da bi Slovenc pršu delat tko, kaj jaz vem, v Srbijo nekam, pa da bi tm pršu na ulco pa: pejt sem, kao a veš...ni a veš Srba...da bi oni njih maltretiral...to si ne predstavljam...drugaćna mentaliteta ljudi je to, razumeš...nismo si isti...to je pać tak, en vpliv je pać to...oni majo pać raj...ko greš delat na vrt...zarad tega delat...k boš šou na primer na vrt...to se okrene, gremo mal roštiljat, okrene se prase, peku se čevapi, uno malo muzika, veselje uuuuuu, a veš kao...vole se veselit, da se smiju...oni so pa taki kulturni, a razumeš...rećejo: lej kako se derejo, vamo, tamo, razumeš...a da mu daš jagnje, takoj bi ga uzet, to se prou spomnem...taki pać...drugaćna mentaliteta...oni se veseli, te pa tega ne bojo razumel, na primer...ker mu je krivo, mamu mu jebem...po pa kaj: kauuuu...kaj te boli kurac, veseli se i ti...kaj morš one kredite...men gre najbolj na živce...uni zajedalci...k mi kr neki tko...

V: ...no, pa će zdaj probava zaključit počas...kaj misliš pol vse splošno kako se Slovenci obnašajo do Neslovencev, pa kako bo še naprej recimo v prihodnosti...

M: Ne, sej ti pravm...ta zadržanost, na primer...drugi, tud drugi se ne znajo tok obnašat...oni bi ta turizem, marsikako...a veš, bl bi ga lahk izkoristl, na primer...sam to ne znajo se oni obnašat...niso oni, preveć so taki zadrti...oni so se prou zajebal k so šli tja v unijo...oni morjo bit prou sami zase, a veš slovenčki...al so pa navajeni k eni hlapci bit, pizda...kokr je un dobr reku, pizda...prej so dajal denar Beogradu, razumeš...zdej morjo met enga kao nad sabo, zdej ga bojo Bruslju dajal, razumeš...ne morjo bit oni sami...a najraj je sam, najbolj mu je da je sam, majke mi uno...a veš slovenčki...a še posebi te južnjake, njih...bo pršu italjanćek, nemćek, a veš...en kokr tok uno...švabenzi, bite...ja to je tm, vse bo razložu, kje je to...sploh ne zna nemšćk, on bo razlagu, a veš... k bo bosanc tm...nć ne vem, puste me na mer, puste me na meru...k vidjo, da bo z njem sam probleme meu, a veš...preveć tak, zaprt...to sam zarad tega k sliš...nej enkrat pokušajo...poskuši, pol pa ti reageri pa povej...ne pa, neki sm slišu pol pa ja...pol pa s tem posploševat...naj prej iskušajo, ne vem pizda...mam sodelavca, ki ti bo skos reku ne...mam sodelavca, ki se čist dobr razumeva, greva kdaj skup popit...mal bl je tak, razumeš...

V: ...a maš pol in slovenske in neslovenske prijatelje, recimo...

M: ...ja valda, da mam Slovence kolege...pizda si ti tut, stari moj...

V: ...pać eni nimajo...sm intervjuirala eno drugo punco, ki nima...

M: ...kero si to intervjuirala...uno [ime], al pa kakšne te bosiljke...

V: ...[ime], eno [ime] k je ti ne poznaš...ona ma recimo...ona je rekla mam slovenske prijateljice...sam fora je v tem, k so to take slovenske prijateljice k so čist že asimilirane v to pać čefursku kulturo, v tem smislu...a veš, čefur ipak ni već bit...ni to, kaj si ti po narodnosti, ampak je čefur ratal že ful već...čefur je že ratu odnos, način kako se ti obnašaš...

M: ...ja, ja, ja...čefurji...

V: ...tut Slovenc je lahk čefur...ful je Slovencev...

M: ...k se tko oblaćjo...ja, ja...to sem zdej opazu...to si dobr rekla ta čefur al pa ćapac...oni to bodo ugotovil a si ćapac...kaj maš oblećen, sploh ni važn kaj si...sam većinoma so to kao te čefurji ampak zdej kao sm vidu tut kakšne Slovence, da je nekako tko oblećen...gobica, zabrit, spodi uno, razumeš...poglej ga ćapac, uno ćapela...tut će je on Janez, Tomaž je lahk...lej ga ćapac, sklepaš...ni to sam tko...ampak to sem opazu, zdej se oni...ta nova generacija...k vem k sem jaz bil prvi, drugi razred osnovne...ej, [ime], eeeee...k se tm neki kelji...majke mu...k se mi je tko smeju, a veš tko...k so tko govoril v prvem, drugem razredu, a veš tko...[ime], hihihiihiiii...un se vedno smeju, kao ime pa to...ne mi Slovenci vamo tamo...kr neki...pol pa k smo šli tm nekje že v osmi razred, prvi letnik...ne, a veš te Slovenci...saj jaz nisem čist Slovenc, mam babico je men se zdi Hrvatica...pol oni že kr niso, a veš, kao...a veš uno vamo tamo...prou že tko...

V: ...zakaj pa misliš, da je to tko...

M: ...ne vem, prou en tak naval je pršu...to je kr neki u modi zdej, a razumeš...kaj jaz vem...prou paše jim to, narod...pršu narod pogledat...to je kurac, nisi....

V: ...saj res...12, Bounty, Janez....

M: ...poglej kdo notr hod, stari moj, pa boš vidla...ni žurke stari...al pa kakšen lokal...mora dat mal jugonaostalgije...uno, da bo prou žur blo, da se veseli...jebiga, balkanci kot sem ti reku, oni so bl taki, veseljačine...tko k je tm v Bosni, stari moj...a jebo mater, uni čiča tm, stari moj...on...njega boli kurac k nima denarja...njega boli kurac, sam, da ma on za kafano, pa ma on mir...a razumeš...da ma za uno pivce, da sjedne izpred kuče, da mal pogleda...a razumeš...on bo zmer dobr jedu...malo pojede, pa gre na pivce, da popije...on gre pol spat, boli ga kurac, sej bo...bit če uno...ne sekira se uno...oni so ful taki, ne sekiraj, sjedi, odmori, uno...tuki pa za vsak kurac, uno...joooj, joooj...

V: ...pa to misliš, da ta generacija katere starši so bli še v Jugoslaviji...

M: ...ja, ja, ja...

V: ...kaj pa misli, da bojo moji pa tvoji otroci...

M: ...moj otrok...to bo vse mn in mnu vpliv opazt pol...moj otrok, on bo recimo že mn, na primer Srb...on bo že mn, na primer čutu...njega že nau več to niti zanimal, a razumeš...dej pust...pol bo razvjen...nej bo kar mu sede...nm jaz njemu reku kaj je on...

V: ...kakšno ime mu boš pa dal...

M: ...[ime] mu sigurn naum dau, pizda...kaj jaz vem...

V: ...kakšno bo...

M: ...če bi bla ženska...če bo hčerka ji bom dal ime Samanta...sam Samant-ha...

V: ...zakaj pa nebi dal enga tko...

M: ...jebiga stari moj...tko ti hočeš nočeš to se spreminja...

V: ...a da bi ga obvaroval, da ga nebi zajebaval, recimo...

M: ...ne, ne, ne zaradi tega...ampak stari ne morš...pa reče un kako mu je ime...pa otrok, da bo Jusuf...pa, pizda ne morš dat Jusuf ime...sej ne rečem, sej je kul...lep ime, sam...jebiga, živiš tuki...jas sem tku, zdej morš že mal bol tko...moj otrok bo že manj Srb k jaz, na primer...moji unuki...

V: ...bojo že Janezi...

M: ...moj sin se bo poroču s Slovenko...

V: ...dej povej, kakšne punce iščeš, gledaš...a bl Slovenke...

M: ...ne gledam jaz...une bosiljke, to glih...bljak...sej ne rečem...k sem ti hotu prej razložit...k ti reče bosanc bosanc...maš ti več različnih uno, a veš...maš ti kakšne k so tko...k se obnašajo k Slovenci...maš pa ti te basince...nam jaz reku, generacija k jast...sam on je prou zadržt uno notr...neču...k da so se mu možgani nehal razvijat, prou uno...una bosančuga, una zabita...al pa te pičke...tm enkrat ena, moraš me vodit na kafu, bole me bubregi...pa da mi tako prbije, pa dej pober se mi, stara...jaz tega ne rabm, stari, si normalna...bl mi tko paše...kafendije, men to ne paše...

V: ...a misliš, da ti je izobrazba prinesla, da ne maraš ta tip žensk...

M: ...ja mogoče tut to...

V: ...ne zato ker so Bosanke, k so bl tko...tko, da verjetno ni tok povezan...[ime] povej, kako bi pa rešu to nestrpnost med Slovenci pa Bosanci....

M: ...a veš kako se mi zdi...priložnost, razumeš...ne takoj una presoja...prvo mene preizkuši, pol pa me presod, razumeš...ne pa tle neki na osnovi govorik neki...

V: ...kako misliš, da bi Slovenci mogl bit tisti k bi mogl bit bolj strpni...no, zdej pa sam še za prihodnost...

M: ...kaj...

V: ...kako vidš...to, da bo mnj razlik...a misliš, da bo čez 20 let še nekdo čapac...

M: ...ne bo, Slovenci bojo po moje izumrl čez 20 let...pizda, dosta, dosta...

V: ...ej, hvala...

Priloga C: intervju z *S.R. (27)

(ta intervju/pogovor se malo razlikuje od ostalih, ker je nastal nepričakovano. Pogovor so odvija med A.R., S.R. in mano. Začela sem snemat, ko sem ugotovila, da ima S.R. veliko povedat)

V: ...ali so Slovenci nestrpni...

S*: ...ne vsi...

V: Ampak, če bi mogla na splošno povedat...

S*: Veš kateri, aaaa...kako bi rekla, nizko izobraženi, tisti, ki imajo končano samo osnovno šolo ali poklicno šolo, mogoče tudi srednjo šolo...tisti, ki hodijo na fakulteto, pa tako razumeš, da so vidli en tolk sveta al pa kaj...saj ne rečem, da so vsi z njižjo izobrazbo nestrpni, je pa večina...

V: Na kakšen način pa Slovenci izražajo to nestrpnost?

S*: Ne vem...jaz vem samo, da sem imela, na primer v srednji šoli, ne...smo imeli profesorco, pa je visoko izobražena ženska...vse je klicala po imenu, mene je edino po priimku...edino me je klicala po priimku...

V: A edina si bila neslovenka tam...

S*: Ja...vse je po imenu, mene pa edino po priimku, mislim...mene je brigal, a razumeš...itak v srednji šoli te briga...a poleg, ko mal pogledaš zakaj njega po imenu, zakaj njo po imenu, mene pa edino po priimku...in je povdarla priimek...poli dobro, jaz sem se itak, razumeš...nekaj časa imaš nekaj kompleksov, zakaj mene, zakaj mene, ne...pol pa s časom, ker me je itak imela štiri leta...pol je na koncu že četrtega letnika sem si mislila, saj ima itak probleme s samo sabo, razumeš...

V:A je to edini primer, da si se počutla, tako kot da nekdo...

S*: Ne, sem se počutla na primer, kaj jaz vem, ko smo sedeli na stopnišču...tega ne bom nikol pozabila, ko je pršu sosed mimo...pa veš, da mularija sedi, pa smo bili osnovna šola, mogoče nekje četrti razred, razumeš, to se mi je zdelo zamalo, od nekoga, ki je starejši, da ti reče...ampak pazi, samo midve s sestro sva bili iz Bosne, dol, ne...vsi ostali so bili Slovenci, vsi ostali otroci in je rekel: dobro dej ka se boste umaknle Bosanke...in poleg jaz sem ga tako pogledala, ko otrok, si misliš, zakaj ne, zakaj delaš tako razliko in to...in pol mu je ena prijatelca Slovenka mu je odgovorila nazaj, da pazi, kje ima kulturo, razumeš, če je naumen, dobesedno to...in pol je rekel, da ja, da une dve bosanke naj se kar vrnejo nazaj v Bosno, da smo umazane in ne vem kaj...a ma, ne bi jaz rekla, da smo mi v bloku zganjali ne vem kakšen hrup...ne mi kot otroci, ne naši starši...niti ne z muziko, a veš to kot slišiš po Ljubljani, ne vem kako naglas muziko...nikoli...ampak, tak tip je...

V: A zihra je še več takih primerov...a pa če se..

S*: To je nekaj, kar mi je vstalo ful v spominu, razumeš...ta profesorica srednje šole, pa dobro to, pa otroci poleg itak na šoli...

V: Te je kdo kdaj kaj zajbaval...

S*: Ja, so me otroci vsi...

V: Kaj pa so ti rekl...

S*: Ja vendar, kaj so rekli, saj veš, mislim, kaj jaz vem...umazana Bosanka, beži nazaj v Bosno, kaj si pršla sm delat...ja, še od ene starejše gospe, ne k je tut ena taka z živci in tko, pravi: ja ste pršli nam jemat kruh...ja to je rekla enkrat naši mami...ste pršla nam jemat kruh...in poleg mama jo gleda in je nardi, je rekla: gospa ma oprostite, jaz mislim, da niti enkrat nisem prišla k vam iskat kruha...ampak si ga zaslužim in zato dobim plačano in si ga grem kupit, ne...mislim razumeš, ta...to je vse odvisno od posameznika...saj ti pravim, da niso vsi taki...

V: ...ja, ja itak...ampak verjeten to ne bi zdaj doživela, da bi ti to en Bosanc rekel, dej pejt nazaj v Bosno al pa...logično, da od Slovenca...

A: ...se spomniš, ko sva se družili s čefurji...midve sva se pol odmaknle...ker so se tepli...

S*: ...ne, meni gre na živce...ne na živce...ne odobravam tega ne, da mi nekdo iz čistega mira, samo zato ker ve, da sem Bosanka, oziroma Hrvat, Srb, ni važno, da mi zaradi tega nekaj reče, ker ga moti to ker jaz nisem Slovenka, to mi ne ugaja....

V: ...ja, oa se to teb dogahal...

S*: Ja, se je...tako kot tisti sosed, ki je rekel samo zaradi tega, ker nisem Slovenka...in še dandanes me, ko me pozdravi mi, naredi žiiiiivjo, razumeš...in mam občutek, da je tisti živjo nikoli ni...pol si itak mislim, kaj mam jaz z njimi, nimam nič...briga me, ne...ne odobravam pa to, kar se dogaja na primer po Ljubljani, to je po Ljubljani, ker pri nas je malo manj...stekla do konca dol in pol, ne vem Dragana Mirkoviča do daske...

V: Zakaj pa te to moti?

S*: Veš kako je, po eni strani je tako ne, če bi Slovec pršu v Bosno in to jodlanje dal tako na glas, kot oni tuki to muziku, verjemi, da bi šel samo enkrat skozi, ne vem, rečmo Sarajevo in nikoli več...zato, ker bi avto imel, njemu nebi fizično nič naredili, ampak verjetno avto bi...

A: ...isto kot bi recimo v Banja luki bila ta slovenska manjšina in bi se folk na trolah recimo pogovarjal slovensko, sej se nebi dolg....

S*: ...ne, veš kaj je problem, če bi bil to en posameznik...razumeš, zdaj Slovenci niso v Bosni dol, ne vem kako v pretiranem številu, ne...saj, če bi bila manjšina, mogoče bi pričakoval, ne vem, kaj jaz vem...zato, ker mene ne moti, če se nekdo pogovarja v srbohrvaščini, razumeš, mene to ne moti...tako kot me ne moti, če grem mimo nekoga, tudi, če živi v Sloveniji, da se pogovarja v italijanščini, še posebej če se dva dobita, razumeš, iz Italije, pa čeprav živita oba v Sloveniji in se pogovarjata v italijanščini, normalno, saj to je njihov jezik, razumeš...samo, ne maram pa tega, da se nekdo pogovarja s Slovincem, pa se pogovarja v srbohrvaščini, razumeš...čakaj malo, on je slovec, govori slovensko, ti tudi znaš, si rojen tuki, mogoče si hodu v osnovn, srednjo šolo tuki, razumeš, to se mi pa malo zdi malo bolj tko...

V: Kaj pa misliš, da Slovenci zamerijo kao Bosancem...a je to ena od teh zamer...

S*: Ma kaj jaz vem...to z muziko mogoče ni niti ne vem kakšna zamera, ker več ali manj vidim po obrazih, da se samo nasmeje, pa češ in, ne...ne vem zakaj se počutijo tako ogrožene...mislim, da muzika ni tisto, razumeš, pa tudi, kaj jaz vem...to kaj lahko hodijo v klube na narodno muziko...

A: ...saj hodijo Slovenci tut...

S*: ...ja, to tudi ni problematična stvar, ne...ne vem, ne moram ti povedat...ne vem, ne morem ti povedat ker nisem slovenka...

V: ...vedno si ljudje probamo dat odgovor na nekaj, ne vem, če mene zdaj [ime] v trgovini skos grdo gleda, si narediš en film v glavi, aha verjetn sem ji antipatična zato, ker sem, ne vem bolj suha od nje in imam lepša očala...kaj si pa ti misliš, kot neslovenska, zakaj se Sloven'c počut ogroženo od tebe al pa zakaj te ne mara, al pa zakaj te grdo gleda, al pa postran, ne vem...če si to misliš...nočem ti polagat v usta besed....

S*: ...ja, kaj jaz vem, če me nekdo v mestu vidi, itak, razumeš, meni na čelu ne piše kaj sem, niti ne zgledam tista tipična bosanka, da bi lahko s prstom pokazal, ja poglej jo, ta pa je uno, nikoli...to so mi že vsi rekli, da itak niti ne zgledam, nobeden nebi posumu...mogoče, ko govorim, mešam malo srbohrvaščino in slovenščino, zato ker se doma pogovarjamo v srbohrvaščini...dobro tudi mož je s tem dol in kdaj imam probleme preklopit...pa s slovnico imam probleme...ampak, ne vem, ne vem zakaj, res...mislim, jaz probam, razumeš...si misliš zakaj bi me sovražu, zato ker sem neslovenka oziroma ker prihajam iz tem, ne...

V: Kaj pa misliš kako sliko ima Slovec o Bosancu, tko na splošno gledano...

S*: Ne vem, da rečem da so Bosanci nedalavni in izkoriščevalski, niso...ker edina delovna sila, če pogledamo, gradbince uno tretje, so vsi iz Bosne dol, razumeš....

V: Ja, pa dobr, to ti veš, kaj pa Sloven'c misl...

S*: ...ja, sej on tudi ve...sej, če vzameš vse čistilke...osemdeset procentov, če ne še kej več, je čistilk z juga dol...zato, ker ti bom povedala tko, ko greš na zavod, pa Slovenki ponudiš, da bo čistla, bo rekla da ne, in to je res, ko boš gledu za gradbinca, razumeš in tko, tisti fizični delavci in tko, so vsi dol iz Bosne...pa ne more reč Slovec tukaj zdaj, da mu Bosan'c jemlje delovno mesto...k se vidi, ne, da ko greš ti na zavod za zaposlovanje, ne, jaz pa tega ne bom delal, saj mate Bosance, da to delajo, je res...

V: Pa zakaj misliš, da si tako mislijo, kao vam slabše službe...a so bolj vzvišeni, al kaj...zakaj je tako...

A: ...iz poniženja jim je...

S*: ...ne vem, jaz...

A: ...tvoj mož je živ primer, evo Brane...ti kr v bosanščin bom povedala...završio fakultet, z desetkom diplomirao, došao u Sloveniju, radio u livarni...u livarni, kjer delajo vsi brez izobrazbe tam...ampak on je biu zadovoljen, sam da dela...pa ima, mislim, ima faks, ima vse...kje bi Sloven'c s faksom šou tam v peč dajat ne vem kaj že...ne bi, zato ker mu je izpod časti, bi rekla, veš...

V: Kaj je pol Sloven'c vzvišen...tut tako nad Bosanci, pa vse...

A: Ja, mal zviška gledajo nekateri...

S*: Ja, nekateri ja, ma ne vsi...

A: Zmago Jelinčič recimo ne gleda tako...

A, S*, V:smeh...

V: Zmago ljubi vse kar ni slovensko...

S*: Ne, veš kaj, mogoče se počutijo edino bolj ogrožene, k je veliko število Bosancev...mislm Bosancev, saj ni rečen, da so Bosanci...Srbi, Hrvati, Makedonci, razumeš, ker jih je zdaj zmeraj več...dobro saj jih je bilo tudi prej dovolj...saj razumeš, prej je bil bivša juga in pol je bilo normalno, da se je hodilo iz severa proti jugu, zahod vzhod, razumeš se je mešalo in to...pol dobro je bla še tuki JLA in tko i polej, veš da pismo, pol Srbije je bilo v JLA v Sloveniji, tko kot Slovenci so bili dol po Bosni, Srbiji in tko naprej, ne...ne vem, mogoče se sam zaradi počutijo ogrožene, ker jih zmeraj več jih prihaja sem...zdaj pa, da bi jemali neko delo, razumeš, to to se malo dogaja...kaj jas vem, da bi zdaj pa naval dohtarjev blo v Slovenijo, ne...

V: Kaj pa misliš kaj ima Slovenc bolj pozitivno ali bolj negativno podobo o Bosancih?

S*: To pa ne vem...

A: ...vprašanje za Slovenca...

V: ...mene zanima kako...

S*: ...na splošno...

V: ...ne, na splošno...kako ti, kot [ime], občutš to...tvoje osebno mnenje me zanima...recimo, tko kot, če me ti vprašaš, ej kaj pa misliš, da si ljudje mislijo o kajenju, ne...pa jaz rečem, ja mislim, da si večina misli, da je to slabo ampak, da vsak lahko dela s svojo glavo...čeprav si nekdo misli, ne vem, kajenje je zakon al pa ne vem...tko...

S*: ...ne, lej...jaz ti povem tko...na faksu jaz nimam slabih izkušenj, sploh ne, niti mal, niti pri enem profesorju, še niti pri študentih razumeš, nisem opazla tega...zato ker me tudi študenti sprašujejo tko, in ti ko greš v Bosno in tko, bolj imamo odprt pogovor glede tega, ne...v srednji šoli je že bilo drugače, razumeš...

V: No dej mi to povej...

S: Razumeš tko ne, eni so bili dokaj odprti, ne...eni so pa bli, kaj zdj ti tukaj neki s tvojo Bosno, razumeš...ti si zdj v Sloveniji, ti si zdj Slovenka...

A: ...a ja, to ma tud naša soseda izpade...vi ste iste Slovenka...

S*: ...al pol jaz gledam tko ...saj jaz nisem rekla nč proti Sloveniji in res nisem...mislim, kaj jaz vem...jaz rečem proti Bosancem, ko mam kaj za reč...je posameznik...jaz ne rečem, ja vi Slovenci ste pa taki in taki, kar ni res, ker sem vas poznala na tisoče, razumeš ...saj lahko rečem, razumeš, dva sta si podobna, podobno razmišljata, al pa ne vem kaj, razumeš...ampak, da zdaj lahko mečem v en koš...to ni...

A: ...saj imaš ti najboljšo prijateljico Slovenko...Liljano...

V: Ja, pa vseeno, recimo...razumem, da si imela većinoma, kao pozitivne...

S*: ...ja, sem imela pozitivne, razumeš...samo, veš kaj pri otrocih je to, da verjetno prinesejo od doma...to res prinesejo, ker če ti pogledaš, otrok mama, to je že v vrtcu blo, razumeš...da rečem že v vrtcu...

V: ...ja čak, otroci so tok iskreni, da povejo, ne...

S*: Ja ampak slišijo od tistih, ki se z njimi družijo vsak dan, razumeš...na primer otrok v vrtcu, ni kot otrok, kaj jas vem proti koncu osnovne, pa srednje šole, kaj hodi ven pa sliši lahko mnenje od drugih, ne...otrok v vrtcu pa, kaj jas vem, nekje do petega razreda osnovne šole ne hodi ven nekje do desete ure...saj ne rabi hodit do desete ure, razumeš, ampak, da se druži z ostalimi...vedno so starši tu nekje, pa jih imajo pod nadzorom, gledajo kje je, morajo biti v krogu, tam kjer je pač njihov blok in tko, ne...

V: A pa kaj misliš, da lahko govorimo o tej, taki bolj latentni nestrpnosti, taki tihi, al... taki hinavski...

S*: Saj ni tiha, ne...saj ti rečejo, ti rečejo na glas, saj to občutiš in tko...saj tudi, če ne rečejo na glas, pa na primer, ko pogledaš in se hihitajo in to...to ni tiho in to vidiš, saj to ni nič prekritega...

V: Daj mi primer, da si predstavljam...

S*: Kaj jaz vem...se dva pogovarjata v srbohrvaščini, pa zavijajo z očmi...pa vidiš, da gledajo njih, mislim ta dva k se pogovarjata v srbohrvaščini...ja normalna stvar, sigurno niso...joj, dej poglej kako so oblečeni,

ne...ampak niso nič spregovorile pa jih vidš, ne...kot češ ne, te dve s pogovarjata v srbohrvaščini...ker če bi se dva pogovarjala v angleščini...bi se jiom zdelo kul, ne...so pršli v Slovenijo...

V: Ej, kako pa si predstavljaš...mislm, kdo je čefur...

S*: ...kdo je čefur...Magnifiko...

(Smeh)

V: ...ne, tko, če mi opišeš čefurja...

S*: ...čefur, ne uporabljam tega izraza, sploh...mislim, meni je to tako zaničevalno...

V: ...a je zaničevalna...

S*: ...ja, je zaničevalna...

V: ...sam...

S*: ...čefurji, buskurji, to je zaničevalno...

V: A pa misliš, da bo to kdaj zginlo, al bo čez dvajset let še zmer tko, glej ga čefurja...

S*: ...ne, ne bo zginlo...to je že pogovorno že in tisto kar je pogovorno gre težko ven...

V: ...pa še zmeraj...

S*: če bi bilo knjižno bi prej pozabli, kot pravi pregovor...

V: ...kako misliš, da bo v prihodnosti pol...a misliš, da bodo naši otroci bolj strpni...

S*: A veš kaj si jaz mislim o tem, tko ne...tko kot, zdaj ti bom dala primer, Bosanci gledajo na Albanijo, tko Hrvati gledajo na Bosno, tko Slovenci gledajo vse južno dol, kar je Hrvaška, Bosna in to, tko kot Avstrijec gleda na Slovence, tko kot Nемеc gleda na Avstrijce...to je vse nekako, razumeš tisto, ne vem, bolj kot si zahod, bolj kot si severozahod, ne...kot češ, si nekaj več...ker, če ti pogledaš, če vprašaš Avstrijca, kaj si misli o Slovencih, bo isto rekel kot Slovec za Bosanca...

V: Kaj pa razlika med, kako se obnaša Slovec do recimo enga Evropejca, pa to zdj mislim kao Nемеce, Italijane, trrttr...al pa na balkance...pa so vsi tujci...al pa dela razliko, al jih isto tretira...

S*: ...kaj jaz vem, to prvič slišim...to je stvar posameznika...

V: Kaj ti misliš recimo...

S*: Ah ne, po moje jih isto tretira...

V: ...isto...

S*: ...če bi pršl, ne vem...imaš en kup turistov, pa en je iz Francije, en je iz Nemčije...

V: ...ne tko, da pride živet, ne turist...

S*: ...da pride živet...

V: ...ja, recimo, da pride en Bosanc tm, ne vem iz kje iz Sarajeva...pride delo iskat v gostilni, pa pride, ne vem nek Nемеc iskat isto delo...

S*: ...ja dobro, to ne moreš gledat zaradi tega, ker je razlika, ko pride Nемеc iz evropske unije v državo, ki je v evropski uniji...pa glede papirjev je to že težko urejat, ne...zdej dobro, če pa mislim...pa problem je tut kolk zna slovensk razumeš...gostinstvo je pač ena taka stvar, pa znanje tujega jezika in tko, ne...saj po moje, veš kaj ti povem, če bi pršu nekdo iz Bosne pa nekdo iz Nemčije, isto izobražen, znanje angleškega jezika, uno tretje, ne vem kaj...znanje imata isto glede, ne vem, računalnika, oba sta ful dobro seznanjena, pol je samo stvar razumeš kako se zmenjo, al bojo uzel enga al pa družga...saj pol greš ti itak v delovno razmerje glede na tvoje delovne izkušnje...ne glede na to kaj si....

V: ...se ti zdi, da ni te diskriminacije...

S*: ...ne, ne glede tega, ne...ker, če Slovenija rabi en kader razumeš, ne vem, ga bo prvlekla, če je treba, iz Mezopotamije, al pa...

V: ...misliš, da ne boš imela nikol težave, ker si [priimek] ali pa ne vem...

S*: ...imam drug priimek...ni na ič priimek, ne...

V: Recimo, da je tvoja sestra v Afriki, nebi nikol imela težave, ker je [priimek] in ne Horvat...

S*: ...ne, če dobro dela, ne...samo to je pol tudi to stvar šefa razumeš, če je on bol tko...

A: ...nacionalno...

S*: ...ne, ni nacionalno, ker človek je nationalist...človek je nationalist, ima rad svojo državo, ampak ne zaničuje ostalih, razumeš...ne, ne, ne nationalist je...nacionalist, imaš rad svoje...ampak ne zaničuješ ostalih in to je nacionalizem...

V: ...ampak mene zanima...

S*: ...če ostalo meji na nacifašizem in take stvari razumeš...ko že diskriminiraš...ko diskriminiraš...nacionalizem ni diskriminacija...

V: ...dobro...lahko je v eni obliki diskriminacija...

S*: ...ja, ma poleg je to že nacizem...

V: ...ja pa sej to, nacizem, nacionalizem... sej to iz tega izhaja, po moje...nacija, nacizem, nacionalizem...

S*: ...ja ma, to so popačili nacionalizem, pa nacizem....

V: ...ampak mene zanima ravno to...jaz vem da obstajata dva tipa ljudi v Sloveniji, tisti ki čisto lepo sprejmejo vse k so Neslovence in tisti ki grdo, ne...sam mene zanima pa te k to grdo sprejmejo, kaj oni počnejo in zakaj oni tako misljo...

S*: ...ja samo...jaz sem napačna oseba...pol ti morš dobit take Slovence, zakaj oni tko...

V: ...dobro...ful hvala...zdej imam pa že dva intervjuja...

Priloga D: intervju z S.M. (19)

V: Pogovarjale se bova pač o temu, če se ti zdi da so Slovenci nestrpni do tujcev. Torej se mi zdi prav, da začneva s tem, da poveš iz kod izvirajo tvoji starši, pa kaj delajo...

S: Izvirajo iz Črne gore...trenutno so upokojeni...tako da nč ne delajo...

V: A ti si pa tut v Črni gori rojena?

S: Ja, ja...tam sem rojena...pršla sm, ko sm imela tri leta, v Slovenijo...

V: Ja, kolk časa potem že tle živiš...že devetnajst let...osemnajst...a pa se počutš, kako... se počutš kot Slovenka al ko Črnogorka....

S: Kot Črnogorka...

V: Kot Črnogorka...

S: Včasih tut kot Slovenka...ampak saj bo...

V: Kaj pa je razlika...mislm, kdaj pa se počutiš kot Slovenka, kdaj pa kot Črnogorka...

S: Kdaj se počutim kot Slovenka...včasih k delam...al pa ne vem, ne vem...

V: Kako pa to občutš...

S: Ja ne vem...al pa če sem med Slovenci, na primer zdaj, a veš...tko hočem bit kao Slovenka...

V: Jaz nisem Slovenka...

S: A ja, saj res pozabla sem...

V: Daj mi povej, a pa si mela kdaj...a ti je kdo daju včasih, kdaj občutek, da si res tisto...ej ti si pa neslovenka, zato te bomo tretiral drugač, al pa...

S: Zdaj pa to...to je blo pa v osnovni šoli...

V: Osnovni šoli...

S: Ja...

V: Kdo ti je pa to kazal, pa na kakšen način...

S: Sošolci so mi govoril, smrdiš Bosanka, zgin v Bosno...res....

V: A je blo več takih dogodkov...

S: Ja, pa ne vem...tko, ko smo moral pred tablo, al pa tko kej povedat, a lej Bosanka k nč ne zna, eeeuuuu...šut bo dobila, al pa kj tazga...kaj je blo še...tepl so me, ne...

V: A res...

S: Ahaaa, z dežniki...

V: Ne...

S: Mhh...kaj je blo še...

V: Še kakšna taka situacija...kaj pa tist, k si enkrat razlagala, zaradi hiše, pa neki...

S: A ja...k smo pršli v Slovenijo živet, smo živel v baraki in pol...jaz pa sem mela postajo blizu hiše, tam k me pobira avtobus šolski in valda k sem šla ven, aaaaa Bosanka zdj gre v smrdečo bajto, a veš al pa kj tazga...kaj je blo še...

V: A te to prizadane...

S: Ja valda...prej me je ful prizadel...skos sem jokala, ko sem prišla domov, nisem hotla it v šolo...k me zafirkavajo...

V: Kaj so ti pa doma rekl...mislm kako, a si jim povedala...

S: Ja povedala sem skoz...sam starši so rekel aahhhhh, saj bo minil, a veš, to je zdj na začetku...ko se spoznate bo boljš...

V: Zakaj pa mislš, da so te zajbaval...

S: Ja ne vem...

V: Si se kj drugač oblačla...pa ne vem si slabš govorila slovensk, a...

S: Ne to ne, ne...zato, ker so vedl, [ime in priimek].... [popačen priimek], mal mutava...al pa kj tazga, a veš...

V: Pa sam misliš zaradi tega ker si ne vem...

S: Ja, zato ker niso vedl razlike...mislm vedel so oni razliko...oni so mislil, če sem jaz iz Bosne, da je tm v Bosni tok grdo, da ne vem...iz tm so ljudje k samo smrdijo, al pa kj...kaj jaz vem...kaj si to misljo....

V: Kako misliš, da si Slovenci predstavljajo Bosno...

S: Ja zdj, ko sem odrasla, ne vem...zdj si jo drugač predstavljajo tud Slovenci...zdj me noben ne "zajbava"...v osnovni šoli pa ja, k niso dost zreli...

V: Kdaj pa misliš, da je bil ta prelom, ko so te nehal "zajbavat"...

S: K sm pršla v prvu letnik srednje šole....takrat se je pa to nehal...zato ker je bilo več čefurjev k Slovencev...

V: Kako si se pa pol počutla...

S: Ja pol sem se počutla, kaj boste zdej vi...no ne me zdj...zdaj me noben ne upa "zajbavat" več...a veš, valda več nas je, če mi bo un reku Bosanka smrdljiva...kaj je Sloven'c prit sem, če si upaš...a veš k vidš od drugih, pol si pa še ti tak...

V: Pol si v šoli najdla nek tak azil mislm, kot neko tako zatočišče, kjer ti nobeden ne more...

S: Ja ja ja...k sem imela tut take kolege...te naše, ne...k so se jih Slovenci pač bal...bal...tko ja na ta način...pol so mi rekl [ime], noben ti ne sme nč, če ti kdo kaj reče ti samo povej...

V: Pa je pršlo pol kdaj do kakšnih konfliktov...

S: Ja valda, ja...

V: No, dj to mal povej...

S: No v srednji šoli enkrat, tko...stojim jaz pred šolo, kadim cigaret s sošolkami in kaj je blo takrat...pride en in prav, si ti una z Ižanke, z Beverly Hillsa...jaz pa tko, ja...

V: Kdo, kdo...

S: Beverly hillsa kao, a veš...tko se je klicalo naše naselje v katerem živimo....

V: A Beverly hills...

S: Sem rekla, da ja, ne...pol mi je pa rekel, saj se vid, da sami Bosanci tm živite, čefurji, zginte nazaj v Bosno, ne...en naš, ne...je pa reku...če mi bo kdo kej reku, da mu povem...in on je reku, da me bo "prefuku" k bom na avtobusu, da me bo pretepu...

V: Ti se normalno pogovarji...

S: Reku je, da me bo pretepu, da ne smem več na avtobus...k me vid na avtobusu, da kr znori, da dobi živčni zlom k me vid...jaz pa ok...jaz tko, ne me "zajbavat" več k boš dubu batine...pa tko ne eeeee jjaeee.jaz povem Rominu...

V: Komu

S: Enmu

V: Hominu

S: Ne, ne, ne...

V: Kako mu je ime...Mumin....

S: Mumim Hodžić...in jaz povem njemu...jaz tko, Mumim un me je ful zajbavu, je reku, da bom dobila batine...in pol on...je pršu ta Mumin, pa ta Robi...in je ta Robi moral it na kolena, da se opravič... [ime]oprosti ker sem ti to reku, nikol več ti ne bom kj tazga reku...od zdj naprej bova prjatla, pa take...no to je blo...

V: A še kaj pol...al pa, ko ste šli kej vn, al pa kej...

S: Ne, ko smo šli vn ni blo nikol....

V: Zakaj pa...

S: K sem šla ven...mislš k sem šla vn, tko...mislš na pjačo pa to...ni blo nikol nč, ne vem...

V: A misliš, da zato ker ste hodil...

S: Ne, jaz sem hodila v tako, take lokale, a veš, ko so pretežno ti naši, ko je naša muska ...tko, da ni blo nikol nč no, ko sem šla vn....

V: Ej, si ti kdaj občutla, da ti nekdo dela krivico, recimo, da ne vem banalen primer, da si bila v šoli in da si zaslužiš, ne vem petko, ti je pa dala ker si ne vem pač Bosanka, Črnogorka, manjšo, nižjo oceno...al pa v službi, al pa kje...

S: Ma to, ne...skoraj, ne vem...mi smo skoz govoril zato ker sem na ić mi je dala dve al pa to, samo to ni to...mogoče, da se je zgodil kdaj, sam ne, ne...

V: Zakaj pa misliš, da se ti zdle več take stvari ne dogajajo...a ti drugač gledaš na to al se je Slovenska mentaliteta spremenila, al je to letom primerno...

S: Zdaj se je bl spremenil, kakor jaz vem po mojem bratu...da je zdaj čist drugač...ne vem zakaj al se bl družmo vsi skupi, al staši vplivajo tut na otroke, al ne vem, ne vem zakaj ...ampak zdaj je po moje stanje čist drugač...spremenilo se je...

V: Zakaj pa...

S: Ne vem...saj pravim...mogoče zato, ker jih je več zdaj v šoli...na primer naša generacija nas je bilo ful mal...par "čefurjev" drugo Slovenci, mogoče zaradi tega...zdej jih je pa več, z generacijo v generacijo in pol se med sabo, mislm pogovarjajo in to...

V: Kaj pa...kako pa je s tvojim bratom...

S: Dobr...

V: Ne mislim tko, kako je pa pri njemu....

S: Ne, v redu...oni se štekajo vsi med sabo...

V: Pol misliš, da ni več problem to, da ne obstaja več problem, da ne obstaja ta problem, da Slovenci težijo, ne vem Bosancem...

S: Mislim, obstaja še to itak, imaš izjeme, kr zdj obleka naredi človeka, ne...prej pa to ni blo tko pomembno, saj tko se men zdi k sem jaz hodila v osnovno šolo...kaj sem hotla reč...nekaj sem hotla rečt...ja dons, zdj na primer, v šoli, če je nekdo grdo oblečen, ga ne "zajbavajo" več Bosanec, glej kako si grdo obleče, ampak poglej k nima nč za obleč...al pa kej...ne vem, na ta način...

V: A misliš, da je bil Bosanec ful žaljivka včasih...

S: Ja, zdaj pa ne...zdej men ni to...če mi reče, ne vem, Albanka...

V: Si ponosna na to...

S: Ne, nism...mislm ponosna sem na svojo vero, a veš to kar sem, drugo ne morem bit....

V: Pol misliš, da od takrat, ko si bla ti mjhna pa do zdja ful velika spremembe...

S: Ja, ful velka sprememba...al sem jaz v taki družbi, v taki okoliščini, al zdj tega ni več, pr men...saj pr men...

V: Kaj pa pr drugih, kakšne prijatlce ti kej pravjo...

S: Ne...

V: Kakšna pa misliš je to posledica bl tega, da se...da se pač, ne vem neslovenci družjo več skupi pa Slovenci skupi pa pol ne prhaja do konfliktov...

S: Po moje, ja...

V: Da se vsak zase držijo al kaj...daj tko, da ti ne bom jaz zdj vsiljevala odgovorov...

S: Ne ti me morš...a veš, ne vem...kaj si me že vprašala....

V: Ej, pozabla sem...

S: Ej ajde...

V: Kaj pa misliš, da so se recimo v tvojmu času Slovenci grdo obnašal do Bosancev...

S: Saj sem ti glih kar povedala...prej v šoli nas ni blo tok, a veš Bosance...je blo več Slovencev...zaradi tega, ker nas niso poznal, niso nas v bistvu hotl spoznat, zaradi tega je to tko blo....

V: Kakšen pa mislš, da velja stereotip nekega Bosanca v Sloveniji...kako si Sloven'c predstavlja tipičnega Bosanca...pa če rečem Bosan'c, to misl zdj od Hrvaške dol...

S: Ja, vem, vem...kako si ga predstavlja...

V: A misliš, da si ga pozitivno predstavlja ali negativno...

S: Negativno...

V: Negativno...

S: Negativno, to itak...reče Bosanec...zato ker smo dal tak utis, ne...

V: Kakšen...

S: ...tak, če ti kej ne paše, bum na gobc...al pa a veš to je to...zdej, če pridejo, ne vem Bosanci kam...tko k u lokalih..Slovenec neki parkrat reče, al pa kdor kol drug, pa je takoj fajt...to je to...tak grd utis imajo...

V: Dej povej tko več o tem...kakšenga misliš, da imajo...kako si ga predstavljajo, ne vem, agresiven in ne vem trrr...

S: Agresivni, to si ti rekla...taki nekulturni...kakšni so še...ne znajo se lepo obnašat, nekateri se, nekateri se pa ne....

V: Ej, misliš, da Slovenci oziroma, vi kao neslovenci, da vas doma učijo, da ste zvesti kulturi svojih staršev, al se ti zdi bolj, da vas probajo vzgojit v tem slovenskem duhu, da ste čimbolj Slovenci, pa da imate manj težav...

S: Mene so tako vzgajal, da se prilagodim tuki kjer sem...a veš niso me zdj vzgajal po slovenskih, pa direkt po mojih običajih...ampak tko...kaj jaz vem pol pol v bistvu...

V: Kolk imaš pa slovenskih prijateljc...

S: Čaki, da se spomnm...ena, dve, tri...

V: Ne mene štet...

S: Ne, pet a je kdo tle Slovenec, noben a ne, pet...

V: Pet...

S: Pet...

V: Kaj pa neslovencev... a se ti zdi da imaš več slovenskih...

S: Osem...

V: Zanimivo...zakaj pa misliš, da nimaš več recimo bosanskih...

S: Saj jih imam več...

V: Ampak tko da bi bla ogromna razlika....

S: Da je ogromna razlika...

V: Kaj pa včasih...

S: Včasih sem imala več...ne, nisem imela več ma isto v bistvu a veš..saj zdj imam prijatlce, imam jim velik in slovencev in naših...sam ne družiš se več tok, ne vem...

V: Kdo ti je slovenska prijateljca...poznam jaz kako...

S: Urša, Monika, Tina, Andreja...mam jih jaz velik, a veš...sam to so...

V: To šteješ to Andrejo iz Vidma...

S: Ne...to so bile moje bivše sošolke, a veš...mi smo se vsi družl v srednji šoli in slovenke in...tko, da še vedno se vidmo, samo redko kdaj...

V: A misliš da, zdaj čist spremenim temo...a misliš, da odstopaš od povprečnega Slovenca...

S: Če odstopam...ful...ful ne...odstopam pa, itak...

V: V čem...zakaj...v čem, po čem...

S: Po obnašanju, po govoru, po čem še, ne vem...

V: No dejva, obnašanje...

S: Pa, obnašam se čist drugač k Slovenke...

V: Kako...

S: Kako...taka sem, ne vem...to je tako neumno vprašanje...kako se drugač obnašam...

V: Ja, ne vem...veš jaz ti nočem vsiljevt....

S: To je v bistvu...ne, veš kaj je to...zdej kako se obnašam drugač kot Slovenke...ne morem reč, da...zdej bom povedala tko, osebni odnos...ne vem do enga, do družga, a veš...

V: No povej, to je tvoj intervju, ti to zdj o seb govoriš...recimo kako se ti obnašaš drugač od naše Petre, ki je taka tipična Slovenka...

S: Od naše Petre, se čist drugač...bl sem taka do ljudi, poslušam jih, ne pa tko k ona, kr neki...pa kakšna sem še...preprosta sem, nisem zadržana, nisem vzvišena, nisem...kaj še naj rečem...

V: A si bolj podobna Črnogorcem, v tem smislu, ne vem...po obnašanju...

S: Ma ne, podobna sem vsem...nisem ful podobna, ne vem...niti nam, niti Slovincem, nekje vmes...a še kej...

V: Kaj pa se ti zdi temeljna razlika...

S: Sploh je ni...ni take razlike...

V: Kaj pa se ti zdi, kako bo pa v prihodnje...a misliš, da bodo te razlike čist zginle, al bo še zmer, ne vem...da bo, ne vem na pravno fakulteto ne bojo sprejel nekoga ker se piše Marković...

S: Ne tega, to ne vem...

V: A se bo ohranlo to, da Bosanec...

S: ...bo spet...Bosan'c, Sloven'c, to itak...

V: A misliš, da mi to v Sloveniji dobro ločmo...

S: Ja, to itak...to ja, to bo skoz...

V: Ja, zakaj pa misliš, da pol ločjo, če ni težav pravš...

S: Kaj če ni...

V: Ti pravš ni težav, vsi smo si podobni, a ločmo se...

S: Kot prvo...prideš iskat službo, to recimo...prvo je to, prideš iskat službo se oblečeš, zrihtaš vse lepo...ja, vaše ime [ime], priimek [priimek]...aha v redu vas bomo poklical, odgovora ni...pa še posebej če iščeš redno službo...to jaz vem, sem imela že izkušnje s tem...ja, kot prvo služba...pa še drugo, pa sploh ni tolk, kar bi blo ful pomembno....

V: Pol v bistvu je to problem...

S: Saj je...sej bo skos ta problem...

V: Misliš, da se ne bo spremenil...

S: ...ne...

V: ...kaj bi se pa mogl spremenit v slovenski miselnosti, da bi se to, da bi blo drugač...kaj bi mogli Slovenci narest, da ne bi bilo več te ločitve med [priimek] pa med ne vem, Drnovški...

S: Kaj bi moral...saj nimajo kej narest...lahko bi, ne vem...kaj bi moral narest...

V: V šolah kej...vzgoja al, ne vem...doma razrešit...

S: Ni rešitve, kle ni rešitve, ni je...

V: Ne vidš rešitve za to...

S: Ne, ker je ni...skoz bo tko...

V: Kaj pa poziv k strpnosti, al pa...

S: Ne, ni tega...to se lahko govori, govori, govori, a od tega ne bo nič, ker smo ljudje ful različni...

V: Rekla si, nismo različni, zdj spet pravš različni....

S: Različni smo tko, jaz bom sprejela Slovence, ne vem...kot kero kol, a veš...kogar kol...nekateri, nekatere, ne vem...na primer Srbov pa ne bom...recimo, govorim tko na splošno, a veš, o tem...o tem je razlika...ne pa tko vizualno...

V: Pa saj jaz ne govori o vizalnem...tko...saj zdej pravš da so razlike, v čemu...

S: Razlika je v folku, ljudeh...

V: V čemu...

S: V ljudeh je razlika...ti misliš drugač, jaz mislim drugač...

V: V glav...

S: Ja on misl drugač...

V: A pa tko na splošno....

S: Men je vseen a si ti Hrvatica, a si ti Srbkinja...ampak kakšen drug, mu pa ne bo vseen...ker pač ne mara na primer ta narod...eni so čist defektni na Slovence k živijo tle, pa ne morjo jih vidt, sovražjo njihov jezik, sovražjo njihovo kulturo, vse...ampak živijo tle, a veš...to je to...to kar sem hotla povedat...

V: Slovenci se pa pol, kaj...tut upirajo, pa težijo...pa na tak način, da...ne vem...

S: Ja, nekateri Slovenci pa se izogibajo ns na primer...o fak, ne mi spet s temi Bosanci, ej...ko začnejo s svojimi, ne vem...maš tut tega..kaj je še kej...no saj sem povedala to kar je...

V: Kaj pa to recimo, jaz sem se enkrat pogovarjala...ena moja prijateljica Mojca, ne...smo imele ful debato o temu...ona men prav kok njo živcira, da eni ljudje k majo starše, pač neslovence, da niti oni pol na konc ne znajo, pa živijo cel svoj lajf, slovensk... pa poslušajo recimo bosansko musko...

S: Pa sj to je to...od folka do folka je ful razlike...

V: Sam al se ti zdi to narobe, da zdj ti...a tvoji starši dobr govorijo...

S: ...moji starši...ne ful, ampak govorijo...mat zna ful dobr govort, fotr pa ne...

V: Ti misliš, da dobr govoriš slovensk...

S: Ne, mislim, če se potrudim znam, če se pa ne potrudm...ker govorim vsak dan pol pol...pol naše pol slovensko, zaradi tega ne govori prfektno slovensko,...

V: Ja, a tebe to moti...

S: Kaj, če me mot, ker ne govorim dobr slovensk...

V: Al pa to, da...kaj misliš o temu, da nekateri, pač Bosanci, zdaj spet ne mislim na vse, ne poslušajo musko in imajo neke svoje fore, ne vem...

S: ...to so taka vprašanja...

V: ...pač ne govorijo slovensk, a se ti to zdi narobe, a se ti zdi prav, a bi mogl, ne vem se potrudt, da bi znal slovensk...

S: Mogl bi se potrudt na primer...mogl bi se potrudt, ker so pršli sm žvet in se morjo prilagodit...tko je moje mnenje, da vsak k žvi tle, Bosanc, bi moral znal govorit slovensk, ne ful dobr, ampak bi moral znat...moral bi se potrudt, da govori slovensko...

V: Pol vidš rešitev...

S: Ja...

V: Je rešitev v tem, da se tisti ki pride k nam prilagodijo, da pozabjo svojo kulturo, pa jezik...

S: Ja k se nočejo...

V: Ja zakaj se pa nočejo...

S: Ja k se nočejo...

V: Je to dobr al slabo...

S: Ja in dobr in slabo...ja mislm bol na slabo...dobro je za njihovo, ne vem...kar oni pač tako hočjo, to je njim dobr...a kre nekateri nočejo, ne vem...prideš nekam a bi lohku dobu, pa se mu on reži, a lej ga k ne zna govort...to je za njegovo dobro, da se nauči...

V: Ja, katre vere pa si ti...

S: Muslimanka...

V: Muslimanka...saj sem vedla...ja kaj pa recimo, a ti je kdo kaj težil, ko si prišla...ker ne piješ alkohola...pa da postiš 50 dni, pa trrrr, ramadani...se ti zdi bedno, da ni praznika takrat ne vem na tvoje neke...se počutš tkrat diskriminirano...

S: Ne...to je isto kot da bi Sloven'c pršu v Bosno...

V: A pa te to dela različno...

S: Ja, pa saj to itak razlika, to je normano...

V: ...kaj pa ljubezen, recimo...

S: Kaj ljubezen...

V: Bi se poročila s Slovincem...

S: Ja ne vem, če bi se zaljubila, bi se...

V: Bi se...

V: Kaj bi ti pa starši rekl...

S: Ne bi bili za to, ampak...

V: Zakaj pa tvoja sestra ni mogla hodit s svojim fantom pred tvojimi starši...

S: Ja sej...zato ker starši niso za to...ampak enkrat se bodo moral sprijaznit s tem, a veš...

V: Zakaj se pa ti ne prilagodiš...

S: Čemu...

V: Ljubezni...

S: Saj sem se prilagajala...

V: No dobr, hipotetično...a si kdaj ljubila Slovence...

S: Ne, niti s Srbom niti Hrvatom...zaradi tega, ker nisem imela priložnosti jaz sem bla zaljubljena, ampak ni prišlo do veze...

V: A misliš, da zato ker si ti muslimanka...

S: Mogoče tut zarad tega...

V: A ti si taka da paziš, da je musliman...

S: Jaz prej nisem pazla, priznam...jaz v bistvu nikol nisem pazla...nikol res, da so mi starši govoril, da najboljš, da imaš svojo vero...nikol ni sem pazla, da bi imela...rekla pa sem sestri...

V: Zakaj pa zdj pazš...

S: Zdj pa ne pazm, zdj sem pa že oddana...

V: Ja pa dobr zdej maš muslimana...

S: Ja mam ga...

V: Ja za kaj ga pa imaš, zakaj...

S: Ja ljubezen... ja no vidiš to je svobodno...pri nas so starši na primer vplival na to...ker zaradi te vojne, zaradi tega največ...zato, ker so jim pobil, ne vem kulk familije in pač... družijo se oni in s Srbi in s Hrvati in Slovenci, z vsemi se družjo...ampak ni tist zdj da so ne vem...da pejt...a veš tut če je Srb, pa kaj pol...tega ni zaradi tega, ker so jih Srbi, ne vem, užalil...ne vem pač...ne vem zakaj, eto...

V: A misliš, da so Slovenci pazljivi na to...a je nekdo musliman, a ni musliman, a je pravoslavc...

S: Nekateri so ful...zdj je spet odvisen od...ne vem...

V: Pa tko, če gledaš tko globalno vse splošno...

S: So pa niso no...

V: Dj odloč se zdj...

S: Ja...

V: Bod mal bol...

S: Ja ne vem...so, so...Slovenci so taki...

V: Ja, pa zakaj iz istih razlogov kot ti...al misliš, da ne vem, da se jim zdi muslimali...

S: Iz istih razlogov...ja, ja no zaradi tega...pač isto Slovenci...pa a bojo oni hodil v džamijo, se bojo oni zavijal, a bojo oni imel take praznike take kot mi, ne bojo, ne bojo...

V: A se ti zdi, da je pol glede vere tuki obojestranska diskriminacija a veš...v tem smislu, da Slovenci delamo razlike in se nočmo neki z muslimani petljat, pa muslimani isto...

S: Muslimani delamo razlike se nočemo s slovinci petljat...

V: Ja...

S: Ja to je to...

V: Dajva zdaj sam tole zaključit s prihodnjostjo...pa če zdj narediš en tak velik povzetek o temu kako je blo prej, kako je zdaj, pa zakaj je pršlo do spremembe, pa kako vidiš prihodnost...

S: Prej je blo grozno...prej so se bolj poznale razlike...zradi tega, ker nas ni bilo veliko v Sloveniji, zdaj nas je več in ni več tolik razlike niti v šolah niti, ne vem kje...a v prihodnje mislim...pomoje, da bo boljše, no....

V: Zakaj pa...

S: Zato ker smo v Evropi...

V: Ampak te razlike ki so, daj mi jih samo še enkrat na krat opiš...pa kje misliš, da se Slovenci kažejo kot najbolj nestrpni...

S: Kot nestrpni...ne vem...

V: Kakšen se ti zdi odnos Slovencev do Bosancev...

S: Zdaj je dober...zdaj je v redu, ampak...

V: Ampak mene bolj zanimajo te negativne strani...prej si rekla so razlike, sem različna, vidijo me drugač, odstopam od povprečne Slovenke, itd...

S: Ne to...kako naj ti razložim zdej...ne to da jaz...odstopamo v bistvu...kako naj rečem, da odstopamo...po videzu recimo...Slovenke se sploh tolik ne šminkajo kokr Bosanke recimo, prvo kar vidš, prepoznaš čefurja, da je ful našminkan, eeee....

V: Kako pa je našminkan?

S: Tko kokr sem jaz zdaj...zdaj pa najd Slovenko, ki je tko našminkana, ni je...nekatero recimo, te k se družjo...majo na primer...kakšna moja kolegica je, pa je čista Slovenka...to je odvisen v kakšni družbi si...če sem jaz v družbi samih Slovencev se bom zihr obnašala tko kot Slovenka, če sem v družbi samih Bosancev se bom obnašala kot Bosanka...vse je odvisen v kakšni družbi si....a jaz zdej za celo Slovenijo napovedat kako bo, ne vem...

V: Daj mi še o razlikah povej...šminka...

S: Včasih tud obleka, recimo...avto itak...

V: Kako avto....

S: Ja...vse Slovence vidš v BMWjih, Mercedesih...večinoma...

V: A Bosanci...

S: A Bosanca vidš v golf 2....takoj veš da je Bosan'c...

V: Kater avto imate pa vi...

S: Mi mam Forda, pa ne vem kako se reče unmu k ga ima fotr nekaj na D...

V: DaIwoo...

S: Ne, ne vem...En kitajski avto no....

V: Japonski...

S: Ja japonski...

V: Ja...mene zanima če se Slovenci smejimo temu stereotipu Bosanca...to, da nos bele štunfe, pa da ma...

S: ...ja, pa temu se tut jaz smejim...

V: ...da nosi šuškvavo trenerko...da obstaja še zmeraj še en tist k rečeš, čefur...šuškvava trenerka, bele nogavice, polizana frizura, zapečen, tratal...punca črne tangice, bele hlače napumpane joške...

S: Ja, ja e to...

V: Ja, ja to me zanima, a obstaja to...a se Slovenci temu smejimo, a smo hudobni a se obračamo temu na cesti...

S: Obrača se itak...to ja...to je obleka...evo ta je zihr čefur...zakaj, ja zato ker ima uhan, trenerka zgoren del, spoden del, superge in to...

V: ...pa to...ima golfa pa se...o glej k ma golfa, pa musko poslušaj...

S: ...e, to, to...oken odprt do konca musko na glas kakšno Stojan noter...

V: No to, to mene...vidš nisi nič rekla...vsi smo isti a na konc točno veš ta je čefur, ta je bosanc ta, ne vem...

S: Zakaj mi ne rečeš vizualno, kaj jaz vem...

V: Ne, jaz hočem, da mi poveš sama od sebe, da vidš te stvari, ne...logično, da smo vsi ljudje pa noben ne vid razlik ampak...različno pa smo si, ne...

S: Aj sem rekla da smo različni...

V: A nisi nikol čutla, da se je nekdo obrnu za tabo in reku...ne vem oh lej k ma polover za hlačam...al pa ne vem...

S: Saj sem ti rekla, da so razlike vizualno...

V: A mantileteta, v glavi...

S: To ma pa vsak pri seb....to pa...

V: Kaj pa pol stereotip vročekrvnega bosanca, ki bo razbil ob srcedrapajuči pesmi 150 kozarcev in ne vem razbil cel šank ker bo en tip pogledal njegovo bejbo....mislim, to se mi zdi ful taka bosanka...

S: Tko na primer zdaj v paru govorim, Slovenc bo pustu svojo žensko, da obleče kar hoče, da gre ven kadar hoče, da gre s prijateljem kadar hoče na pjačo...tega pri čefurjih ni, pri čefurjih je pač recimo tko, ženska se bo oblačla tko kot njemu paše, ne bo se tm razkazvala celi Ljubljani, pa ne bo joške kazala celi Ljubljani, to je pr nas folk....kr se ženska hoče čim več pokazat, to pa naši ne dovolijo...

V: Mene zanima to...kako Slovenci na to gledajo, kako se tem zdi da Slovenci na to gledajo....

S: Ja normalno...to je njim pomoje normalno...ne vem kako oni gledajo na to...

V: No misliš, da smo že sprejel to bosansko, balkansko...način...

S: Ja, ja, mislim...ker zdj je tko tud pr Slovencih tko kot pr ns...isto zdj najdeš par pa novš mi to oblekla, novš mi to nosila nošla ke, novš šla ke...tko hočjo bit...kao neki...

V: Pol je tko...

S: So razlike...

V: So Slovenci strpni...

S: So, so se mi zdi da so...ker mi jih tko ne bi sprejl, tko kot so oni ns...

V: Ampak pa še zmer pa vidmo razlike pa se smejimo, pa trtrtr...

S: Ja...

V: Ampak je tko vse tko bl omiljeno...

S: Neopazno, no...

V: Včasih smo to bl povedal...

S: Včasih se je to bl govoril, zdaj se pa samo nasmeješ pa greš....

V: Glej [ime], ful ti hvala za ta intervju....

S: Ni za kej...

Priloga E: intervju z E.B. (28)

V: Iz kje so tvoji starši?

E: Moji starši so iz Bosne in Hercegovine, bivše Jugoslavije.

V: Kolk časa pa že živijo tuki?

E: Fotr ene 40, mat pa mal' mn...

V: Kaj pa ti?

E: Jaz sem pa rojen tuki. Rojen, zrejen, imam sto kil...

V: A se potem počutiš Slovenca?

E: Ne!

V: Zakaj pa ne?

E: Mislim, včasih se, včasih pa ne.

V: A mi poveš to razliko, kdaj se kdaj se pa ne...

E: No tko, če si v tujini te en vpraša: iz kje si? Rečeš iz Slovenije, ne...

V: Kaj pa to ko greš na obisk, dol k svojim sorodnikom?

E: Eni pravjo: gde si "Slovenac"...sorodniki valda te majo za...

V: Kako že ti rečeš...

E: Janez...

V: Došao Janez...

E: Ja, dodže Janez, ja...

V: Ja, kaj te pa naredi, recimo Slovenca, kaj te pa naredi Bosanca...kaj misliš katere karakteristike?

E: Katere karakteristik? Da ne razbijam kozarcev recimo, ko spijem pet pirov, pač mogoče to njim bolj sede ...kakšna pjesma ga pogodi...mene glih to ne pogodi...Slovenca pa ne vem, temperament...

V: A to te naredi Bosanca?

E: Mislim zdej, tak sem...najbrž so me tako vzgojil, ne vem...saj ne vem v čem je razlika Bosan'c, Sloven'c...

V: A misliš, da te drugi vidijo kot čefurja, kot čapca?

E: Ne vem, un k me pozna me vid k čefurja, un k me ne pozna, po moje na videz...kot kaj me ti vidš?

V: Kot kaj te jaz vidim?

E: Kaj mam jaz več v sebi?

V: Ej, jaz tebe intervjuiram...

E: No, potem pa OK, sej se pogovarjava...

V: Daj mi povej o tvojih težavah, ki si jih imel zaradi svojega neslovenstva.

E: Saj, teh težav velik nisem imel. Ampak, občuteš to, no...

V: No sej to...

E: Še zmeraj imam državljanstvo, tko da mi itak ne morjo nč...sam tko, glede službe pa... pač tko, na živce mi gre...se grdo obnaša, pač govori stvari ki jih ne ve, preveč obsoja ljudi ...

V: To te prizadane? A vzameš to mal osebno?

E: Ja. Ok, saj so zajebancije pač s folkom, ki ga poznaš...pa kakšen reče Bosan'c...to te ne prizadane...ampak to, da enga ne poznaš in ti začne razlagat o teh zadeva: pa uni dol, pa uni južni, pa lalalala...pač ni tko. Saj gre men tud na živce čapci...

V: Kaj pa misliš kakšno predstavo imajo Slovenci o čefurjih?

E: Magnifiko je imel dobro definicijo čefurja...če poznaš...ljubimo lagodno življenje, privrženci borilnih veščin, fuzbala, ne vem alkohola.... Da smo mal divji, no...

V: Na kakšen način divji?

E: Da se ne znamo obnašat, ne.

V: Kaj to pomen?

E: Da nisi za urbano okolje po moje, da si kmet, da si "seljak", ampak dobr no, saj to je bistvu bolj v Ljubljani'... no itak je folk bolj tak...

V: A misliš, da samo Ljubljana pozna ta izraz čefur?

E: Poznajo vsi, ne. Misl'm jaz vem, če bi se poroču z eno kmetico izven Ljubljane, da po moje foter nebi pustu, da pride en južnak v bajto, pa ne to pa zih, stoposto...ne zdj vsi, ampak...jaz mislim, da v večini primerov...

V: Ej, kaj pa kej tko v šoli, te je kdo kj zjaval al pa kj

E: Mene osebno ne ampak so pa enga mojga sošolca...stara, grda, komunjara...in un pol enkrat popizdi in je rekel al vi mene jebete zato ker Srb...pol je pa cist obolela...in je zadel...drugač pa glede službe...to pa je največja težava...

V: Kakšne težave si imel?

E: Pošlješ prošnjo pa ne dobiš odgovora, al pa sploh službe ne dobiš, ne...

V: Zakaj misliš da je tko? Zaradi priimka?

E: Ja, zaradi priimka, ja zato...recimo ker odgovarjaš za kakšen siht, pač recimo znaš to delat bla bla pa, če pošlješ sto prošenj in dobiš dva odgovora pol nekje je problem, al je pa res pr nas taka nezaposlenost, da te res ne rabjo...pa recimo, evo primer...sva šla z mat neki kupit, glih eno televizijo, pa DVD, pa je koštal 115 jurjev in so hotel imet prosnje, ne, plačilne liste, tri za tri mesce...mat je imela zadnja dva mesca...

V: Kakšne plačilne liste?

E: ...une od plače, da si zaposlen in da dobiš plačo, pa ti dajo pol na trajnik ne...in ona ful gleda, tmle na liste, pa bi ne bi, pa ja morte imet tri...zakaj pa tri...ja, pol s pa tm z eno sodelavko enkrat spogledata ne...pol pa tisto, ja pol joj, dej...kaj je, v čem je pa problem...ne, ne, morte imet kao tri...saj, če ne ne saj te noben ne sil, bom šel pa v drugo štrcuno, drugam kupt...ne, ne saj lahk kle, sam mormo kao prevert...kaj morte prever...ja mormo nekaj prevert gor dol...

V: In zakaj misliš, da so se najprej tako obnašal?

E: Zakaj se tako obnašajo. Zato ker se bojijo drugačnosti. Tukaj pridejo trije črnci in hodjo po centru pa takoj štrajkajo po cestah, pa...saj zdj, ko bo ta Evropa, ko bodo navalil Romuni, Poljaki...

V: Zakaj pa se direktno recimo čefurjev...

E: A bojijo?

V: Ne, zakaj se tako obnašajo do njih?

E: Ne vem, saj živijo z njimi že od kar Slovenija obstaja, pizda...pač, če pogledaš včasih, a ne, kolk je blo delavcev recimo ne...so v bistvu zgradil vse ceste, bajte kar vidš tukaj so zgradil čefurji...ni noben Janez delal na gradbišču...pač za njih je bil skoz un "uno od dol" manj vreden, pač delav'c navaden...maš pa ljudi ki so uspešni hvala bogu...

V: Kaj pa tebe konkretno moti, recimo pri slovenskem obnašanju do čefurjev?

E: Zato ker ti ne upa direkt v faco povedat, lohk samo za hrbtom govor...dobr', ne bom posplošvov...ampak pa pol rečeš, da si ti tud recimo "od dol"...pol pa ne ti, uni drugi, ne...kateri drugi, pizda, saj so tud uni drugi...če mene ne bi bilo zdj tuki, bi bil tm, pa bi bil uni drugi, ne...no pa to recimo za džamijo...k so čist presrani vsi, da to pa ne...ne to pa ne sodi s'm...lahk je en budističen tempelj, lahk je pravoslavna cerkev, lohk je taka, lohk je una, sam džamija pa ne...čeprav ne bom not hodu, ker nikol nism, ampak, če folk hoče met, naj ma, zaradi mene, če bi predelovalnico ajvarja hotl postavt, pa naj jo postavjo kaj, če hočjo tko met, naj ma...sploh pa, kao muslimanov 50.000 v Sloveniji, to pa glih ni mal, ne...

V: Ja, pa kaj misliš, da se bojijo spet?

E: Bojijo se, da bo to terorističen center ratat, da to bodo rakete letele, pa bombe pokale...pa čeprav jaz ne vem, pizda, če bi šel kdo v Bosno pa bi vidu, kako tam živijo...bi vidu, da živijo čist isto kot tuki...tam zlo mal' žensk vidiš zavutih...so pač une verne, saj jih noben ne pretepa zaradi tega, ne...

V: A misliš, da pol to pride zaradi nepoznavanja?

E: Sigurno, pa zaradi televizije, ne...pač, če en preseda ob televiziji, vsak dan po televiziji...pa, v filmih, da so bed "gajs" Rusi, Srbi, pa muslimani...pa dobiš najbrž tut ti tak občutek, da so res, ne...če s zabit...pr nas je pa itak večina folka zabitga, ne...

V: Kaj pa to, se ti zdi da je to res, da so večinoma Neslovinci tisti, ki povzročajo goljufije, nasilje, umore, motijo mir in tišino z glasbo al ne vem s čim...

E: Ja, saj to je spet...včasih recimo je govoru ful slovensk zdj pa kr noče govort, ne...gledaš te mulce tamale...glede težav se mi zdi isti kurac, če greš na Ig al pa, ne vem v kakšno "selo" kjer živijo sam Slovenci, je...sam uni zbijajo...sam mogoče v cajtngu bol zanimiv naslov, a veš v kakšnih Novicah, Brkič dubu trideset let al pa ne vem...saj je zadnč en džanki zaklal svojo mamo...pa je bil Sloven'c recimo...isto dva dni nazaj en v avtu ustrelu eno svojo prijateljco k sta nehala, pa štrnajst dni nazaj en ženo ubov...ne vem...brez zveze, ne vem...

V: Se ti zdi, da je potem to razmerje enako?

E: Veš kaj tuki je drugo, ker se te drži izbeglica ne pa so pol ratal ti čapci in...centru in takrat so ratal ti čapci poli...saj so men šli tut na živce...isto bi men razbil sred ceste tko k bi enga Slovenca, zato je to brez veze...

V: A misliš pol, da je to še iz tega časa ostal to...ta difinicaja čefurja, če tako rečem...

E: Zihr...

V: A pol je zdj drugač...

E: Ja dobr, zdj ni tok teh čapcev...al jih pa jaz ne vidm, al pa so vsi na horsu...ja dost jih je...glej men gre tut folk na kurac, če se ne da obnašat pa zdaj kdor...karkoli je, no...sam ni pa treba, zdaj vse v isti koš dat...

V: Kaj misliš pol, da obče imajo Slovenci pozitivno ali negativno mnenje o "čapcih"...

E: Jaz mislim da negativno...

V: Negativno?

E: O čapcih imam jaz tut negativno mišljenje, valda...sam zgago delajo...pač zato ker so čapci, če bi bili pa skin headi...isti kurac...

V: Kaj pa recimo to, da Slovenci velik poslušajo...to "jaransko" glasbo....

E: To je pa zdj modna muh

V: ...čevapčiči the best, gremo v Sarajevo, v Beograd...

E: Ja, smo slišal tut slovensko, govejo zdejele, recimo brizga, brizgaj, kaj je tist komad, brizgalna brizga...

V: Ne, ne sprašujem to, sprašujem te a misliš, da...

E: To je pa mal jugonostalgije...zato ker dol folk zna uživat, ne...tuki, jaz mislm, da ne vem, skor bi reku da povprečen Sloven'c da ful velik za avto, pa za imidž, za "lajf" pa nč, ne...a veš tm se krka, pije, zabava...tuki se pa poli posebna je, pa ful dobr avto se voz, ne...pa joj pa dejmo tko, pa me bo un vidu, pa joj kaj mam oblečen dons, pa...tam pa dol mal dol visi za take stvari...

V: Se ti drugač oblačiš kot Slovenci...

E: Ne, po moje, da ne izstopam...

V: Se ti zdi, da te ne bi mogu nekdo iz množice izločt...

E: Ne...

V: Al pa razločit...

E: Mogoče po profilu, velik nos, nizko čelo, poudarjene ličnice, "mrki pogled"...bi, ne...čeprav zelo mal ljudi, no ampak...saj sme vidla kakšen sem bil za maškare oblečen...čefurčina, čeprav sem hotu bit...

V: Ej, kaj pa misliš da bo prinesla prihodnost...

E: A tuki

V: ...da se bo umiril, da bojo pozabil, da so kdaj bli čapci in bli slovinci al...

E: Po moje da ne...mi bomo skoz čefurji, al bomo pa skoz Janezi...

V: Dej mi povej to še, preden zaključva te zadeve, mene zanima kaj dela Janeza Janeza in kaj čefurja čefurja?

E: Kaj Janeza dela? Ok, primer, Janez: on gre s punco ven na pijačo, vsak zase plačata, recimo ne, isto kino, vsak zase plačata, pol še kdo je komu dolžen...a pa gre s frendi ven pit, pol pa pride račun pa je takoj težava, drkajo se med sabo v glavo, sam da se iz enga lahko norca dela, recimo pa...jaz pač imam velik družb, ampak kakšno imam res tko, k so ajde čefurji, pa se mešana no, al pa res tko Slovenci pa jaz mogoče edini ne...ampak je čist drugač, no...recimo pri čefurjih, ne vem, večji "respekt" no tko...noben te ne bo zajbaval neki, al pa se norca delal iz tebe...so ene stvari no, ene meje, pa ni dej boš ti zdej plačal, pa bom jz pol...ampak, če je je, če gremo ven, gremo ven, če maš ti dons, če nimaš, maš un...ni glih zdj kolk si ti dal 220, kolk je kava 300, men se to zdi smešen...kaj greš pol ven, če nimaš pojma...

V: A je mogoče še kaj takega kar bi rad sam povedal...

E: Ja, naj me pustijo pri mer, naj me pustijo živet, pizda...saj, če bi zamenjal priimk bi najbrž dubu službo al pa se drugač...

V: To ti je edina sporna stvar...

E: A, priimk...

V: Ja..

E: Ja ful ja...mam res tak dobr priimk, ne morš me falit nikako...

V: A misliš, da bi pol najdu spet kako drugo stvar, ki bi te označevala...

E: Ne vem, mogoče musko...veš tuki je recimo fuzbal tekma...vsi navijajo za Zahoviča, pa vsi navijajo za Ačimoviča, karkol so že ti fuzbalerji, pa vsi so carji the best, vsi nosjo drese...to jih ne mot'...mot' jih pa

pol k vid, ne vem, tm eno družino, ki jim dere Brena vn iz avta, to jih pa mot' ne...so pa že uni od dol, čefurji, pa Bosanci...viš, en dan pluva po njih, en dan pa navija za njih, ne...pa se odloč, pizda...al boš z njimi, al pa boš pa proti...

V: Ja pa kdo dela negativno mnenje o čefurnih...mislim, ali pa kaj dela negativno mnenje o čefurjih....

E: Saj ga ni treba več delat, saj že folk ima to prirojen v seb...pač čefur je bed...

V: Mislim kdo to šola, starši al čefurji sami al...

E: Družba...starši...zihr starši...

V: Kdo bi se mogel spremenit, da bi bila situacija drugačna. A bi čefurji mogli, mislim zdaj govorim čefurji, saj veš da ne mislim tako...

E: ...ista si...

V: ...da bi čefurji mogli, ne vem spremenit...

E: Kaj, način življenja...

V: Vse te stvari ki motijo Slovence...

E: Ne moreš spremenit...zakaj bi pa spreminjal...

V: Kaj pa je za spremenit?

E: Mislim, zakaj bi pa spreminju?

V: Saj sm sam tako rekla...

E: Jaz se ne mislim spremeni niti približn...saj veš, če te mot pejt stran, saj ni treba sedet...jaz pa tut ne bom sedu z unim k mene moti...saj greš...saj smo evropa zdj...zdj bo dost več ljudi in to raznih baru od zelenih do rumenih...veš Kitajci jih ne motjo...vsaj zdi se mi da jih ne motjo...

V: A misliš da smo si preveč podobni, pa da si zato...

E: Jaz mislim, da Slovenija nikol ni bla del Jugoslavije, bi reku, da je bla bl Avstrija, k Jugoslavija...ja lej, jaz sem zadnjič gledal eno oddajo na TV, mislim zadnjič, nekaj cajta nazaj, pa so Hrvate sprašval koga bi raj imel za soseda, Srba al Slovenca...a verjameš, da je bilo več za Srbe...bi imel raj Srba za soseda, kot Slovenca...

V: Saj po hrvaški, ma vsak drug srbsko poreklo, tko mi je en rekel...

E: Muska, način življenja, vsi radi jejo mešano meso recimo...ja več se čutijo, skupnega mislim, pa so se streljal...mislim, saj v Sloveniji, če tako pogledaš Ljubljančani ne marajo Štajerce, Štajerci ne marajo žabarjev, un ne mara unga, un ne mara unga, saj kdo se pa mara še med sabo...

V: Pol to misliš, da je to eno obče stanje...

E: Ma ja...mal fovšarije, mal sirotinje...

V: Ok. Daj mi zdaj sam še povej, če si vmes pozabu še kaj povedat o...težavo, problem, ki si ga imel, če si se spomnu zdle...slučajno še...k to me recimo najbolj zanima ne...al pa, če si se neprijetno počutu zaradi svojih korenin, al pa zaradi, ne vem...ker mama ne zna pravilno uporabljati dvojine, al pa ne vem, kakšne take stvari, no....

E: Ja, rečmo moja mama zelo slabo govori slovensk, recimo...pa živi tuki že en cajt, ful dolgo, ampak nikako, k da bi bla pet let tuki, no...no včasih mislim je tko ne, v kaki štrcuni, pa to ne pa je treba kaj ispovent, pa šta, dže a veš začne tam petljat, pa joj dj bom jaz ispoventu pa, dj sm...fotr recimo, fotr pa govori kot profesor, fotra noben ne bi nikol reku da je od dol...sam mt je recimo delala v vojski deset let al kolk...

V: Mami.

E: ...tko da itak ni blo tm slovenske besede sploh...drugač sem jaz tipičen Bosanec...sam ko pridem v Bosno, pa vidm, da sem različen, da sem drugačen...men se zdi, da je to najboljša mešanca, da si od dol pa da živiš tuki...naše je tuki, pa naše je tm dol...tm dol ne hodm na narodnjake, tuki ne hodm ker me ne zanima...saj ne da me muska mot, ampak včas mi mal na živce hot...k majo vsi zlate verižice...

V: A tebe pol mot recimo kako se čefurji obnašajo?

E: Prav uni čapci ja, valda, saj to mot vsazga normalnega človeka. A tebe ne mot...

V: To ni vprašanje, kaj mene mot...

E: Ja povej...motl bi me tut, če bi se kitajc tako obnašal, al pa kdor kol drug...

V: Kaj pa recimo primer...hodta dva, ki ju ne poznaš, in govorita po hrvašk, kaj si misliš...

E: Nč...

V: Te ne mot..

E: Dokler se onadva pogovarjata tko ne mot...če pa bi se onadva ne vem, na avtobusu, pa tut, če se pogovarjata tko tih, me tut ne mot, da pa jih mora cel avtobus poslušat, da v bistvu to namerno počneta ne, se razkazujeta, jaz sem pa, lala, to me pa mot...zato ker pol je to takoj, lej čefurji...

V: Nč, saj sem te vse vprašala kar sem te nameravala...[ime] najlepša hvala za intervju...